

F. n. 94.

Leb. 31.

A. ς Ω.

EXERCITATIONUM PHILOLOGI- CARUM

ΕΠΤΑΣ prima:

Quarum

- I. De LITERARUM primigeniarum Originibus.
- II. De PUNCTORUM VOCALIUM Ebræor. natalibus vel antiquitate.
- III. De ACCENTIBUS Ebræor. &c.
- IV. De AQVIS SUPRACOELESTIBUS: & quidem pro Negativâ earundem &c.
- V. De VOTO JEPHTHÆ &c. ex Judic. c. XI, 31. seqq.
- VI. De VOCULA כַּאֲרִי CAARI, Psalm. XXII, 17.
- VII. De CODICUM BIBLICORUM EBRÆOR. Vet. Instrumenti, maximè hodiernorum typisq̄ve exscriptorum, Fide & Authoritate.

AUTORE

ANDR. SENNERTO, P.P.

in Acad. Witteberg. Ejusdemq; Seniore.

WITTEBERGÆ,

Typis & Sumpt. JOH. SIGISMUNDI Siegenbeins.

ANNO M DC, LXXVIII.

EXERCITATIONUM
PHILOSOPHICARUM
CARMINUM

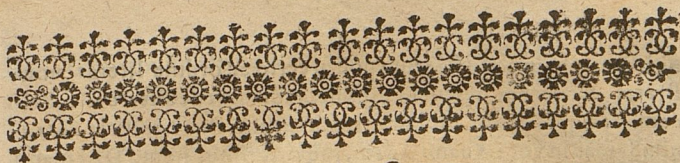
- I. De Libertate
- II. De Republica
- III. De Virtute
- IV. De Fortuna
- V. De Vita
- VI. De Morte
- VII. De Divitiis
- VIII. De Paupertate

ANTH. SCHNEIDERI, P.P.

Typis & Sumptibus SIGISMUNDI SCHNEIDERI
anno MDCCLXXVII

A. 2. Ω.

EXERCITATIO I.

De

LITERARUM PRIMIGENIARUM

Originibus,

Autore

ANDR. SENNERTO.

I. QVÆSTIO proposita.

PRemissis præmittendis. Cogitanti autem mihi, ecquid præ cæteris in confesso hoc Literatorum splendidissimo professionem in medium, non incommodè omninò sese mihi obtulit *Qvæstio, de LITERARUM notis primigeniis earundemq; Originis primâ* quando nempe & quo autore cœperint eadem? Res sanè non de lanâ caprinâ. Deceat quippe omninò eum, qui literas quotidiè tractat, qui noctu diuq; in iisdem occupatus est, nosse Originem atq; progressum earundem. Literarum notâ enim quid aliud sunt, nisi omnis eruditionis & sapientiæ κειμήλιον, societatis humanæ vinculum & instrumentum, Verbi deniq; ipsius divini ærarium atq; sacrarium quoddam. Res digna adeò, quâ de ejusdemq; originibus aliquid paucis. Verum enim verò ingresso plenis velis mihi mare hoc, quanta sese sententiarum diversitas offert? *Eternæ* sunt literæ earundemq; usus Plinio, natur. histor. lib. VII. cap. 56. Cujus expressa verba hæc sunt: ex quo apparet æternus Literarum Usus. Certè Pythagoras, Plato, Cicero quoq; easdem ad cœlestem & divinam naturam referunt. Sunt porrò qui primo homini, Adamo, communi Parenti nostro, ut inventori, easdem tribuunt. In quâ sententiâ per plurimi sunt, cum ex veteribus, tum recentioribus. Tradunt quoq; nisi fallor ego, Ebræi, primo homi-

A 2.

niâ

4

ni à DEO ipso in cœlo siderum positu certo ac ordine literas monstratas. Cæterum quicquid ejus sit, audiamus de asserto illo Svidam, itemq; Theodor. Bibliandrum: at quanti illi scriptores? Ita enim Svidas in voce Adam: Adam, inquit, primus homo DEI manu effictus & ad imaginem & simulacrum opificis & Conditoris formatus, jure primus sapiens appellari potest. Et mox: Hic n. est, qui invenit singula & omnibus apposuit normas & mensuras, & terminos minimè reprehendos. Hujus sunt artes & LITERÆ, hujus scientiæ rationales, & non adstrictæ legibus rationis: hujus sunt prophetiæ, sacri ritus, purgationes, leges scriptæ pariter & non scriptæ, hujus deniq; sunt omnia inventa & disciplinæ, & quæcunq; ad vitam atq; convictum utilia sunt & necessaria. Theodorus vero Bibliander, in erudito suo de commun. rat. omn. Liguarum & Literarum, tractatu, posteaquam & ipse præcedentia Svidæ verba recitasset, subdit mox: quam sententiam ego sanè amplector ambabus manibus. Et statim: Quem enim alium putemus (notat autem Adamum) illum Deum aut divinum hominem, ut Plato ait, qui literas primus invenerit? Aut cui potius tribuamus illum divinum animum, ut Ciceroni & Pythagoræ visum est, qui tot v. cum discrimina revocavit ad certas leges, quiq; elementa sermonis humani aptis notis consignavit, quam illi ipso Adamo, qui testimonio sacræ historiæ omnibus rebus imposuit aptissima nomina, quæ DEUS quoque probavit? Etenim cum vis rationis amplissima sit, eaq; se proferat & veniat sub sensus tum verbis tum operibus, mihi nullum apparet opus præstantius humanæ rationis, quam quod notis & signis Literarum sermonem, quò foras sese profert, etiam seipsam depingit, ac deponit in librorum velut arca conservandam, ac transponit sese in alios animos, quorum corpora tum locorum tum etiam temporum intervallis maximis dirempta sunt. Reperitq; mens Organum suæ naturæ conveniens, quo divina & humana, corporata & corporis expertia, & ut semel dicam, quæcunq; homo potest mente comprehendere, instrumento comprehendat, aliisque ad percipiendum & judicandum proponat. Hæc illi. Unde Alphabeti Adamæi, tanquam vetustissimi omnium, diversa quancquam, specimina reperire liceat passim, apud Ambros. Theſſum, Angelum Rocham à Camerino,

fino, Jacobum Bonaventuram Hepburnum, Laurent. Schraderum, Claudium Duretum, & qui nuperrimè interpolavit ista Clariss. Thomam Bangium in celo Orientis. Contrà sentiunt alii, denegantq̄ve Adamo inventum divinissimum hoc Literarum, adducti rationibus certis suis; maximè, quod non ampliùs considerandus sit Adam, post Apostasiam suam, ut felicissimus *ὁνομαζέτης* in Paradiso, & in perfectionis suæ gradu summo adhuc constitutus, sed à culmine illo dejectus, tanquam imperfectionis & ignorantia summæ exemplar. Et certè, inquit Theander, noster B. Lutherus in Genes. cap. III. (ut exemplo rem declarè) annon extrema erat hæc stultitia Adami atq̄ve Evæ, tentare impossibilia, dum conantur Deum fugere, quem non possunt fugere: tentareq̄ve fugam tam stulto modo, ut inter arbores secutos credant. Addam ego, pace Theandri, ad ejus verba: tentareq̄ve fallere DEUM, cujus oculorum aciem nemo fallit aut fugit, consutis ficulneis ex arborum foliis præsidii quibusdam. Misso itaq̄ve Adamo, sunt alii qui Setho hoc inventum divinius Literarum tribuunt, freti expressò testimonio Flavii Josephi, quæ lib. I. Antiq. Jud. cap. 3. refert, quod ille duas erexit columnas, unam lapideam, alteram lateritiam, illam ut aquis, hanc ut igni superesset, inscriptis iisdem artibus, ac præsertim astronomiâ & mathesi, à se se aliisque inventis. Dantur porrò, qui Enocho easdem assignant, quod liber ejus extet, ex quo pericopa quædam in epistolâ Judæ N. Instrumenti reperire est. Alii porro qui Noacho & sic consequenter. Enim verò vulgata præ cæteris illa quoque est sententia, de Theuth quodam sive Theato (ita autem Egyptiorum linguâ voluntyocari Virum divinum, quem plurimi eruditorum Abrahamum fuisse censent) apud Platonem in Phædro, itemq̄ve Philebo, nec non Philonem Biblium, qui ad Thamum Egypti Regem venerit, eundemq̄ve cum alias artibus literas præsertim etiam docuerit, sciscitantiq̄ regi, ecquis earum usum esse, responderit: *τέτο ἦ ὁ βασιλεῦ* (verba sunt Platonis) *τό μάθημα Αἰγυπτίαις σοφότερες καὶ μνημονικώτερες ἀπέστι. μή μιν γὰρ ἡ σοφίας φάρμακον εὗρήτη*: hoc est: illa verò doctrina, ô Rex, Egyptios reddet sapientiores, magisque polentes memoria; nam sapientia & memoria medicamentum.

quoddam repertum est. Jam, prætereaque, quid notius, quam tabulæ illæ duæ lapideæ, digito exsculptæ Dei ipsius, traditæque Mosi divino viro in monte Sinai. Unde colligunt statuuntque vicissim alii aliique Deo quidem autore, sed administratore Mose, tunc tenentis demùm cœpisse id inventi divinissimi mansurarum vocum, adeoque Literarum ipsarum. Quippe quarum (ac momentosæ quantæ rei?) & nullibi antè in Mose fiat mentio: quod tamen procul dubio omni factum fuisset, si prioribus temporibus illæ extitissent. Atque hi quidem auctores inventoresque; literariæ supellectilis potissimi ex sacris hinc & inde producuntur. Nunc, si profanos etiam requiramus Scriptores, paucis; hæc legimus passim audimusque; Saturnos, Mercurios, Linos, Cecropes, Cadmos, Pythagoras, Palamedes, Simonides, imò populos integros ipsos, Ægyptios, Phœnices, Assyrios s. Babylonios, Chaldæos, Æthiopes, quibus omnibus sigillatim divinissimi id inventi ab aliis aliisque; adscribitur. Unum adhuc, cum pace tamen atque veniâ vestrâ, Auditores honoratissimi, addam saltim. Memini me nuper non tam legisse satiùs, quam inspexisse obiter modò Tractatùs non-nemini (cujus supra feci mentionem, de simili argumento, h. e. Origine Literarum) titulum sive frontale libri: in hujus ære exprimi curavit autor ejus Heroas sacros sex è primis, Adamum, Noachum, Abrahamum, Mosén, Efram atque Malachiam: adscriptis singulis singulis vocabulis, hisce quidem: *Adamo Cæpio*, *Noacho Servo*, *Abrahamo Pergo*, *Mosi Perficio*, *Efram Restauro*, *Malachia deniq; Finio*. Quo ipso non singulis vel singulatim unicuique, sed universis & conjunctim sumtis tribuit, quantum mihi videtur, negotium hoc sæpè laudatum inventionis rei literariæ.

Enim verò in tantâ totque; sententiarum diversitate, quæ me sollicitum non semel tenuit, de Origène nempe primâ rei literariæ sive scriptoriæ supellectilis, cui vel quibus, ut primis inventoribus, eadem adscribenda sit, cum scire rei veritatem valdè desiderem, judicio verò meo proprio stare nolim: ad Te ANDREA SENNERTE, Oriental. Linguar. in Academiâ hæc Prof. Publ. mea se convertit Oratio. Cum enim primigeniæ Sanctæ Literæ muneri aliàs sint tui: ex propositâ verò Quæstione dubiâ totum
 proma-

7.
permanet illud, quod deinceps movetur atque disceptatur de Antiquitate Literarum & Punctorum Ebraeorum, quæ & qualia illa sint, nec non consequenter de auctoritate & dignitate V. fœderis *ἑβραϊστικῶν* Ebraei, & quæ sunt his similia: à Te itaque majorem in modum rogo atque contendo, ut sententiam tuam super hæc dubiâ Quæstione liberè exponas. Facies rem gratam mihi atque Commilitonibus meis, atque pro navatâ hæc operâ vicissim tibi studia atque observantiam nostram sanctè pollicemur.

2. RESPONSIO data.

Premiss. Premitt. Deinde, Quæstionem tuam, Reverende atque Literatissime Dn. Mag. N. propositam quod attinet, de Origine nimir. Literarum, sive Scriptoriæ supellestilis primâ. Uti que prout rectè dixisti, de lanâ caprinâ illa minimè est. Rectè Pythagoras, Plato, Cicero, aliique easdem ad coelestem & divinam naturam referunt. Sunt omninò eademque omnis eruditionis & sapientiæ *κειμήλιον*, societatis humanæ instrumentum & vinculum, Verbi denique ipsius divini ærarium ac sacrarium quoddam. Ac quovisvisque adeò, Literatorum præsertim, Originem earundem atque incunabula prima nosse non desideret? Principiò jam Plinium quod attinet, qui lib. VII. nat. hist. cap. 56. Æternas illas pronunciat, Plinio quidem patrocinari ego nolim: interim ille alibi (lib. V. cap. 12.) expressè quoque scribit asseritque: Ipsa gens, inquit, Phœnicum in gloria magna est inventionis Literarum & siderum, navaliumque ac belli artium: & in hoc ipso capite 56. lib. VII. seriò affirmat: Literas semper, inquit, arbitror ego Assyrias fuisse. Ex quo colligere aliquis forte posset, vel sibi Plinium non constare, vel eundem non in sensu strictissimo sumere vocabulum Æternitatis sive æterni, sed pro eo, ut non raro accipitur aliàs, quod est successivum, continuum vel longum. At verò quicquid ejus sit, cum & alibi vicissim, statim sub initium historiæ suæ, lib. II. cap. 1. dicat scribatque: Mundum Numen esse æternum interiturumque nunquam, facilis do largiorque, Plinium ut ethnicum loqui, atque ex hypothesi falsè suâ. Interim, si quid dicendum fortè, & in Æternitatis fastigium quoddam collocandæ Literæ, cum Jac. Saliano anal. eccles. tom. I.

eum. I. dicitur mollius utcunqve: *Æternas esse literas, quia earum æterna fuit scientia apud Deum æternum & ab æterno. Hoc enim fortè modo æternæ illæ fuerint, alio nullo. Facessat id verò commenti Judæorum, & in specie Cabbalistarum, qui tradunt: Legem divinam & ipsam exscriptam jam exitisse ante conditum mundum à Deo, Literis igneis fuscis, super dorsum ignis candidi, referente magno Capnione illo, de art. Cabbal. lib. III. p. m. 3129. & procul dubio omni ex illo magno Theologo B. Mart. Chemnitio, in Ex. Conc. Trident. art. de SS. pag. 17. Jam, Æternæ Literæ cum minimè ad eò sint, quæritur rectè: ecquando in tempore esse cœperint, reveraqve existere eadem? Caterum Adamum primò, hominem primum, producis: cui partim adscribis easdem, ut inventori, partim detrahis vicissim denegasqve. Affribis intuitus dignitatem ejusdem, atqve ad eò considerato eo absq; dubio ante apostasiam suam sive lapsum, ut vulgo loquuntur: (post hunc enim illo modo considerari non potest:) detrahis verò denegasq; iterùm, propter summam ignorantiam & imperfectioris gradum, in quem deinceps præceptus factus fuit post illum. Ego certè verò neutrum horum absolute & simpliciter affirmaverim. Non primum. Utiqve n. homo quidem primus, ad imaginem Dei conditus, polluit extra controversiam, in statu illo primo perfectionis suæ, excellentissimo ingenio quantum & intellectum & memoriam: quod vel felicissima illa *divina scriptura* testatur, quâ statim in Paradiso apra & convenientissima singulis formis animantium nomina indidit. At v. sunt contra Literæ s. scriptura supellex Instrumentum & adjumentum intellectus jam depravati & labilis memoriæ. Quo quidem minimè videbatur opus homini in excellentissimo illo perfectionis suæ gradu adhuc constituto. Ausim dicere, immò posteros quoq; primi hominis quosvis, si in perfectionis statu illo permanissent unâ cum primis parentibus, quocunq; in loco & tempore vixissent, non opus habituros ex necessitate scil. quâdam suâ absolute, adminiculis hinc rei scriptoriæ vel Literarum notis: nisi fortasse delectationis ergo cujusdam. At verò quare hoc delectationi genus operosius; cujus loco ipsis omnibus & singulis in individuo fuissent esseq; poterant ingenii vires memoriæqve vigor in excellentissimo*

9.
tissimo gradu posita ipsa, rerumq; omnium presentissima cogni-
tio memoriaqve constantissima? Pœna potius peccati, ut clarius
dicam, atqve non minima pars miseræ humanæ post lapsum sunt
Literæ, cum omni & reliquâ culturâ ingenii humani (vid. & conf.
omniò B. Lutherum in Genes. cap. 5.) Non itaq; cœperunt Li-
terarum notæ, ut videtur, cum primo homine in perfectionis vel
innocentiæ suæ, ut loquuntur, statu adhuc posito. Nunc, post
corruptionem verò ejusdem atqve hoc à culmine illo deturbato
(quod alterum dubiorum tuorum erat, circa Adamum, mi reve-
rende & doctissime Dne Mag.) nihilominus, ut sentiebas qui-
dem, hoc inventum nobile Literarum eidem per omnia vel peni-
tius, denegandum non est: quasi verò is (Adamus) adeò expertus &
rudis semper fuisset formandorum Characterum quorundam, ut
nihil unquam potuerit adferre ad rem consiciendam literariam.
Potius, in ignorantia quidem summæ gradum dejectus, at verò
divino auxilio ex gratiâ restitutus iterum tanquam considerandus
idem venit, etiam in hac parte: quod divina conceio s. lætissimum
nuncium de salute aternâ exhibitum eidem in Paradiso statim
evincit: facta à majori ad minus, à spiritualibus ad temporalia
collectione firmissimâ. Adeoq; dicendum piè sentiendumqve,
quemadmodum Addmus universi generis humani quondam Pa-
rens, Rex & Sacerdos fuit (verba B. Lutheri in Genes.) ita omnis
sapientiæ, divinæ pariter & humanæ primus autor quoque & in-
ventor absque dubio fuit. Neque enim purandum, Adamum,
per tot seculorum spatia nongentis integris & insuper triginta
annis, otiosum egisse naturæ spectatorem, quin potius exsuscita-
tis residuis illis divinæ imaginis scintillulis, id operam dedisse se-
dulò, quomodo (urgente præsertim necessitate) viam sterneret,
ac fundamenta jaceret saltem quædam, artibus omnibus atq; sin-
gulis iis, quæ ad spiritualem & temporalem vitam conducunt:
in quarum numero, quis est, qui dubitet, quod fuerint Literarum
vel saltem Characterum quorundam qualium qualium, efformato-
rum ab ipso, imaginis quoque; quibus intellectui deformato & me-
moriz labili subveniretur? Hæc atqve talia v. ut asseram, movet
me post alia (dicta) maxime (ac certè si nihil aliud) de motu Cœli
atqve

atque stellarum scientia illa nobilissima, Astronomiam quam
 vocant vulgò hodiè, cum reliquâ Mathesi. Ecquvis enim vel tem-
 porum vel saltem annorum seriem (quicunqve jam illi numeren-
 tur) multò magis mensium atq; hebdomadarum, adde statos Sab-
 bathi dies, indictos Adamo serìò à Deo, accuratè, ad tot secula si-
 ne omni Characterum vel notularum quarumcunq; adminiculis
 observari potuisse credat? Caterum an Deo monstrante ipso in
 cœlo siderum positu certo ac ordine, ut Ebraeorum tradunt DD.
 quidam, cœperint primò illæ notulæ, in medio relinqvo. Certè
 de Δέλα f. Δελωτῶ suo Græci idem asserunt, atq; Palamedii
 tempore Trojani belli, inventum quatuor literarum harum Græ-
 carum: Θ. Ζ. Φ. Χ, à gruibus volantibus demonstratas fuisse
 Philostratus testis est. Verum enim verò jam, hæc quæ dixi de A-
 damo, inventore, vel quasi, literarum quarundam, omnia cum
 grano salis, quod dicitur, accipienda velim, atq; hinc antequam
 (ab illo) recedam ad alia, moneri digna, me iudice quidem, hæc
 duo adhuc addo. Primum, id inventi ejus, quantumcunq; sit,
 non fuisse repentinum, sed habituale & successivum, non pri-
 mis ipsis ejus annis simul & semel enatum, multò minus perfe-
 ctum unquam ab eodem, sed successivè cum ab ipso, tum sequio-
 ribus Patrum aliis. Sanè n. non putandum est: sicuti Rationem
 sequitur oratio vel sermo immediato quodam nexu & naturali
 (quoniam si industria & cultura non accedat, nativus & illi hic
 non sit) ita Orationem s. sermonem quoq; Scriptura: quasi verò
 & hæc naturalis s. nativa sit. Minimè. Porro nihil simul fit & se-
 mel, perficiturque: facitq; nec natura ordinariè saltum. Veri-
 simile quoque est, atque ex historiis cum sacris tum profanis, o-
 mniumq; omninò gentium potest probari: Inventiones atque u-
 sum artium illiberalium s. vitæ animalis priores extitisse ubique
 terrarum, quàm scientiarum, disciplinarum & vitæ spiritualis, ut
 sic dicam. Homo n. naturâ post corruptionem de corporis & vi-
 tæ commodis primò, vel certè magis sollicitus est fuitque, quàm
 de cultu animi vel animæ, de terrenis & elementaribus, quam su-
 perioribus & cœlestibus. Quod, ut profanos taceam Scriptores,
 vel sola testatur Scriptura S. quando Adamum, Kainum, Abelem,
 Jabe-

Jubalem, Jubalem, Tubalkainum, Noachum & reliquos in ordine illo patres seqviores, introducit ut pastores, fabros & metallicos lignariosq; & sic consequenter: de culturâ v. animi literisq; parum vel nihil fermè habet. Verè quondam hinc Lucretius sub fin. lib. sui 5. cecinit:

Navigia, atque agriculturas, nomina, leges,

Arma, vias & cetera de genere horum

Premia, delicias quoque vita funditus omni.

Carmina, picturas & Dadala signa polire,

Usus & impigra simul experientia mentis

Paullatim docuit pederentim progrediens.

Idem testatur quoque Literar. Græcarum itemque Latinarum successio, atque origo, pederentim, non uno facta tempore: quæ de re videri poterant Aristoteles, Livius, Gellius, Bibliander alii alique. Tantundem itaque existimo de Literis Adamæis sentiendum quoque. Alterum jam quod addendum videbatur mihi, hoc est: Distinguendum esse diligenter vel accuratè inter Scripturam Symbolicam vel emblematicam, quam sic vocitem, & Literariam ac propriè sic dictam, sive notas vel prima elementa literaria. Illa representativa est rerum atque conceptuum, rerum maximè. Hæc verborum s. vocabulorum, syllabarum elementorumque primorum vocis articulata. Illa ex. gr. si beneficio annuli vel circuli Æternitatem, si imagine Solis aut Lunæ, solem ipsum vel Lunam representes, si per literam Ebd. domum, 7 portam, 7 unicum, 7 telum, & sic consequenter. Tales sunt notæ quoque numerorum, Ziphras quas vulgò vocant, itemque elementa Musices, numeros ipsos, unum, 2, 3, &c. sonorumque discrimina ac intervalla representantia. Hujusmodi item fuerunt quondam Ægyptiorum hieroglyphica grammata, ἱερογλυφικὴ sic dicta Scriptura, quod in sacris ejus maximè usus esset, quæque cernitur adhuc hodie in obeliscis ac pyramidibus nonnullis. De qua Cornel. Tacitus: primi per figuras rerum (animalium, volucrum &c.) Ægyptii sensus mentis suæ effingebant, non literis vocabula representabant. (Parum hic me movet triplex, secundum alios aliosq; Ægyptiorum scriptura

ptura: conf. Buxtorf. Fil. tr. de Lit. Ebr. §. 43. conf. & §. 45.)
 Ejus generis Indorum s. Chinesium potius quoque hodie adhuc
 censetur esse scriptura, repræsentativa veriùs rerum, quàm voca-
 bulorum. Altera illa porrò Scriptura alphabetaria, vel nota
 ipsæ & elementa literaria, repræsentativa sunt verborum, sylla-
 barum & imprimis elementorum vocis articulatae primigenio-
 rum. Etenim cum vox humana verberato aëre, ut cum D. Au-
 gustino lib. II. de Doct. Christ. ex parte loquar, statim transeat,
 nec diutiùs maneat, quàm sonat, instituta sunt per literas signa quæ-
 dam verborum: ut voces inaspectabiles aliàs ac fugaces indu-
 mentis quasi ac vinculis quibusdam adstringantur, sicque oculis
 quodammodo sistantur; non quidem per seipsas, sed per signa
 quædam certa atque imagines: invento sanè admirabili divi-
 noque, & quo magis admirère, tanto magis admirando: & quod
 maximum adhuc est, ut eò in librorum arcas sensa animi quasi
 deponi possint, transmittique ad alios etiam, eosdemque qui
 eùm locorum, tum temporum intervallis plurimis à nobis ab-
 sunt. At verò jam, an utriusque Scripturæ simul symbolicæ &
 alphabetariæ inventor, Adam primus homo, fuerit, ambigere ali-
 quis meritoque possit. Certè nihil fit simul & semel perficiturq;
 ut antea dictum: media vitæ animalis quoq; præcedebant absq;
 dubio apud Adamum culturam animi: alrum de hac item S. Scri-
 pturæ silentium est: illa porrò, quicquid sit, scriptura Symbo-
 lica alphabetariâ prior est, hæc verò ex illa emblematica per imi-
 tationem nata cum tempore & successivè: tandem cum memo-
 riæ subsidium maximè sint literarum notæ, illarum tunc tempo-
 ris adhuc necessitas tanta non videbatur esse, cum longissimam
 vitam tranfigeret Adamus unà cum antediluvianis reliquis, viva
 vox atque institutio, nec non *Dei* *florere* quoque & quæ
 his sunt similia alia: aded ut omninò suffecisse Adamo symboli-
 cus character videri poterat. Porro, facessant verò planè illa Al-
 phabeta Adamæ spuria & conficta Thesæi, Angeli Rochæ, Hep-
 burni, Schraderi, Duretæ antè à Te producta NN. vix digna cum re-
 liquis ejus farinæ, operosa refutatione, quali quidem dignatus
 eadem est Cl. Th. Bangius in Cælo suo Or. ineptissima sunt, verbos
 (ver-

83.
(verba ipsissima magni Scaligeri sunt alicubi) hominum imperi-
torum eadem commenta. Præterea, talem nunc (symbolicam
nempe scripturam) non propriè sic dictam, veris constantem li-
teris suis putaverim ego fuisse item illam Sethi posteriorum apud
Joseph. antiq. Jud. lib. I. cap. 3. (Setho enim ipsi non adscribie
idem, sed posteris ejus.) Ecquis n. credat, secundum literas &
verba singula, per aphorismos aut præcepta, lapideis columnis
duabus inscribi potuisse astronomica inventa singula, ac reliquam
Mathesin, aliarumq; artium observationes: potiùs symbolicus
character Scriptura ergò hæc vicissim fuit, ad formam obelisco-
rum Ægyptiorum nec non schemata fortè, ut hodiè sunt, mathe-
matica quædam. Talem denique ac sic dicendo, superficialem
ac minùs excultam adhuc censuerim ego quoq; fuisse antedilu-
vianorum omnium & singul. Scripturam (Sethi apud Epiphan. E-
nochi apud Origen. Tertull. August. Hilar. alios, Libri, unò ver-
bò, spurii sunt) hanc servatam fuisse quoque à Noacho puto, su-
perius dictis de causis; maximè verò ideò, quod inventionis re-
rum aliarum viliorum mentionem faciat Scriptura S. tantæ mo-
mentosæ rei, quales sunt Literæ, ne verbo quidem unò: quodque
Ægyptii porrò post diluvianì usi hæc (symbolica) fuerint adhuc
suo tempore, atque præterea antediluvianì illà, quæ fit per lite-
rarum notas, propriè sic dictas, ut supra jam quoque dictum, ca-
rere potuerint adhuc fortè propter vitæ suæ longævitatem, vi-
vam vocem & institutionem, *ἠδὲ βόσῃς*, aliisq; de rationibus si-
milibus: quodq; tandem antediluvianì illi, sub Ecclesiæ atque
politix crepundia, adhuc viverent in summâ simplicitate, naturæ
lege contenti maximè, nondum lata utpote scripta quædam, ad-
eoque cujus (Scripturæ literariæ) nullus usus forè adhuc esset,
neque in sacris neque profanis: tacente prorsus, ut non semel
dictum, S. Scripturâ in tam momentosâ re quidem.

Jam Postdiluvianos verò quod attinet, detracto his plurimum
annorum, imò seculorum numero, minusque vivacibus aded,
hisce concesserim ego nunc assignaverimq; Literarum notas pro-
priè sic dictas, è superiorum symbolicarum imitatione natas: ver-
borum, non amplius rerum tantum, repræsentativas: sapientiæ,
præter-

præsertim verò memoriæ medicamentum & adjumentum, quem
 admodum Plato salutat easdem, nobilissimum. Præsertim, Vin-
 dicem illarum Opt. Max. censuerim ego jam Theatum illum Pla-
 tonicum, h. e. Virum divinum, Abrahamum, arte & Marte, ut ho-
 die loquimur, clarum Virum; qui ad Ægypti Regem Thamum
 venerit, eundemq; Literarum notas, propriè sic dictas, non am-
 pliùs emblematicam illam Scripturam, (quam noverant ante
 quippe) docuerit juxta cum aliis artibus & scientiis. Hæc in-
 terpolatas porrò magis magisque (ecquis enim est qui nesciat,
 Linguas & Literas propè in secula singula mutari adhuc dum)
 hæc, inquam, interpolatas porrò magis magisque, imo, DEO
 autore, consecratas demum fuisse crediderim à Mose, divino Vi-
 ro, in librorumque arcas quasi depositas primùm eò temporis,
 publicique adeò juris (quæ privata ante magis erant mysticæq;)
 factas. Videndi omninò, si placet Tibi N. N. consentientes no-
 bis cum non parùm B. Augustinus, & in hunc L. Vives de Civ. Dei
 lib. XVIII. cap. 39. item B. Mart. Chemnitius in Exam. Conc. Tri-
 dent. art. de Script. S. pag. m. 14. seq. H. Grot. de Ver. Rel. Chr.
 pag. m. 18. Id enim est jam totum, probe notandum, quò dubium
 illud insigne (quod me quoq; sæpe tenuit) posse solvi existimem:
 occur nimirum in toto Mosis libro primo, imò ad Legislationem
 usque Literarum vel Scripturarum, tam momentosæ rei quidem,
 aut Usus earundem nulla uspiam vel unquam fiat mentio? etiam
 in illis locis, ubi earum maximè insignis videbatur habenda ratio
 quædam vel necessitas, ex gr. ut alia plurima mittam, Genes. cap.
 XXIV. cum Abrahamus servum suum in Mesopotamiam ablegat
 ad cognatos, conciliandis filio Isaaco nuptiis, absque scripto
 ullo & literis. Cap. XXVIII. cum Isaacus Jacobum & ipsum eo
 absque ullis literis, & scripto. Cap. XLV. cum Josephus fratres
 suos ad Parentem Jacobum. descendens in Ægyptum ergò, vicissim
 absque scripto ullo & literis & sic porrò. Id, inquam enim est,
 si jam distinguamus inter existentiam Literarum, & Usum fre-
 quantatum magis magisque. Exstitisse enim prioribus illis tempo-
 ribus, maximè Abrahami, Isaaci, Jacobi, Josephi &c. Literarum
 notas propriè sic dictas, minimè negaverim ego fortè, in frequen-

21211

2 8

1176

ti verò publicoque, nostræ ætatis more, usu adhibitas fuisse easdem, id est, cui silentium altum Script. Sacræ per totum ejus librum I. imò plus ultrà reclamation: ne γῆδ vel μὴ factâ earundem unquam vel uspiam mentione, ut non semel, sed iterum iterumque dictum. Qvi autem factum hoc sit, præter alias, ratio hæc facilis dari potest: Inconvenientia nempe materiæ vel subjecti, modique in quo & quo literarum suarum imagines exprimerent veteres superiorum temporum, nec tùm inventâ chartâ hodiè nostra. Notissimum quippe de vetustissimo scriptore Jobo: hic plumbum s. plumbeam tabulam sibi optat. imò petram, ærumnis suis describendis. Concio divinæ majestatis porrò in Sinai digito DEI in lapideis tabulis duabus exarata fuit. Ita, laterculis cœculibus, metallo, æri, ligno, cortici, papyro aut foliis arborum, cereis tabulis veteres inscripserunt literas suas quid notius? aut plicatili materiæ cuidam, corio, panno, membranâ & sic consequenter. De quibus lectu non indigna videri possunt apud Alex. ab Alexandro, genia l. dier. lib. 2. Polydor. Verg. de in v. rer. l. 2. Panciro ll. hodiè, aliosque. Atque hi en, N. N. ejus divini inventi, notularum nempe Literariorum quantum mihi viderur, natales quidem, progressio nec non ejusdem series modusque.

Enim verò jam prætereaque, quos è profanis produxisti Scriptoribus, puta Platone, Herodoto Halicarnass. Diodor. Siculo, Dionysio Halicarnass. Lucano, Stabone, Plinio, Plutarcho, Gellio, Cæ. Rhodigino & c. nempe Saturnum, Mercurium Trismegistum, Linum, Cecropem, Cadmum, Pythagoram, Palamedem, Simonidem, imò populos ipsos integros, Egyptios, Phœnices, Assyrios s. Babylon. Chaldaeos, Ethiopes & c. quasi verò hi quoque inventores literarum quarundam fuerint, hi, dico, primigeniarum literarum autores tamen minimè sunt, sed succedentium saltem, vel successu temporis ex primis illis (occasione harum) exortarum: v. g. Græcarum (vid. omnino & conf. H. Grotius, suprâ cit. l.) Hetruscarum, Latinarum, aliarumque. Acceperunt enim extra omnem controversiam à primis Patribus easdem Egyptii, atque Phœnices, ab hisce Græci, à Græcis vicissim Hetrusci, Latini, Teutones & c. De quibus perve-

tisti

tutti hi apud Petr. Crinitum libr. XVII. de hon. discip. versu-
culi:

Moses primus Ebraicas exaravit literas;

Mente Phoenices sagaci condiderunt Atticas;

Quas Latini scripsimus, edidit Nicofrasis;

Abraham Syras, & idem reperit Chaldaicas,

Isis arte non minori protulit Aegyptias,

Gulfila prompsit Getarum, quas videmus, ultimas.

Postremò, Tractatum nonnemini (is autem est, absque dubio, Thom. Bangius, septentrionis sidus haud aliàs è postremis (quem produxisti quod attinet & frontale Libri ejus, in quo vel con-vel dissentiam ab illo ex dictis fortè jam satis constare poterit. Verbo; sit ita, dicat affirmetque ibid. loci: *Ὁ ἄριστος* Adami repræsentativum Bangianum: *Cepio*: quod intelligo ego maximè de scripturâ emblematica s. symbolica, ut ante dictum, non literaria seu propriè sic dicta, quam distinctionem notanter nec sine causâ urli superiùs: de qua interim Autor Cl. ne γῦ quidem per totum suum tractatum: cum tamen si de origine quæratur Literarum, illa diligenter ac pro re nata sit attendenda vel inculcanda, quando & quotiescunque de illis aut hisce sermo sit. Dicat porò affirmetque Noachus repræsentativus: *Servo*: quod intelligo item, ut modò dictum. Dicat Abrahamus: *Pergo*: Hic admiserim ego jam quidem fortè Literarum elementa primâ propriè sic dicta, recens si non modò inventa, aliquàm excultatamen meliùs. Dicat Moles: *Perficio*: consecratis quippe Dei digito ipsius jam iisdem elementis, administratore Mose. Cæterùm cur Esræ *Restanro*, & denique Malachiæ *Finis* adscribatur, non video ego latis, cum non tam literas, quàm Canonem Verbi *Ἱεροπνεύς* Ver. Organi restituerint finierintque, vel determinavertnt potiùs Esra & Maleachi; à plurimis Ebr. etiam iidem ambo pro uno eodemque habeantur: denique nec horum (quicquid ejus sit) tempore, inventioni scriptoriæ supellectilis universæ, universæ dico quidem, imposita Colophon aut finis fuerit, quod potiùs (ut sunt Origines vicissitudinesque rerum, Deoque placuit, cui Laus!) nostris vel postremis hisce mundi temporibus factum:

INVEN-

inventâ chartâ hodiè nostra, commodo exscribendi literas subje-
cto vel materiâ: nec non Chalcô-f. Typographia, diviniſſima ar-
te: qua quidem mille & plures paſſim uno die exscribuntur ho-
diè libri, quàm ſuperioribus ſeculis, 2. vel 3. nec exscribuntur
tantum, ſed terſis uniformibusqve literis, manſurisqve conſtan-
tiſſimè per temporis, edacis aliàs rerum, intervalla infinita. Ad-
mirando verè & illo iuvento, & quo magis admirè, non admi-
rando ſatis. Quo de non incommodè omninò videor mihi uti
verbis Cæl. Rhodigini, quibus hic de literarum notis in genere a-
liàs: Quid, quaſo, illa ſcribendi majeſtas, quæ tantarum rerum
ſcientiam nobis comparat, vetuſtatem propagat, nihil ſinitqve
interire: & quod omnia conterit tempus, noſtris cogit manibus
ſuccumbere? quid hoc magnificentius? quid æquè mirandum?
id eſſe homini datum, in quod ne mortis quidem avida rapacitas
juſ ullum habeat? At verò ſinem dicendi facio. Atque hæc ſunt,
quæ ad quaſita dubiaqve tua N.N. reſpondere placuit. Ex qui-
bus, ut rectè monuiſti, totum deniqve proficiſcitur illud, quod
deinceps moveri ac diſputari ſolet, de Antiquitate Literarum &
Punctorum Ebræorum Codicis ſacri ſimilibusqve, quo de alio
fortaſſe tempore & loco dicendi locus erit. Poſtremò dictis hiſce
meis, præjudicare nemini volo ac nulli: quo de obteſtor. Sen-
tiant quid velit, quilibet. Verſamur quippe omnes ac ſingu-
li in Republicâ unâ literaria, ſed illa extra fidem &
verum, liberâ.

D I X I.

C

A. 2

EXERCITATIO II.

De

PUNCTORUM VOCALIUM

Ebræor. natalibus vel antiqui-

tate,

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

I. QVÆSTIO proposita.

Iussis pareo meritò lubensque, Decane Spectatissime, Dn. Præceptor & Promotor honoratissime, atque eò id lubentiùs, quò magis & commodùm aurem mihi vellicat (ut rem sine ambagibus & stante, quod dicitur, pede aggrediar) atq; eò id, inquam, lubentiùs, quò magis & commodùm aurem mihi vellicat *Qvæstio* diu & multùm vexata quidem è Philologiâ Orientali, sed vel id eò multò item nobilior summeque sanè necessaria, & quæ exercitatissima quæque Criticorum, philologorum atque theologorum hæctenus exercuit ingenia, nempe, de *Antiquitate vel Origine Punctorum Vocalium apud Ebræos, an scil. literis nec non textui S. Ebræo Vet. Instrumenti sint coeva, an minus?* quâ in Quæstione non parùm videtur consistere authoritas, integritas, claritas vel intellectus aut Sensus ipsissimus Verbi DEI Vet. quidem fœderis *Gen. 1. 5.* Tolle enim atque deme puncta vocalia literis, vel potiùs, ut verbis utar ANDR. SENNERTË, tuis (agnosces eadem) exscriptis exerte alicubi (in Dissertatione de Ebrææ S. S. Linguæ & reliquarum Orr. Originibus, antiquitate, &c, *Pone, inquam, atq; finge, heus, quicunq; es bone, Masorezbarum (quicunq; illi jam fuerint etiam) inventum esse puncta vocalia, quæ evidentia majorisq; certitudinis ergò ab iisdem es quasi* de su-

de superfluo addita sint: atq; illic perfectio hujus lingue (Ebræe nempe) & quæ præ ceteris eidem debetur concidet, quàm primum nempe puncta vocalia consonis detraxeris: atq; aditum porro Scriptura S. obscurabitur, incerta reddetur, divinationibus exponetur, hostibus depravanda tradetur, traditionibus mancipabitur, veneranda & pia Judæorum antiquitas aut ignorantia aut invidia accusabitur, anime hominum dubitationibus immergentur, omnes deniq; lingue, etiam infimi generis & post hanc, Ebræam nostram, orta prognataq;, quæcumq; ille fuerint, Ebræa matri veneranda præferentur, &c. Hactenus verba tua (agnoscis, inquam, eadem) SENNERTE. Sanè enim & rectè elementa vocalia ubique locorum & in omnibus & singulis linguis Anima quasi sunt Lectionis & Sensûs verborum ipsissimi. Unde rectè videor mihi colligere ita:

Quodcunque efficit veram & genuinam Lectionem, ac sensum progenerat sive intelligentiam ac interpretationem rei & verborum textûs alicujus, id omninò eidem essentielle & ad eò coævum est: Sed puncta sive elementa vocalia efficiunt veram & genuinam lectionem, & sensum progenerant verborum textûs alicujus sive sacri sive profani: Ergò eidem sunt essentialia & ad eò coæva.

Adamantium videor mihi id esse argumentum. Nolim agglomerare plura: Dictum præsertim id decantatissimum Servatoris nostri, Matth. V. v. 18. *Amen, amen, dico vobis, donec prætereat cælum & terra, Jota unum aut unus apex non præteribit è Legge &c.* Ubi per *l'alpha* è expressim minima litera Ebræorum & fons atque origo reliquarum, Jod nempe intelligitur, per *h' membra* elementa vocalia, reliqua huc pertinentia. Planum, ni fallor, iterùm & indubitatè tale. Nolim prætereà addere testimonia Masoræ, Talmudis & antiquissimi librorum Zohar, aliorum: in quibus singulis fit mentio punctorum & accentuum Ebræorum, similium. Atque hoc est, quod me torfit non semel dubium, & hæc vice, jussus præsertim, non dubitavi palàm exponere. Cæterùm utut ab affirmativa thematis vel quæstionis hujus, quæ de hactenus paucissimis, videor mihi firmo satis stare talo, at-

tamen iudicio inharere meo uni, soli nolim, sed ad Te potiùs ANDR. SENNERTE, Senior Academiae hujus &c. Dubium hoc devolve totum, & ut super eodem haud gravatim tuam exponas liberè sententiam meo & Competitorum meorum nomine peramanter & officiosè rogo. Nimirum, ut dicas, & an allegata superiùs verba & horum mentem pro tuis agnoscas, & porro quid in communi de themate vel Quæstione propositâ hâc statuendum? Facies hac in parte rem gratam profus mihi & commilitonibus meis, atque pro navatâ hâc operâ vicissim Tibi studia atque observantiam nostram sanctè pollicemur atque promittimus.

2. RESPONSUM datum.

Mέγα λίαν Αίτημα, & à quo atque à Te simul optarim me absolvi, Præstantissime atque Doctissime Dn. Mag. N. N. Nosti quippe absq; dubio sententiarum divortia super hâc Quæstione, & in quantum, (ut rectè dixisti sub init. mox) torserit excrucieritque hæc exercitatissima quæque ingenia; quid? hominum & Philologorum & Theologorum, sic dicendo, Dæmonia. A me minimo itaque quomodo expectare possis solutionem nō di hujus? Dicam nihilominus, ita quandoquidem vis, cum & dixerint ante me alii, & pro eâ quâ illi libertate, si non ingenio & dexteritate, quæ fortassè dici poterant de hâc sive re sive Quæstione: quanquam paucissimis, quâ id fieri quidem potest, & hac vice probabiliter, non æquè definitivè vel sententialiter; porro si priùs Tibi, Præstantissime Dn. Magister tuisq; Competitoribus de consecutis modò honoribus vestris binis bonis verbis gratulatus fuero: atque en adeò precor, Præximii Literatissimiq; Dnn. Magistri novelli, ut collati recentèr Vobis honores cum unâ annexis cedant in DEI Ter O. M. honorem & gloriam, Ecclesiæ atque Reipubl. literariæ commodum, Vestrum verò atque studiorum vestrorum incrementum majusque auspiciò & undique feliciter! Faxit ita benignissimum Numen, Faxit!

Cæterùm nunc de *tribus* potissimùm videor mihi Tecum, mi Optime Dn. Mag. agendum esse: *primùm* eò: an Verba allegata à Te, ex Dissertatione meâ de Ebrææ S. S. linguæ & reliqq. Orig.

Origine, antiquitate &c. agnoscam adhuc pro meis? *secundo* de argumentis & fundamentis tuis, quæ substruxisti sententiæ tuæ affirmatiuæ, nempe de antiquitate vel potiùs coævitate punctorum vocalium cum unâ literis vel textu Ebræo originario: *Tertio*, superaddenda fortè item quædam fuerint, quæ hanc tuam sententiam dubiam utenque facere, & contrariæ, negativæ nimir. favore probabiliter queant.

Ac primum jam quod attinet: Ita est: qui negem, quæ in Dissertatione allegatâ à Te meâ, repetitaque non semel typis, expressa expressim sunt? atque, extent per me ampliùs eadem, extent ibidem. Cæterùm scias, me tunc temporis, primis Professionis meæ annis, secutum vulgatam, maximè Nostratium, sententiam; & ita debuisse tum fortè. Cætera, quæ ad primum id ἀτιμω tuum responderi à me possent, dicenda vel subsequentiâ mox clariora facient.

Alterum Quæsitum tuum nunc majoris commatis est. Affirmatiuæ scil. tuæ pro antiquitate vel potiùs coævitate punctorum vocalium unâ cum literis & textu S. Ebræo, substernis hæc quidem fundamenta seqq: primum; quod Elementa vocalia *Animæ* quasi sint Lectionis & sensus verborum textûs alicujus ipsissimi: undè ita colligebas vel argumentabaris: Quodcunque efficit veram & genuinam Lectionem, & sensum prognerat vel intellectum verborum textûs alicujus, id omninò eidem essentielle & coævuum est: Sed puncta vocalia &c. Ergò. Verùm respondeo: 1. distinguendo inter elementa vocalia considerata ratione *Soni*, imò addo ratione *sensus* inter pronuncianum & ratione *Signi* vel *Characteris*, representativi illorum. Priori modo concedo, sic Vocales essentielles esse ac coævas Sermoni, imò Lectioni & pronunciationi ac sensum prognerare ejusdem: at verò posteriore modo nego, scil. ratione signi, characteris vel figuræ externæ, representatiuæ illorum, quasi v. absolute & per omnia necessarium fuèrit sub primis statim crepundiis rei literariæ ejusdemque excogitata supellectilis etiam expressisse mox vocalium notas vel characteres quosdam, ac quasi verò hinc, id si non fiat, elevetur mens, sensus vel intentio scribentis. Sic quippe videmus

mus olim Samaritanos expresſiſſe textum ſacrum Moſaicum, absque notis vocalium: ita Talmudiſtas, & hodiè quoque ad huc Rabbinos, & nihilominus tamen expedite legere, expreſſo item ſenſu ipſiſſimo textus. Ita etiam Abyſſimos ſeu Æthiopes hodiè ſaltem vel conſonis adfricare, pro diverſitate vocalium, punctulum, vel ſaltem alterutrum conſonæ literæ crus vel latus paulò diducere latiùs, vel, quod idem eſt, appendiculâ donare quâdam &c. Ita Arabes porro tribus modò contenti ſunt vocalium figuris; Phatha, Ceſra & Damma, imò duabus, ſi ſitum loel ſpectes, Damma & Phatha vel Ceſram, & nihilo ſeciùs omnes hunc in modum exprimunt vocalium voces ſive ſonos, textum ita quemcunque ejuſdemque ſenſum ſimiliter. Quid dicam? imò iidem Arabes unico puncto in antiquiſſimis Alcorani manuſcriptis diverſas & voces & vocales inſinuant: quod & Syri punctis ſuis diacriticis diſtinctivis ipſis diverſarum vocum, temporum, numerorum, perſonarum, generum &c. ut notum in vulgus præſtant. Secundò: diſtinguo inter id, quod eſt anima Lectionis ſive efficit hanc ejuſdemque progignit intellectum, & inter id, quod concernit ſcriptionis rem vel modum: nec enim, me iudice quidem, ſequitur, quod illi eſt eſſentiale & coævum, ergò etiam huic ſimiliter: non, minimè: rem demonſtravi exemplis & modò. Tertiò: diſtinguo etiam inter id, quod eſſentiale eſt rei alicui per naturam ſuam, adeoque eidem quoque eſt coævum: & inter id, quod tale eſt *ἕσει* & ex arbitrio: illo modo Vocales eſſentiales ſunt ſermoni, addo lectioni: hoc modo ſcriptioni, ſunt & non ſunt; imò non ſunt: alia quippe eſt ratio Orationis & lectionis, (rectiùs volo dicoque pronuntiationis) alia expreſſionis repræſentativæ illius per ſimulacra ſua h. e. verbo, ſcriptionis, quæ ſcil. ex theſi & arbitraria eſt: id quod data ſuperiùs exempla à ſcriptionis petita modo Samaritanorum, Talmudiſtarum, Rabbinarum, Æthiopum, Arabum, Syrorum aliorumque Oriental. populorum ſatis iterùm probant. Et penè dixerim in Orientalibus linguis, dico repetoque in Oriental. linguis, eſſentialia magis eſſe iisdem elementa conſona, quæ ſic vocant, quàm vocalia: ratio: quia illa radicem ſive thema ibidem

con -

vel essentialia? temporibus quidem Servatoris fuerunt talia, haudque peritura, sed non ideò omnibus temporibus: addo *אֵלֶּיךָ* sunt, en, non puncta vocalia, quæ maximam partem extra Holem & Schurek literis substernuntur; sed summities, eminentia, apices (prout genius fert vocis) cum primò rerum quarumcunque, tum etiam atque hîc Characterum sive notularum literarium, in manuscriptis præsertim codicibus, illis quæ se exerebant temporibus, ornatis gratiâ, certo numero & ordine, item certis literis quæ affricabantur: *תְּגִין* / *פְּתִירִים* / *קִיצָן* item, *קִיצָן* *Coronole*, *spinula*, item *gladioli* vel *spicula* à D. D. Ebrais vocatæ. Non nescio quidem, (non me latet, inquam,) quod Gv. Postellus alicubi aliîq; per *νεφελα* intelligant apices tres illos, ex quibus Jod litera formatur vel constat, representativi qui quidem sint vel symbola *מְרוֹת* *proprietatum*, ut loquuntur, vel personarum trium in una Deitate. Sed transeant hæc.

Tertium denique *fundamentum* tuum à testimonio petebatur Masoræ nimir. Talmudis & antiquissimi, ut habetur, libri Zohar: addo ego Bahir, Cosri, Codicem Hillelianum, quos & ipsos pro Te citare fortè potuisses, in quibus scil. mentio fiat punctorum vocalium. Sed respondeo: Et quæ verò iterum consequentia? Antiqua satis hæc esse, hinc fortè probabitur, at verò non ideò essentialia & cœva, Scripturæ quidem, h. e. Literis vel etiam textui sacro Ebræo. Cæterum Masora duplex est, & impressa ante centenos hos & quod excurrit annos, adeoque recens satis ad probandum id quod probari debet: antiqua porrò & in m. scr. cujus præcisè initii tempus nescimus. Talmud ante hos circiter mille annos, post natum Servatorem quingentesimo nimir. exscriptum est. Liber (Cabbalisticus) *זֶהַר חָרָשׁ* *Zohar novus*, inquam, hoc ipso seculo (anno 1603.) impressus est Cracoviæ, de antiqui Zohar ætate & ipsa non satis constat, vulgò ad annum Servatoris nostri centesimum & vigesimum referunt: author hujus perhibetur fuisse R. Schimeon ben Jochai. Idem esto iudicium de Codice Hilleliano, libro Bahir, (autor hujus putatur R. Ne-

R. Nechonia claruitque anno M. 3920.) Cosri, Semadat, simili-
bus: qualia antiquitatem fortè iterùm, sed non coarvitatem pro-
bant: Atque ita facessant, quæ ad fundamentum tuæ assertionis
paucis, pro ratione temporis sive dicta s. responsa sunt.

Addenda fortè fuerint demùm paucissimis quædam, quæ
tuam sententiam affirmantem dubiam facere & negativæ favere
queant. Cogitabis itaque & ante omnia, quæ de *Matribus Le-*
ctionis מן, omnibus ita vocatis laudatisque temporibus (nee
certè id frustra) dicta à me supra sunt: quæ porrò de *fulcris*, (ita
hodieque vulgo vocant) vocalium, Hirek, Holem & Schurek:
quæ de *Quiescentibus* literis מן. Et cur quiescunt verò hodiè
vel otium agunt eadem, nisi interalia, quod earum officium, in-
ventis punctis, quantum lectionem expiravit hodiè? Cogitabis
porrò, mi Optime Dn. M. *Varitatem* insignem & sanè mirificissi-
mam (si rectè quidem advertas, si advertas, inquam) *Paraphra-*
starum & *Paraphraseon vetustiorum*, omnium penè, Chaldæum
volo, LXX Interpretes, Aquilam, Theodotionem, Symmachum
(Viri certè omnes Ebraicè callentissimi) addo Syrum, Arabem,
Ethiopem, similes. Et verò undè illa in infinitis S.æ S.æ locis
inter illos illorumque translationes disparitas (novi, quid re-
sponderi possit soleatque: de corruptione nimir. hodiè illa-
rum: an omnium & singularum? Mirum: alia taceo) Unde,
inquam, illa disparitas, nisi quod Codicibus *Meşepunveis* usi
sint non punctatis, insuper habitis hisce, punctis scil. in ador-
nandis translationibus suis. Unico exemplo rem declarare li-
ceat mihi (infinita autem possent produci, & diurnâ nocturnâq;
qui volunt manu talia, experiuntur abundè) Exemplum at
verò id hoc esto, è decantatissimo Psalmo Davidis, vulgò qui de
Profundis salutatur, desumptum, nempe CXXX. v. 4. Verba
sunt hæc: quia apud te remissio, מן למען תירא; ut timearis;
quæ posteriora verba Chaldæus interim: מן בגללך ותתחמי
eò, propterea, ut videaris, observeris, absque dubio, quia legi-
תירא pro תירא Aquila & Theodotio nominaliter.

reddunt: *ἕνεκα φόβου* propter timorem. Symmachus v. VI. Editio & Vulgata: *ἕνεκεν φόβου*, propter Legem, verbum tuum, quasi verò legissent **תורתך**. En discrepantia, & quanta illa! à punctato hodiè nostro Codice! Alia non adferam præterea exempla temporis habita scil. ratione.

Quid dicam porro à plurimis (non nominasse perinde sit) adstrui: *Autographum & apographa extantiora libri Legis exempla* quondam planè caruisse puris. Certè alii alique vicissim primitus *tria* tantùm, alii VII. notulas similes extitisse modò adferunt. Nil dicam quicquam etiam de vocibus & locis non paucis, in hodiernis Codicibus nostris, *non punctatis*, v. g. Numer. VII. v. 18. seqq. Jerem. LI. v. 3. similibus. Id dicam præterea nihilominus addoque (sine certâ suâ lege & ordine) Cogitabis, & impensè quidem, unâ mecum *Aliena* sæpiuscule *substrata puncta vocalia* suis vocabulis in Ceribh, hoc est, Scripto, ut vocant, sive textu ipsissimo biblico, quæ scil. nihil analogiæ cum voce suâ habent, cui substernuntur, potiùs monstrum faciunt pariuntque lectionis: e. g. 2. Sam. XIV. eom. 22. in voce **עבדך** *Abdêva*, inquam, quæ legenda perperam, omnem contra analogiam, imò rei naturam, rectiùs quæque legenda **עבדך** *servi sui*, vel ut Keri, lectum sive margo habet **עבדך** *servi tui*. Ita porro in vocabulis, ut habentur, *obsceniorum* molliorum, ut volunt, punctis vocalibus substitutis: v. g. in **שנייה** *urinas suas* & **מרייה** *excrementa sua*, 2. Reg. XVIII. v. 27. & Jes. XXXVI. v. 12, quorum prius puncta habet verborum **מימי רגליהם** *aquas pedorum suorum*, posterius puncta **צואתה** *egesta sua*. Sintne adcò, quæsumus, puncta hæc essentialia & coæva vocibus suis? sint ne monstra hæc lectionis (liberè pronuntio) qualis etiam in **אלהיה** pro **אלהיה** 1. Reg. I. v. 47. alibi, profecta à Spiritu S. vel ejusdem amanuentibus? Autographa sive archetypa num talia redoleant? Minime, me iudice equidem. (Cæterum scio, quid responderi hic possit solveatve à non-nemine: transeant.) Masoretharum potiùs, inquam,

inquam, sunt artes, inventa, quocunque illa introducta, affectu pio quodam, tempore; toleranda hodieque cum reliquo apparatu Masorethico in codicibus nostris, & extra qualia, an dicam? deficeret fortè hodiè, hodiè ajam, textus sacer nonnusquam. Quid dicam de Vocabulis variè punctatis: v.g. Psalm. VII. v. 5. 6. 11. & 17. de Punctis nudis absque suis expressis literis? Viden iterum, mi N. N. Punctorum tuorum antiquitatem vel potius coævitatē. Ejusdem farinae volunt esse, nonnulli quidem, Lectionem nominis **יְרוּשָׁלַם** defectivè sine Jod in fine exscripti: præsertim verò *Nominis divini יְהוָה* per puncta **יְהוָה** & **יְהוָה** expressi. Quæ si ita essent, (& sunt: rectè.) & genuina tetragammati puncta amissa essent dudum expunctaque malè, & hæc essent iterum aliena, non coæva vel essentialia nomini glorioso.

Plurima alia in apricum produci possent in similem rem, quæ suspectam faciliè reddere possit Coævitatē punctorum cum unà literis vel textu sacro originali: de *Sva* v. g. vel **שׂ** Schevaticis in originariâ, nullitate (verbo) ejusd. in aliis linguis Orientalibus: de lineolâ *Raphe*, olim nimirum adhibitâ, modò & hodiè abrogatâ: & quo verò id jure vel autoritate (nisi cum sacrilegio) si essentialē literis vel textui sacro **σοιχεῖον** hoc quondam fuisset? de *Mappik*, *multitudine punctorum & accentuum* prodigiosâ, interim defectu *signi interrogationis, exclamationis, parentheses*, similibus: de *Tikkun Sophrim*, de *Itur Sophrim*, *Variationibus Lectionibus*, **קריין** & **כתיבן** quas vocant, similibus: de *Karrais*, qui ideò puncta non admittunt, quod sint pars Legis oralis, non scriptæ, similibus inquam. Sed transeant.

Id unicum tantum dicam adhuc: *Omnis natura neq̄ ordinariè facit saltum, & nihil simul perfectum & inventum*, verba ferè sunt Tullii & Senecæ, item Fabii alicubi: qui ergò simul literæ & puncta, illis vix & ne vix quidem parumper edolatis?

Nec tandem (missam facio rem & mox finio) hæc atque talia assererem (at verò aurem mihi vellicat, quid in audio? aliquis, vel quisvis, me contra publicam doctrinam statuere,) nisi, in-

quam, à partibus meis (& longo ante me minimum numero & ordine) viderem stare, & alios quidem ex toto, alios ex parte, tot Viros Heroes & undiquaque, etiam Ebraicè doctissimos, quos vel idè nominasse sufficiat, & indifferenter quidem: D. Hieronymum, dico, Aben Esram, R. D. Kimchium, R. Jacob ben Chajim, Ephodæum, Abarbenelem, (qui omnes Esræ inventum punctorum tribuunt, non coæva dicunt, statuuntque:) addo B. Lutherum nostrum, Aug. Steuchum, Reuchlinum, Picum Mirandulanum, Jos. Scaligerum, Is. Casaubonum, Münsterum, Ar. Montanum, Drusium, Buxtorfium, patrem, imò utrumque, B.B. Gesnerum, Hutterum, Franzium, ex nostris, Mercerum, P. Martinium, Seldenum, Vosium, utrumque Gerh. Johann. & Isaacum, Pellicanum, Bezam, Zvvingerum, Fagium, Piscatorem, Chamierum, Masium, Schikardum, Sixt. Amamam, Dieu, Erpenium, Mayerum, Hakspanionum, Ravium, Leusden, B. Walton, Bochartum, & alios plurimos, qui omnes coævitate punctorum cum literis vel textu Ebr. negant. Caterùm postremò, ne Pontificiis & ipsiis, puritatis fontium osoribus, litare hoc meo asserito videar, en mentem atq; decisivam quasi meam כלה לך ויהי בלתי vel ὀλοκαρδίας thesibus vel aphorismis seqq. inclusam: 1. Puncta vocalia sive figuræ potiùs vel notulæ punctorum vocalium non à Tiberiensibus Judæis sunt inventa: minimè. 2. Neque simul & semel omnes & præcisè ab Esra & sociis suis. 3. Sed (partem) ante hunc & hosce à Masorethis, successivè; quos quidem à Mose, divino viro, & successoribus ejus deducendos omninò ego semper arbitratus sum. 4. Nullà interim sub determinabili ratione rei, & temporis, personarum &c. qui, quando, ubi & à quibus præcisè inventa vel absoluta talia: historia scil. hîc deficiente luce: putarim tamen ego absoluta adhibitaque hæc ab Esra & collegis suis. 5. Interim, id quando & quomocunq; factum, factum idem non sine divino nutu, nisi speciali Θεοπιθε. 6. Sunt aded & nihilominus Verbo DEI scripto & literis in se spectatis non coæva. 7. Hodie interim Codici Ebræo essentialia. 8. Haud secus atque Masorethicus Apparatus totus Keri & Cetibh, similia. 9. Maximè quantum ejusd. materiale.

29

riale. 10. Quod de punctis, idem & multò magis de accentibus intelligendum. Tantum.

D I X I.

Appendicula five Κεφάλαιον :

Concernens

Animationem Punctorum Vocalium Ebræor. &c.

ID nempe urgent unicè fere & continuè propugnatores coarctatis Punctorum &c. *Puncta Vocalia Ebr. Anima instar esse Lectioni recta & sensum quantum textus Sacri originalis verum eruendum, & adeò essentialia eidem: quod si verò non hoc, Vox viva DEI, Verbum Ejus revelatum & scriptum non fuisset omnibus temporibus plenè & integrum traditum, nec certum, sed mancum & mutilum, σχασμῶ* hinc mero niti idem vel conjectativum suà merâ probabilitate costans quadam.

Resp. 1. Uti non semel: distinguendo inter Vocalium sonum & signum vel notulas earundem, & hac ratione ad Assertionis membra sua distinctè etiam respondendum. 2. Distinguendo inter tempora superiora vel Vet. Instrumenti, aut potiùs ante Captivitatem Babylonicam & sequiora & hæc nostra Novi fœderis: Illo nego absolutè opus fuisse signis sive notulis similibus: alia cum præstò nimir. essent Lectionis certæ & rectæ adminicula sufficientia, de quibus suo & alio loco pluribus: verbo & v. gr. DEI præsentia in populo suo recens electo ipsissima, Urim & Tummim, Viva vox sive Oralis institutio, Παράδοσις, traditio de manu in manum vel potiùs *שׁוּמָא אַרְשׁוּמָא*, פה אל פה, Codex non ita amplius adhuc, Usus vel praxis lectionis ejusd. quotidiana, analogia veræ lectionis comparata per creberrima exercitia, alia similia. 3. Hoc nostro verò tempore vel etiam superioribus concedo, si notulis punctorum similibus careret tex-

tus facer, incertam fortè futuram Lectionem ejusdem. 4. Ad-
do: quemadmodum DEUS ter Max. Opt. non obstrictus fuit
primis 2500. circiter seculis (per dimidium ferè durationis
mundi hujus tempus, juxta computum Elianum) Volentatem
suam denunciare hominibus Verbo aliquo scripto, extra eorun-
dem salutis noxam; ita in hujus mox primis & Ecclesie suae cre-
pundiis, ut Verbum scriptum animaret quasi statim punctis simi-
libus: dictis de supra rationibus, plurimis aliis. 5. Adde ad-
huc: quòd *πολυμέρως καὶ πολυτρόπως* (Ebr. I.) adhuc tunc
DEUS cum populo suo ageret loquereturque, Vox viva & Ver-
bum scriptum pari passu adhuc ambularent. Canon item quòd
tunc nondum determinatus & obsignatus esset (quòd factum,
nempe demùm post 3500. circiter annos à mundo condito) im-
mò quòd Vet. foedus vel instrumentum restaret adhuc, ut sic lo-
quar, redintegrandum' (post 4000. annos mundi) revelatione
suà quadam & per complementum Novi, & sic porrò. Vanus
quocirca & postremò, vel superfluous certè, ut videri poterat me-
tus hic de sensu recto (absque punctorum additamento illo tem-
pore) Verbi scripti superiorum, dico, temporum; dummodò
constet de nobis vel sequioribus temporibus, & vià & fundamen-
to vel principio ad nostram salutem commodo, recto ac sufficien-
te, &c. Legatur item & adhuc S. Amam. Antib. bibl.

pag. praesertim 743, alibi.

EXERCITATIO III.

De

ACCENTIBUS EBREORUM:

Quatenus

In Bibliis SS. Ver. Instr. habentur, illa hodieq; doctrina patet, &c.

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

Verissimum id quidem est Sapiens *Aben Esra* L.B. effatum: כל פירוש שאינו על דרך הטעמים לה תכנה. Quaecunque Expositio non fuerit iuxta rationem accentuum, neque acquiescito ei, neque audias eam. Mens fert animi quocirca nobilissimam hanc Doctrinam evolvere eadem dispicere. Atq; haec, en, (verbo) sunt adeo, L. B. que asportavi ex hoc grammaticali bello sacroq; eodem spolia, quae pariri Tecum vel communicare animo bono volui. Haecq; illa. Servet Te DEUS! Scrib. τειχισα ε μουσικο μεο, &c. &c.

SUMMARIUM.

Accentuationis Doctrina difficilis non tantum, sed inextricabilis (in nonnullis quidem) adhuc est. Accentuum apud Ebraeos Nomen clatio: Necesitas: Multitudo, & unde haec? Removentur Accentuum quaedam Synonyma: item Metheg, Peshk, Makkaph & Soph-pasuk. Numerus certus, & Officium vel Usus accentuum, & quidem hic triplex. Usus in specie etymologicus: quaedam specialia de eodem. Usus Musicus, quantum τὸ ὄτι, probatur paucis. Usus Syntacticus atque potior idem in pra-

præsenti. Specialia quædam de eodem. Norma accentuationis & quænam illa? Accentuum ministerium, vel ministri ipsi sunt rectè vocanturque sensus S. Scripturæ, cæteris quanquam paribus. Pauza vel interspiratio in Oratione, adeoque & interpunctio triplex maximè. *Σχέσις* & Consecutionis accentuum fundamentum & ratio adstruuntur. Accentus distinctivi & non-distinctivi. Subdistinctio accentuum, distinctivorum præsertim. Fundamentum & Certitudo hujus seu rei seu negotii. Probatur hæc (posterior) paucis. Ministerium accentuum & Consecutionis eorundem Processus & Ordo propiùs nunc aliquantum considerantur evolvunturque. Accentus primi ipsi sive primarii omnium sex vel octo. Silluk in specie primum. Athnach dein. Dicitio utriusque. Segolta, Rebhia, Sakeph katon & Sakeph gadol. Duces & ministri. Rigor accentuationis non unus idemque semper vel perpetuus. Adstruitur id ipsum specialius aliquantum. Ministerii accentuum Processus & Ordo genericè evolvitur & paucis. Qui diversus, pro ratione sententiæ brevioris & longioris. Ducum ministrantium divisio: reliquorum ita. De Periodo in specie ejusdemque constitutione. Colon in specie. Comma in sp. Specialia quædam: de Silluko, Athnach, Segolta, Rebhia, Sakeph katon, Sakeph gadol, Schalscheleth, Jethibh, Tiphcha & Munach. Processus sive Consecutionis Ordo accentuum in libris profaicis specialius nunc evolvitur. Schema ejusdem, *ὡς ἐν πλάτῃ*. Accentuationis ratio in libris metricis paucis attingitur. Concluditur: Accentuationis ratio & doctrina partem certa, partem incerta & intricata, (in nonnullis quidem) non parùm & adhuc est. Probatur idem paucissimis. Concluditur demùm & denuò.

TRACTATIO.

Accentuum Ebr. ratio sive doctrina hætenus sufficienter nec à quoquam Nostrùm (absit dicto hostilitas) nec ab ipsis etiam Ebræis sive Judæis, sufficienter dico repetoque & per omnia, ut pluribus infra videbimus, explicata est. Quod vel ex seqq: inquam, utcunque elucescet. Ita nihilominus videtur & paucissimis quidam de illis habendum, ut sequitur.

S. 2. Ac-

§. 2. Accentus vocantur Ebrais **עָוֶן / עֵוֶן** *gustus*
sive *sapor*: quod Orationem, cum simplicem, tum conjunctam
etiam condiant veluti sapidamque reddant.

§. 3. Quemadmodum nulla Syllaba est sine Vocali (ani-
ma quasi ejusd.) ita Vox nulla est sine accentu (ordinariè scil. nisi
aliud quid obstat.) Et vicissim quemadmodum Vox nulla est
ordinariè sine accentu, ita Oratio integra sive sententia sine pau-
sâ, interpunctione vel accentu syntactico. Unde de *Necessitate*
constat fatis, *distinctione* utcumque, &c. accentuationis.

§. 4. Accentus (*etymologicus*) ad vocis naturalem, con-
venientem & debitam prolationem videri poterat suffecisse pri-
mum (excogitatus item adhibitusque fortè) unus, vel certè unus
& alter, sicuti Græcis, vel hodieque. Gravis & Circumflexus hîc
nullus est.

§. 5. Porrò multiplicati sunt iidem, excogitati que succes-
sivè plures horum ob Orationem compositam, Syntaxin sive sen-
tentiârum distinctionem & interpunctionem.

§. 6. Ad luxuriam denique videntur adhibiti alii alii que,
ob Orationem modulatam vel Musicam Ebraeorum. Quemad-
modum Voces & Vestes ex. gr. excogitatæ multiplicatæ que sunt:
1. propter necessitatem. 2. ornatum. 3. luxum.

§. 7. Jam, in tantâ horum segete vel multitudine (XXX.
plus ultra) cum difficile sit designare singulorum distinctam na-
turam, officium & usum, commodissimum videbitur progredi
per *אָפּוֹר וְגו' יָסוּר*, sive remotionem & positionem.

§. 8. Ac primùm quidem removenda Synonyma sunt
quædam & cognomina vulgaria, & veteriora illa ex parte, accen-
tum, non peculiare accentus ipsa: ut sunt v. gr. *Gaja* (i. e.
Metheg.) *Legarmè* (i. e. Pefik.) *Meaijelà*, *Hillui*, *Mecarbèl* (τῶν
Tiphcha, Munach, &c.) *Madasè*, *Maarich*, *Hiruk* &c. Conf.
& vid. Buxtorf. thes. lib. 1. cap. 5. pag. m. 39. & 59. seqq. Weigan-
meier, lib. 1. cap. 5. pag. m. 8. cap. 6. pag. 9. &c. Amama, lib. 2.
cap. 11. p. m. 218. seq. Avenar. Schindl. &c.

§. 9. Porrò removendum *Metheg* (accentus *euphonicus*)
quod aliud nihil est, nisi lineola recta perpendicularis, denotans
E divi-

divisionem syllabarum diversarum in unâ voce: ut: **וְהָיָה**
erat. Excogitatumque idem invento superfluo nonnihil ad dis-
 tinguendum, (ut ex parte dictum) diversas literas in diversas
 syllabas, idemque interpositum inter diversas vocales, secundo,
 tertio aut quarto loco ante accentum tonicum. Unde 1. non
 adscribitur monosyllabis. 2. non nisi syllabis accentu tonico de-
 stitutis. 3. non Scheva (ordinariè) affectis. 4. sed vocali sal-
 tem appingitur, & quidem 5. primò vocalibus longis. Vid. de
 eodem scriptores suprâ citati, add. Erpenius, Schikard. Bohlius,
 (tab. 9.) Meelfür. Hottinger. Ravius, add. si placet, Præcepta
 gr. n. ed. pag. 27. &c.

§. 10. Removendum item *Pesik sine Psike* ejusdem figuræ
 cum Metheg, excogitatum ipsum ad dividendum diversas voces
 inter hæc positum. Adhibeturque idem vel necessariò quo-
 dammodò, v. gr. ab amanuensi fortè fortunâ nimis coarctatis
 vocibus: e. gr. Genes. I, 30. Psal. I, 1. vel ob evidentiam majo-
 rem, ut eò certius & accuratius easdem distinguat: ex gr. Jos.
 XXII, 22. Jes. XLII, 5. &c.

§. 11. Hujus contrarium signum (ratione figuræ transver-
 sâ scil. item naturæ) est lineola *Makkaph*, nimir. vocum duarum
 vel plurium per hanc combinatio, unico adeò spiritu efferenda-
 rum. Quorsum pertinent suo modo formæ **וְהָיָה** & **וְהָיָה**
 De quibus in Præceptis gr. n. pag. 26. seq. Conf. Buxtorfii thes.
 lib. I. cap. 5. p. m. 47. & 53. seq. Erpen. lib. I. cap. 3. pag. m. 22. seq.
 Aven pag. m. 234. seq. &c. De vocalâ **וְ** obiter hic quasi
 & in specie notetur, plerumque hanc per lineol. Makkaph conne-
 cti, nisi ubi absolute h. e. absque substantivo ponitur. ut: **וְהָיָה**
וְהָיָה *omnia posuisti*, Psalm. VIII, 7.

§. 12. Removendum item adhuc *Soph Pasuk*: Duo puncta
 illa crassiora, denotantia ac dividantia integros versus, sententias
 & orationem integram.

§. 13. Accentibus annumerantur adeò singula hæc ele-
 menta veriùs ac vulgò, non quod sint accentus propriissimè lo-
 quendo: V. Gramm. n. pag. 27. & 28. quia neutrum præstant
 ipsa

ipsa usum, neque in vocis legitimâ moderatione neque sententia totius ordinatâ constitutione. Inventa de superfluo ipsa quodammodò.

§. 14. Posito itaque sic repertoq; certo numero Accentuum: v. gr. supra vocem scriptis XIV. infra XI. in summa XXV. (Vid. alii aliiq; add. Gr. n. ed. pag. 19.) præsuppositoq; hoc (conf. supra §. 4.) ad usum etymologicum in vocis debitâ moderatione, vel unum vel certè unum alterumq; sufficere, erit sequior & potior eorundem usus tacticus sive syntacticus: quibus adde Musicum.

§. 15. Nunc, circa triplex hoc indigitatum Accentuum Officium sive Usum 1. *etymologicum*. 2. *syntacticum*. 3. *musicum*, plurima & in genere & in specie notanda quidem adhuc essent: v. gr. 1. Natura eorundem & descriptio uberior. 2. Figura. 3. Nomina technica. 4. Differentia sive distinctio. 5. Sedes vel situs. 6. Motus sive loci proprii mutatio, imò abjectio planè. 7. Consortium speciale quorundam, & denique. 8. Usus sive Officium ipsum dictum triplex. De quibus omnibus & singulis videndi alii aliiq; add. si placet, Præcepta gr. n. ed. pag. 19. & seqq. Nos, antequam ad rem vel institutum princeps, hæc nihilominùs paucissima in antecessum *de Usu eorundem & officio etymologico & Musico* notamus.

§. 16. Accentus dant in contrariis syllabis Vocalibus contrariam naturam. ut: *לִכְנֹרִית* *ite*, *מַיִם* *aqua*, &c.

§. 17. Qui supra vocem scribuntur accentus, adscribuntur ordinariè primæ syllabæ literæ, tono affectæ: qui infra, vocali suæ postponuntur.

§. 18. Accentus etymologici locus ordinarius est secunda radicalis in L.L. Orientalibus plerisque, ut quæ habet ordinariè vocalem: transit ab hac ad primam radicalem, si illa (secunda rad.) abjiciatur: ad tertiam, si recipit hæc vocalem.

§. 19. *Milra dat extremæ accentum, Millelque propinque.*

§. 20. Ultimâ longâ accentus est in eadem: Ultima brevi accentus est in penultimâ. Ut plurimum nempe & *ἄρτι πλεῖστον*.

§. 21. Diverforum in eadem voce accentuum posterior ut plurimum syllabam afficit.

§. 22. Accentus locum proprium mutat non rarò inter alia idèò etiam, ne scilicet ex accentuum occurrat & conflictu fragosa sequatur pronuntiatio. Vid. de hisce atque similibus iterum iterumque Schindlerus, Avenar. Buxtorf. Erpen. Junius. Amama, Bohlius, Hottinger, alii: add. Præcepta gr. n. ed. pag. 21. seqq.

§. 23. *Usus Musicus* porrò approbarur etiam nobis comprobaturque; paucissimis quidem (antequam ad potiora) non quantum Quæstionem *διότι quis & qualis hic sit*, sed solummodò quæstionem *an sit* vel *τὸ ὄτι*.

§. 24. Ut modò & ex parte dictum, quamvis adèò hic cellus, *Musicus*, obscurissimus sit, imò incertus planè, fatentibus etiam ipsis Judæis: attamen non fuit idèò nullus quondam planè. Quod probare videntur: 1. Illa dives eorundem seges & multitudo, quæ supervacanea videri poterat sanè, quantum usum etymologicum & tacticum vel syntacticum solummodò. Vid. & conf. superiora, Can. 4. & 5. seq. 2. Non-distinctivi accentus in specie vel ministri, ut vulgò vocantur, quorum usus in Syntaxi fore nullus, aut certè exiguus vel obscurior: unde probabile, in Musicis valuisse olim multum eosdem. 3. Si nullus in musicâ quondam eorundem usus, sed omnis in etymologia & syntaxi: occur non (quod rectius factumque bene esset, omninò) in tantâ illorum excogitatâ multitudine, excogitati quidam etiam à Punctatoribus pro signo parentheses, interrogationis, exclamationis, &c. 4. Id probare videntur libri poëtici, ut vulgò vocantur, vel metrici, qui, ut solent carmina non rarò, cantabantur olim absque dubio: ita textus reliquus biblicus, Decalogus &c. exemplo moreque sueto hodiè & adhuc in synagogis Judæorum, imò ecclesiis nostris. 5. Si accentuum notæ non simul quondam musicales fuerunt, dent proferantque alias earundem notulas vel elementa? de Musicis enim existentia apud Ebræos veteres, & sine hisce aut similibus notulis fringere illam valde, ecquis dubitet? sed nullas proferre possunt alias: adeoque nos persi-

perissimus in hisce ipsis: denique 6. addimus etiam authoritates aliorum CII. Virorum Münsteri, Avenarii, Buxtorfii, Junii, Schickardi, aliorum: Molleri in præfat. sup. Psalmos, Athanasii Kircheri in Musurgia, pag. 65. alibi &c.

§. 25. Remotis superioribus, ex parte præsuppositisque, succedit nunc Usus accentuum *Tacticus* vel *Syntacticus*, potiorque hac vici nobis. Quo de in genere notandum primò: Orationis ejusdemque partium dispositio, (quorsum non parùm facit etiam constructionis vel syntaxeos & convenientiæ & regiminis in Verbis & Nominibus habita accurata ratio.) Norma est & regula interspirationis, atque aded etiam accentuationis: non contrà.

§. 26. Quo observato accuratè, nihilominus & vicissim legitimus accentuum positus (de facto, & reapse, ut loquimur) ostendit verum Orationis sensum: & contrà. Unde rectè *Mysterium Sensus* in Scripturâ S. (cæteris quanquam paribus: proprietate ex. gr. Verborum, constructione, parallelâ, analogia, maximè fidei, &c.) iidem merentur vocari: & neglectis licet quidem punctis vocalibus, iidem cernuntur textui sacro appositi ided: v. gr. Numer. VII. à vers. 19. ad 83. &c.

§. 27. Interspiratio sive interpunctio Orationis cujusvis in genere & in universum, triplex fere est: 1. perfecta sive finalis, i. e. *Periodus*. 2. media, membrum sive *Colon*: & 3. incisum sive *comma*: quibus addi potest *subdistinctio* vel *semincisum*. *Interpunctio*.

§. 28. Cùm Orationis unius interpunctiones tot non sint, quot accentuum notæ, nimir. (ex præsupposito vel concessis) XXXV. sequitur, quod non omnes habeant usum hunc (de quo sermo hic & nunc nobis) nempe syntacticum & distinctivum præcisè: sed 1. vel Musicæ inservire alios aliosque, ut suprà dictum: vel 2. alios excogitatos de superfluo quodammodò, alium scilicet propter alium. Unde *Σχέσις* illa eorundem, vel *Consecutionis* similis (*ἁπλοῦς*) *Processus* vel *Ordo*.

§. 29. Oritur hinc de facili & suâ sponte *Distinctio* hæc (prima omnium) inter *Accentus primarios*, quorum natura &

officium vel usus manifesta sunt satis in distinguendo, & *secundi ordinis*, quorum occultior utcumque usus. Illos *distinctivos* communiter vocant vel *Reges*: hosce *non-distinctivos, conjunctivos* vel *ministros*.

§. 30. *Distinctivi* vicissim sunt vel *maiores*, qui perfectiùs distinguunt sermonem, & constituunt *Periodum* vel *Colon*: vel *minores*, qui imperfectæ utcumque sententiæ præfunt, & constituunt *Comma* vel *semicomma*, ἑσπερισμα. Vel, sunt *primi alii, secundi, tertii* &c. ordinis. Alii aliiq̄e amant Imperatores vel Reges, Duces, Comites, Barones, Equites suos. Alii Imperatores, Archiduces, Duces, Comites & Barones. Alii vicissim aliter: Reges, Duces, Comites, Dynastas, Toparchas & ministros suos, & sic porrò. Cæterum in terminis sumus faciles, si modò de re constet.

§. 31. Omnium horum & singulorum Accentuum, & distinctivorum, primi, secundi, tertii &c. ordinis, itemq̄e non-distinctivorum, natura, officium vel usus suo tempore & loco infra, paucis quidem, inductione factâ, ut loquuntur, firmanda statuminandaque sunt fuerintq̄e.

§. 32. Distinguendi accentus hæcce vel similis ratio, nec non porrò Consecutionis eorundem Processus & Ordo certus fundantur & in Orationis serie cujusvis: vid. & conf. supra §. 25. seqq. & observantur quoque & vel maximè in Bibliis S. Vet. Instrum. Aliter idem tamen in libris profaicis, aliter metricis Jobo, Psalmis & Proverbiis: aliter demùm adhuc in Decalogo, Exodi XX. & Deuter. V. &c.

§. 33. Non in sese hæc atque talia adeò incerta sunt profus vel per omnia, ut ut intricata primâ fronte & obscuriora, non nihil videantur. Quod inductione factâ (ut & supra ex parte indigitatum §. 31.) probari satis potest. Sic *identitas* accentuationis constans reperitur in Versibus vel commatibus unius ejusdemque sensûs vel constructionis, unâ licet alteraq̄e voce non nihil immutatâ vel substitutâ. Conf. omninò Psalm. XIV. & LIII. Gen. V. v. 11. & 14. imò totum caput, Numer. VII. v. 19. seqq. conf. immò libros Regum integros cum Chronicis: 2. Reg. cap.

cap. XIX. & XX. cum Jes. cap. XXXVI. seqq. Sic *Diversitas* in
 Commatibus immutatis utcunque ratione structuræ vel sensus:
 v. gr. Genes. V. v. II. seqq. alibi.

§. 34. Nunc *Ministerium* singulorum & omnium *Accentuum*, numero XXV. nec non *Consecutionis* eorundem in hoc officio *Ordo* & *Processus* demùm specialiùs aliquantum evolvenda delinendaque sunt fuerintque. Demonstrandumque adeò, quinam *Distinctivi*, & quidem primi, secundi, tertii &c. *Ordinis*, & qui non-distinctivi, conjunctivi & ministri modò sunt. Quibus ipsis præmittimus nihilominus hæc adhuc & vicissim generaliora ἀξιωματικὰ &c. seqq.

§. 35. Omnium *Accentuum* primissimi sunt, ut sic loquar, (extra controversiam) hinc regii vel *Reges* dicti, hi sex seqq. *Silluk*, *Athnach*, *Segolta*, *Rebbia*, *Sakephkaton* & *Sakephgadol* (rex hic propter fratrem.) Quibus adde *Tiphcha*, Ducum omnium familiarissimus, & *Munach*, ministrorum omnium officiosissimus.

§. 36. Jam, *Silluk*, cujus comes perpetuus est *Sophpafuk* (vid. & conf. supra §. 12.) & vicissim, Regum omnium maximus est, & constituit *Periodum*: de quo plura mox infra.

§. 37. Succedit huic *Athnach*, qui facit *Colon*: Vid. mox infra plura.

§. 38. Unde *Divisiones*, sic dictæ, duæ principalissimæ, sive unius *Orationis* duo *Hemistichia*: Ditio posterior τὸ *Silluki*, & ditio anterior τὸ *Athnach*.

§. 39. Sequuntur *Reges* quatuor minores, *Commata* qui constituunt: *Segolta*, *Rebbia*, *Sakephkaton* & *Sakephgadol* (rex hic ferè propter fratrem, ut & supra dictum modò, §. 35.) Vid. infra plura mox.

§. 40. *Subdistinctivæ* sive semiincisa faciunt ex æquo fere *Duces* 11. vel 12. Continuunt sermonem *ministri* 8. Vide illos & hosce vel apud alios, vel in *Præceptis* gr. n. p. 23.

§. 41. *Rigor* hic *accentuationis* non æquè tamen semper & ubique observatur: & nulli *Accentuum*, præter τὸ *Silluk* (neque huic constantissime: Vid. infra paulò §. 52.) etiam reliquis *regibus*, una certissima & constans distinguendi ratio potest

potest attribui. Item, nec *Consecutionis* rigor æquè unus semper.

§. 42. Etiam *Reges* non semper distinguunt: (Buxtorf. distinguendi jus universale obtinent quidem, sed non semper exercent) multò minus reliqui minores, *Duces* nobis & vulgò nominati. Contrà *Ministri* nonnunquam etiam subdistinctionibus inserviunt: v. gr. 1. Samuel. XII, 3, cap. XV, 6. & 9. Conf. Buxtorf. thes. lib. 2. pag. m. 274. seq.

§. 43. *Duces* distinguunt vel potiùs subdistinguunt minore & curiosiore quadam ratione: nempe semicommata, imò dictiones singulas leviter inter pronunciandum signando & distinguendo inter se. Sæpè tamen (in sermone continuato) prorsus nihil distinguunt, & à ministris non differunt.

§. 44. *Accentum regionum* (excipe Sakephgadol) quilibet habet suos ordine ministros: ad minimum Ducem sive ministrum majorem, remotiorem, & ministrum minorem, propinquiorem: nonnunquam & jungentes alios aliosque, vicissim ministratorios minores. Rex claudit semper agmen.

§. 45. *Ducum* ministrantium & *Ministrorum* propriissimè sic dictorum, nunc plures nunc pauciores sunt pro constitutione sententiæ brevioris vel longioris. Ubi spatium itaque deest, excluduntur alii atque alii in consecutionis ordine, imprimis viliores.

§. 46. Minister quando excluditur, tunc Dux immediatè præcedit regem: si & Dux, tunc Rex regem immediatè sequitur.

§. 47. Rex (extra Sillukum) in principio sententiæ constitutus comitatu suo destituitur v. gr. Athnach. Genes. XXXV, v. 5.

§. 48. *Ducum* alii sunt *communes*, alii *proprii*: *Communes*, qui regibus omnibus æquè inserviunt, suntque hi quinque: *Geresch*, *Geraschajim*, *Telischgedola*, *Paser* & *Karne para*, imprimis 1. 3. & 4. *Proprii*, qui certis regibus, præsertim *Tiphcha*, *Tebhir* & *Paschia*. *Communes* reges præcedunt remotiùs, *proprii* propinquiore loco & ordine. Ita *Ministri* etiam sunt danturque *communes* & *proprii*: conf. Buxt. th. lib. 2. pag. m. 281.

§. 49. De *Periodo*: Sicuti Oratio in certis periodos, ita Periodus in cola. Colon in commata, Comma in semicommata & dictiones dividuntur. Item, alia periodus est μονόκωλον, v. gr. Gen. II. v. 1. δίκωλον, Gen. I. 2. τρικωλον, Gen. I. 28.

§. 50. De *Colo*: aliud est μονοκομμασιμον, Gen. I. 1. δικομματιμον, &c. Item, Colon etiam constituunt nonnunq. Segolta, v. gr. Genes. I. v. 28. imò Schalscheleth, Amos I. 2. conf. Schindl. pag. m. II. imò Merca, Psalm. XVI, 4. conf. Weiganmair. p. m. 8.

§. 51. De *Commata*: Idem semicommata plura nonnunq. habet. It: Idem constituit nonnunq. etiam Athnach, Psalm. XVI, 4.

§. 52. Porro, *Silluk* in specie, regum omnium quidem maximus, reperitur tamen & ipse in Oratione sive periodo incompletà: ex gr. Gen. VII, 8. seq. cap. XXIII, 17. Exod. XX, 1. Deut. (r. V, 1. & 6. &c.

§. 53. *Athnach* in XXVIII. locis absolvit periodum. v. gr. Genes. IV, 8. conf. omninò Schindl. pag. m. 46. seq. Contrà, Idem minori distinctioni, quam par est, inservit. Vid. Gen. I. 1. imò planè nonnunq. abest. Vid. Genes. I. v. 13. 1. Chron. XXVIII. vi. conf. Buxtorf. pag. m. 270. seqq.

§. 54. *Segolta*, *Rebbia* & *Sakephkaton* sapè etiam nihil distinguunt. Conf. Buxt. alleg. loco.

§. 55. *Segolta* Colon (ut ex parte jam suprà modò dictum §. 50.) etiam facit primum in periodo. v. gr. Genes. I, 28.

§. 56. *Sakephadol* pauperrimus regum minorum est: rex propter fratrem: unde ministerio omni caret: imò ipse inservit nonnunq. distinguitque minimè.

§. 57. *Schalscheleth* & *Fathibb* omnium Ducum minimi sunt: unde & famulatio omni carent & ipsi.

§. 58. *Tiphcha* contrà Dux omnium familiarissimus.

§. 59. *Munach* minister omnium officiosissimus: omnibus & regibus & ducibus (qui ministros habent) inservit, excepto *Silluk* & *Tiphcha*: item seipsum bis, ter, quater & plusculum repetit & insequitur.

§. 60. *Processus sive Consecutionis Ordo accentuum*, & quidem in libris profaïcis, hic fere jam est: I. *Reges sex*:

Silluk (*Periodus*) habet antè se ministrum *Merca*: Dux appropri. *Tiphcha* & *Tebhir*: nonnunq. *Sakephgadol*. Ex. gr. vid. & conf. Gen. I. v. 1. cap. IV. v. 1. & 2. Jerem. XI. v. 5. cap. XII, 17. &c.

Athnach (*Colon*) minister est *Munach*: Dux appropri. *Tiphcha* iterùm & *Tebhir*. Vid. & conf. Gen. I. v. 2. Numer. VII. v. 86. seq.

Segolta (*Comma*) minister *Munach*: Dux *Sarka*. V. & conf. Gen. III, 2. 2. Reg. XIX. v. 35.

Rebhia: minister est *Munach* & *Darga*: Duces, Communium quinque quidam. Vid. supra §. 48. & conf. Gen. I. v. II. cap. L. v. 24. Exod. XXI, 29. 2. Samuel. IV, 9. Efr. VI, 9.

Sakephkat: minister *Munach* & *Kadma*: Dux appropri. *Paschta* vel *Jethib*. v. & conf. Gen. I. v. 7. cap. XLIX. v. 10. Jerem. XXXIII, 25.

Sakephgad, ministerio caret omni.

II. *Duces*:

Paschta: ministri: *Merca*, *Mahpach*, *Telischaketan*, *Kadma* & *Munach*.

Geresch: ministri *Kadma*, *Telischaket*. & *Munach*.

Geraschajim: minister *Munach*, vel planè caret ministerio,

Telischaged: minister *Munach*: nonnunq. iteratus.

Karnepara: ministri: *Jerach ben jomo* & *Munach*.

Paser: *Munach*: sæpiusculè idem iteratum.

Sarka: *Munach*, *Kadma*, *Telischaketanna*.

Tiphcha: *Merca*, *Merca* dupl. nonnunq. *Darga*.

Tebhir: *Merca*, *Darga*, *Munach*, *Kadma* & *Telischaket*.

Schalscheleth: famulitio omni caret.

Jethibh: caret & idem eodem.

§. 61. *Schema, ως εν ωδεται*, id esse poterit, ut sequitur:

Reges:

Reges: *Ministri:*   *Duces appr.*

Silluk	ה	ה	ה
Athnach	ה	ה	ה
Segolta.	ה	ה	ה
Rebhia	ה	ה	commun. quidam.
Sakeph k.	ה	ה	ה
Sakeph g.	ה	ה	ministerio omni caret.

Duces:

Paschta.	ה	ה	
Geresch	ה	ה	rarò, aut caret planè.
Geraschajim	ה	ה	iterato, non rarò hoc.
Telifcha g.	ה	ה	
Karne para	ה	ה	iterato sapiusculè hoc.
Pafer	ה	ה	
Sarka	ה	ה	
Tiphcha	ה	ה	
Tebhir	ה	ה	
Schalscheleth	ה	ה	famulitio omni caret.
Jetibh.	ה	ה	caret & eidem eodem.

§. 62. Cæterum, ut & supra jam dictum §. 32. in Libris metricis, ~~NON~~ ut vulgò vocantur, h. e. Jobo, Proverbiis & Psalmis, adde Decalogum, &c. alia quàm in libris aliis biblicis profaïcis accentuum vel accentuationis ratio est: idque absque dubio cum ob metrum, tum v. rerum ac vocum emphasin & pondus. Desunt ibidem v. gr. Sakeph utrumque, Segolta, &c. Frequens contra duorum accentuum compositio est: e. gr. Sarka cum Merca & Mapach, unde Sarka compositum, Merca cum Mapach, unde Merca Mapachatus; Rebhia cum Geresch, unde idem geraschatus, &c. Et sic alia hinc sunt occurruntque singularia non pauca; imò mystica quodammodo, quorum ratio & habitudo cum nos quadantenus lateant, (certè fatentibus & ipsis DD. Ebr.) intrincant non parùm eò hanc doctrinam. Adi interim & vide de hisce atque similibus, (circa accentuationis negotium,) anomaliis præ cæteris Schindlerum de accent. pag. m. 46. seqq. Buxtorf. thesaur. lib. 1. cap. 5. lib. 2. c. 23. Bohlium, tab. 12. alios hodiè. Qualia brevitatis studio atque instituti nostri habitâ ratione, hac vice recensere superfedemus.

§. 63. Addemus id potiùs: Ex quibus omnibus atque singulis (dictis brevissimè, *ὡς ἐν τύπῳ καὶ συνοψεί*) patet adeò (verbo) vel utcunq; & in aprico esse videtur: Accentuationis rationem, in Bibliis SS. Ebræis, non per omnia quidem incertam esse, (sanè, minimè) quantum potiora & distinctiones & interpunctiones majores, illas omninò, easdemque summè necessarias, perspicuasque satis, maximè in profaïcis libris: intricatam tamen eandem non parùm vel utcunq; in aliis aliisque: 1. scil. non rarò *in interpirationibus vel interpunctionibus minoribus* (earundemq; quantum ministerium) utpote illis veriùs non distinctivis, sed continuativis vel conjunctivis saltem, nec usque adeò vel per omnia certè & undecunque patulis. Vid. & conf. saltem supra §. 28 29. 41. 42. 43. 52. 53. 54. &c. Sanè enim, utut regulis hodiè res videatur comprehensa omnis satis feliciter: addam sufficenter? attamen vicissim negari non potest, exceptiones & exempla in contrarium produci posse non rarò & non pauca: ut difficile sit videaturque hæc atque talia animo concipere satis, condere premereq; & por

& pro renatâ vicissim promere: & posito concessoque, an adversarius etiam fidem dabit mox hisce nostris? quo ipso interim nullius in genere hoc laboribus eruditus & pertinacibus præjudicare aliquid volumus: minimè, absit. secundò: *in libris metricis* & quo de paucissimis quidem supra etiam §. 32. & 62. aliquid saltem. Omnino: stat enim stabitque adhuc sententia: intricata non parùm hic inque illis plurima, imò tantum non (verbo) intricabilia: testetur experientia: immò unâ mecum idem alii aliique. Nihil addo. tertio: *In musicis* s. usum quantum eorundem (accentuum) musicum: vid. & conf. supr. §. 23. & 24. Equid enim & hic dubitamus? fatentibus id ipsum DD. Ebraeor., s. Judæis: vid. Abrah. de Balmes, alii aliique

§. 64. Porro, quicquid eorum nunc fit: (dicta quæ supra sunt à nobis) Cavendum interim serio L. B. fuerit, ne illa hodie minutiore & curiosiore distinguendi ratione (quam quidem non improbamus) & similiter, nec dum perspecta adhuc fortè satis intentione & mente Pausatorum s. Punctatorum quondam (quicunque demùm illi) Sensus aliquando Scripturæ Sacræ inferatur citius, quam auferatur ex eadem &c. Et ubi antehac idem ille? &c.

§. 65. Concludimus postremò repetimusque: Nemini & nulli quibus interim (dictis, inquam, hætenus nostris) præjudicare aliquid volumus. Sentiatur quid velit quilibet. Verbo: (addo adhuc:) fateaturque interim, mihi quidem, mihi inquam, doctrinæ id vel interpretandi genus ex Accentuationis simili ratione (notata non semel) petitum visum non raro, præsertim in exegeticis & polemicis (quorum sanè interim totum recidit spectatque rei negotium) non satis adhuc dum argumentativam, magè idem topicum sive probabile: analogia in aliis aliisque nisi succurat. Tantum. *Utinam, ô utinam populus omnis propheet, detq. ei DEUS Spiritum suum, Num. XI, 29.*

Tantum.

F 3

AP.

sive

HYPOMNEMATA

Quædam, postliminiò certisq̃ue de causis, lucisq̃ue conciliandæ majoris ergò, Sciagraphiæ præsentis de Accentibus Ebr. superaddita:

AUCTORE eod.

Minimè verò fert animus, Lector benevole, hac præsertim ætate, ferram reciprocare altercationis cum Quoquam super expositis circa præsentem materiem: abundet quisque, dixi scripsitque non semel, potiùs suo sensu; ego meo. Caterùm, Addendorum hîc loci & in præsentis & hac vice sua mihi certa fuit ratio vel causa (mores novimus hujus sæculi) itaque quod auctoritatem, integritatem, certitudinem hodiè, similia, Verbi DEI scripti Vet. Instrumenti, punctorum porrò accentuumq; (de quibus hîc nobis & nunc) originem, antiquitatem & habitudinem, addo Masoram ipsam, Keri & Cetibh, alia concernit, ita habe L. B. *συλλήβδην*, me habere habiturumque esse fortè longum & constanter, nisi convictus validissimè:

ASSERTIO I. Puncta vocalia, multo minùs accentuum notæ, literis in sese spectatis non sunt cœva.

II. Neque textui sacro Ebræo.

III. Sed (nisi Mosis, divino viro, in monte Sinai data) successivè eadem inventa excogitataque, non citra providentiam divinam singularem, Constantis Lectiois habendæ ergò.

IV. Originem interim eadem non debent suam Tiberiensibus Judæis: minimè.

V. Sed Masorethis.

VI. A Mose, divino Viro, & successoribus ejus ad Esdram usq; & Collegas suos quos deducimus nos: ita Masorethica ipsa.

VII. Divino afflato spiritu in hoc negotiî genere eosdem fuisse nulli dubitamus.

VIII. Et literæ & puncta vocalia, & accentuum notæ, reliquusq;

quousq; immò Masorethicus apparatus, Keri & Cetibh &c. Divinæ adeò sunt, omninò, (præsertim quantum materiale Masoræ) authoritatis, vel certè quædam horum (formale maximè ejusdem) intermedia.

IX. In numero & gradu certo suo (ratione originis, inventionis & intentionis Masor. &c.) interim distincta nonnihil ipsa.

X. Hujus ratione (quantum nos, non in sese) alia adeò magis certa & evidentia, alia minùs.

XI. Omnia iterim hodiè in Codicibus probatis correctisq; pertinentia ad Codicis Ebræi integritatem & perfectionem: essentialia ipsa eidem.

XII. Incertitudo si quæ hîc est videbiturque, quantum nos eadem est, ut jam supra dictum.

XIII. Certitudo summa, quantum sese, potiora & fidei præsertim summa capita.

XIV. Masora ipsa hodierna (in sese spectata) impressa est imperfecta, & fallit insuper nonnunquam.

XV. Codices hodiè nostros Masorethicis notis instructos majorem partem habemus & Christiani & Judæi à superiorum non longè temporum Masoræ impressæ collectoribus R. Jacob Chajim, aliis.

XVI. Codices hodierni, Apographa nostra, variant in nonnullis (minoris commatis) inter se.

XVII. Distinguendum inter puncta & accentuum notas in sese spectatas, & quatenus considerantur ratione Originis suæ & grammaticè, (in abstractione suâ,) quomodo dixi ego scripsiq; ratione inventionis hujus suæ, esse nimia quodammodò & nonnunquam: v.gr. quemadmodum est Scheva Ebr. cujus utpote figuram alii aliq; Orr. populorum non agnoscunt planè, absentia puncti vocalis testante scil. satis de eodem: ita Raphe. alia: & inter Codicem Ebr. notulis hisce inventis nunc hodieq; instructum, (in sensu Biblico) quo modo textui hodiè nunc censentur esse & sunt essentialia.

XVIII. Theander B. Lutherus noster felicissimè vertit Codicem V. Instr. ut ut sepositis spretisq; quandoq; notulis sapiensculè no-

ſe notatis: nec tamen Verſio ejusdem, vel alia quæcunque, æqui-
paranda Fontibus eſt.

Tantum, Ben, Lector, pluribus circa hæc atq; talia alibi fortè, bo-
no c. DE O, mentem meam explicabo. B. V.

Syllabus
Authorum, qui præ reliquis Doctrinam de
Accentibus Ebr. ſcriptis ſuis illuſtrarunt, inno-
tueruntque nobis.

E Judæis:

Autor anonymus שׁעֵר הַנְּגִינּוֹר *Portæ accentuum.*

R. Dav. Colonymus, continuator Balmefii. Vid. hunc.

Elias Levita: tit: lib: סוּכ סַעַם

R. Jehuda Bilhamides: tit: טַעְמֵי הַמְקָרָה

E Christianis:

Joh. Reuchlinus.

Seb. Münſterus.

Joh. Avenarius.

Hier. Opitius

Val. Schindlerus.

Iſaac Gronbeccius.

Conr. Neander.

A. Seb. Nouzenus.

Abr. Gibelius.

Joh. Buxtorſius.

Fr. Junius.

Georg. Weiganmeier.

Thom. Erpenius.

Petr. Martinius.

Chr. Helvicus.

J. Henr. Alſtedius.

Willh. Schickardus.

Henr. Bebelius,

Sam. Bohlius,

Aug. Varenius.

Caſp. Ledebuhrius.

C. Tib. Rango.

Chr. Ravius.

Matt. Waſmuth.

Ph. Lud. Hannekenius.

Aug. Pfeiffer.

Clam. Florinus.

G. Sam. Dörfel.

EXERCITATIO IV.

DE

AQVIS SUPRA COELESTIBUS:
& quidem pro Negativâ earundem, petitiâ ma-
ximè ex Fontibus originariis & sacris:

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

I. QVÆSTIO *proposita.*

Jussis pareo meritò lubensque, RECTOR MAGNIFICE, Vosque
cæteri omnium Ordinum Auditores honoratissimi lectissimiq;
jussis, inquam, pareo meritò lubensque. Cæterùm ecquid in con-
fessu hoc splendidissimo, atque dignum adeò eidem primùm, se-
cundo vel tertio loco proferam, animi dubius valde hareo. Va-
stùm mare Philosophia nostra est: Campus multò & undiquaque
amplissimus refertissimusque, uberem qui spargit de sese messem
materierum oppidò ex Cœlo, solo, salo, totaque ipsa adeò rerum
natura depromtarum, illustrium, nobilissimarum, feriarum, uti-
lium, curiosarum, jucundiorumque. Me certè Studium hactè-
nus tenuit arctè & impensè Physicum. At verò quot & quanta
& qualia sese hic etiam offerunt hujus objecta: Principia, v. gr.
Corporum naturalium, materia prima, prima inquam illa, ex sen-
su s. Aristotelico, Privatio, quam vocant: scilicet! Ato-
mi, Vacuum, anima & vita consequenter mundi: Syn- & anti-
pathia, qualitates occultæ. Intelligentias, cœlestium orbium
motrices, penè neglexissem, cum aternitate sua mundi principis
Philosophorum, ut volunt vulgò amantque, Aristotelis. Lux & se-

G

& sese mihi offerebat primigenia, Cœlum immò empyreum & crystallinum, ignis sublunaris, macula Solis & Lunares, galaxia vel lacteus Orbis: ille, Sol, quomodo calefaciat, an formaliter an virtualiter, & sic porrò. Dilabor ad inferiora: medium & centrum mundi itemque terræ. Adsurgo iterum: de salsedine maris, de æstu, vel fluxu & refluxu ejusdem, de fontibus & fluminibus ex mente vicissim Stagiritæ & aliorum, dicere quæ poteram, similia. Sed enim verò transeant hæc singula atque omnia.

Sollicitum me præprimis, (addo nunc) habuit non semel illa de Aquis supra cœlestibus agitata vexataque satis Quæstio, ecquid statuendum de iisdem? An dentur scilicet an minus? h. e. an supra Cœlum stellatum in creatione prima à Deo magna quædam aquarum cœlestium, nostris atque inferioribus similitum, reposita sit copia, hodiernum adhuc durans: an non? Totus quidem ego sum in ea sententia, dari illas repositasque ibidem à Creatore sapientissimo. Cæterum antequam ad rem, id moneri oporteat à me, fatendumque omnino: è Natura libro Objecti id Physici speciale & singulare non posse peti vel haberi. Interim Scripturæ S. liber (hic illo multò certè nobilior,) idem satis clarè atque non semel inculcat & attestatur. Audiemus mox Mosen, amanuensem divinum, in principio libri sui primi, qui talium aquarum supra firmamentum locatarum expressam facit mentionem: ita enim dicti libri cap. I. commate 6. & 7. ille: *Dixitq; DEUS: Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Et porrò: *Et fecit DEUS firmamentum, divisitq; aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum. Et factum est ita, vocavitq; DEUS firmamentum Cœlum.* Apage verò atque ante omnia Origenem Adamantium illum, qui per aquas memoratas angelos intellexit cœlestes: ita Scholasticos plerosque, qui Cœlum fictitium suum crystallinum, h. e. aquas in modum crystalli vel glaciei congelatas. Nunc, certè verbis Mosaicis citatis modò ecquid clariùs? quid manifestius? Disertè quippè DEUS dicitur divisionem instituisse inter aquas & aquas, & porrò firmamentum illud intergerinum, ut sic loquar, quod constituabat inter aquas inferiores & superiores vocat Cœlum, in quod deinceps

ceps posita luminaria & stellæ: adeoque aquas illas dispersitas,
& superiores quidem, quis est nunc qui dubitet amplius repositas
supra cœlum stellatum, adeoque supra cœlestes esse sic recteque
dici. Cæterum non desunt alia quoque loca s. testimonia Scri-
pturæ s. in quibus memoratarum aquarum cœlestium scil. simili-
ter sit mentio. Sic enim Psal. CIV. comm. 3. extat: *Qui regis aquis
superiora cœli*: B. Lutherus: *Du welch-est es oben mit Wasser.*
Quid clarius iterum, quid manifestius? Sic Psal. CXLVIII. v. 4.
*Legimus: Laudate eum Cœli Cœlorum & aqua omnes, quæ supra
Cœlos sunt.* Quæ verba repetuntur in Cantico trium Virorum
Dan. III. v. 60.

Nec obstant, quæ communiter oggeruntur ab aliis aliisque:
esse contra naturam & proprietatem aquæ, hanc supra aërem &
cœlum in loco omnium supremo existere vel posse: item nullum
esse earundem illo in loco finem & usum: præsertim verò Nubes
intelligi per notatas sapiuscule aquas in locis allegatis. Respon-
deo enim ad primum cum B. Augustino nec non Lombardo, Theo-
logiæ Scholasticæ antesignano: quoquo modo ibi sint, ibi easdem
esse interim non dubitandum: ad secundum: à nostra ignorantia
ad rei negationem non valere consequentiam: ad tertium: Nu-
bes tùm, scil. secundo die, nondum extabant: item Nubes non
sunt aquæ propriè dicendo, aut veræ & reales: non sunt ejusdem
naturæ (*speciei*) vel speciei cum aquis inferioribus: porrò non
sunt in superiore loco, aëris scil. suprema regione: item, non sunt
perpetuæ eadem, & quæ his sunt similia alia.

Verum enim verò vellicat interim me adhuc id unum: me-
mini me, sive legisse, sive audivisse, statuere quosdam (pauciores
quidem) sententiam hanc de Aquis supercœlestibus hætenus lau-
datis non satis firmo stare talo, si fontes sacros textumque authen-
ticum Ebræum ipsum respicias, diligentiusque aliquàm hunc
juxta examines easdem: Certè, si haud nullam, attamen dubiam
hinc reddi omninò sententiam eandem.

Jam, hæc atque talia cum tui fori maximè esse persentiam
ANDR. SENNERTE & c. ad te itaque confugio atque meo & Commili-
tonum meorum nomine majorem in modum oro rogoque, ut su-

per posterius præsertim allatum à me dubium de Congruentia, an secus, allegari à me sæpius thematis cum fontibus sacris & Ebraïis, immò adeoque super paradoxum integrum de Aquis supra Cœlum stellatum existentibus, sententiam tuam liberè exponere velis: sive id, prout placuerit, pluribus, sive paucis. Pro hac navatâ operâ vicissim singuli atque omnes studia atque observantiam nostram sanctè Tibi pollicemur & offerimus.

2. **RESPONSUM datum.**

ANtequam dicendo rem aggrediar: Præstantissime atque Doctissime Dn. Mag. N. N. Amice plur. amare æstimateque: Antequam, ajo, rem dicendo aggrediar, Tibi atque Competitoribus tuis, paucissimis quidem verbis, sed *ὀλοκαρδίας* & ex toto animo, de Vestris, & ex meritis quidem vestris, noviter & modò collatis honoribus gratulor, & ut hi iidem cedant Ecclesiæ; Reipublicæ & Vobismet ipsis auspiciò & undiquaque feliciter **DEUM** ter Opt. Max. precor. Faxit ita **DEUS** clementissimus, faxit!

Nunc sollicitas me, mi Optime atque humanissime Dn. Mag. N.N. ut in re non minùs arduâ, quàm dubiâ *ὀλιγοῖσιν* interponam meam. Quam me absolvi à te & simul hoc negotio, malle! Caterùm satisfaciam, (in quantum quidem potero) nihilominus petitione tuâ, & cum hac porrò conditione, ut quemque abundare suo sensu facilè permittam (in re utpote ambigüâ) si & mihi liceat quidem meo; immò, in mediò rem relinquam ego omnem, & salvo utrinque meliori iudicio. Hac itaque lege nunc sermone aggrediar.

Quæstionem moves, post plurima alia ex ubere Philosophiæ nostræ cornucopiæ petita, de Aquis supra cœlestibus, an dentur, nec ne? h. e. ut rectè formasti statum controversiæ: an in primâ Creatione à **DEO** sapientissimo magna quædam cœlestium aquarum, nostris atque inferioribus per omnia similitum, copia supra Cœlum stellatum sit reposita, hodiernum etiam adhuc durans? & præsertim, si sit ita fortè, an sententia hæc Põntibus Originariis sacris & Ebraïis sit conformis? Caterùm rectè atque ante omnia monuisti, fatendum esse: è Naturo libro id Objecti Physici specialè & singulare, ut alia fortè pauca, Lux primigenia v.gr. similia,
non

non posse peti vel haberi: SS. Scripturæ libro hic opus esse. Utiq; & recte Unde B. quoque noster Sperlingius: *Summa*, inquit, *hic in Libro Naturæ obscuritas est, unde ab hoc ad S. Scripturæ librum migrandum.* Et porro: *Sacer Scripturæ Codex*, inquit, *si de aquis hisce tacuisset, in omne ignota mansissent eorum.* Hæc ille. Et verò, quod addebas (verba hæc tua, agnoscis credo eadem) interim Scripturæ Sacræ Liber, hic illo multò certè nobilior, idem tamen (scil. aquas super cœlestes) satis clarè & non semel inculcat: id, inquam, reer ego, cum grano salis, quod dicitur, accipiendum & intelligendum. Et Naturæ quidem Liber, & porro etiam Scripturæ S. in suo genere, Physico utrinque Principum cognoscendi sunt suum: immò & Mathematico, Geometræ, Geographo, Architecto, Historico, Chronologo, Moralistæ, & sic porro. Verum verò, Naturæ Liber scrutatori naturæ *πρωτος* & *αυτος*, SS. Scripturæ *δευτερος*. Nec decedit hinc aliquid authoritati divinæ SS. Scripturæ: manet Codex hic quippè præ illo multò nobilissimus & sanctissimus qui scriptus nobis est, non tam propter caduca & temporaria, quã *ut credamus hunc JESUM esse CHRISTUM illum, Filium DEI, & ut credentes vitam habeamus æternam per nomen ejus*, Johann. cap. XX. v. ult.

Jam (ex concessis tecum igitur ago) cum, inquam, Naturæ Liber circa præsentem propositam sive Quæstionem sive materiam prorsus taceat, altoque planè silentio involvat Aqvas sæpè notatas: ex S. Scripturæ verò libro certa & nova sanè species mundi in hanc ejus scenam producenda sit: utique fieri id debet (Physica quippe cum *ἔπιστημον* vel scientia sit, h. e. habitus demonstrativus ex necessariis, non probabilibus vel contingenter veris) utique, inquam, id fieri ergò debet, illo modo, adductis locis vel testimoniis S. Scripturæ stringentibus, non ambiguis vel æquè dubiis & incertis. Nunc (ut ad rem propiùs deveniam) talia verò sunt N. N. tua singula atque omnia s. probata (ut opinaris) s. adducta à te testimonia S. Scripturæ. Vulgatam dixerim fermè, redolent Editionem & ex parte Scholasticam Theologiam (ex hypothese quippè & secundum sententiam communem procedis) non Fontes redolent ipsos; in quibus scil. textuum adductorum Vo-

cabula pleraque & potiora, immò textus ipse, ambiguitate sua insigni laborant, (adeoq; stringentia non sunt) interim in quibuscardo vertitur totius s. Quæstionis s. negotii. Quod per inductionem per singula nunc demonstrandum, quantum & Vocabula & porrò adducta loca tua sive testimonia.

Primum itaq; Vocabula in hoc negotii genere potiora quod concernit, hæc omnia omninò dubii sunt generis, v. gr. Vox petissima præ reliquis רקיע quam reddunt vulgò *firmamentum*, שמים quam *Calum*, מים *aqua*, & תהר & מתחר & ער & מער quas *subter & supra* vulgò. Jam, Vox vel nomen ipsissimum רקיע quod est propriissimè *expansum*, LXX. Senes Græci reddunt per *σπεύουα*, rectius *ἐκταυα* reddidissent, Latini & Vulgata per *firmamentum*: jam, dico repetoq; , Vox רקיע non tantùm *Cælos* vel *Cælum stellatum* significat (quam, quæ extra controversiam sint, talia loca præter tria Gen. scil. l. v. 14. 15. & 17. non occurrunt: sed etiam expressè notat non rarò *aërem* v. gr. Gen. I. v. 20. immò in quo volatilia Cæli volitent: Verba allegato loco ipsissima hæc sunt: ויאמר אלהים ישצו המים שרץ נפש חיה וערף ועופף על הארץ: Et dixit DEUS: *reptiscent aqua reptile anima viventis & volatile volet super terram, super facies expansionis cælorum.* Adde nunc porrò locum Psalm. XIX. v. 2. quem Chaldaus item expressè per אורר *aëra* reddit. Immò, radix vel thema aut primitivum ipsum רקע, quod originaliter & in formali suo significat *expandit, distendit* aliquid, *diduxit* in longum & latum applicatur per plurimis aliis rebus: *lamina* sive *bracteis*: Num. XVI. v. 38. & in specie *Auri*: Exod. XXXIX. v. 3. Jes. XL. v. 19. item *argenti* Jer. X. v. 9. quin immò, notes, *Nubibus* (שחקים) in aëre: Vid. Job XXXVII. 18. & conf. omninò mox Deut. X. XI. I. v. 26. Psal. XIX. v. 12. Psal. LXXXIX. v. 38. quinimò adhuc, quod mireris, *terris*, Psal. CXXVI. v. 6. (ita & Chaldaus ibid.) Jes. XLII. v. 5. cap. XLIV. v. 24. adde *pedibus* homi-

hominis. Ezech. VI. v. 11. cap. XXV. v. 6. Conf. nunc, adhibitis
Concedantibus Ebr. quæ te sufficientissimè de hisce edocere pos-
sunt, quod ad loca hæc à me adducta, Fontes S. Scripturæ ipsos.
Vides hinc atque cognoscis nunc, mi Optime N. N. quam ambi-
guo & ancipiti Vocabulo Cælum Vestrum stellatum, supra quod
existimas repositas aquas illas tuas, nitatur.

Alterum nunc Vocabulum ejusdem generis, dubii scil. est,
nempè **שמים**. Quod (mitto hic originationem ejusdem, ut-
pote quæ hujus loci non est, ita Synonyma cælorum apud Tal-
mudicos & Rabbinos vulgares) quod, inquam, variè iterum si-
gnificat: Jam 1. *Aqueam illam primam molem*, quâ olim, sicuti
vitellus albugine ovi, terra circumfusa fuit: Gen. I. v. 1. Jam (2)
Ærem (extra controversiam: quemadmodum etiam Græcorum
& Latinorum *ἄερος*, Cælum latissimè significat: τὰ περὶ τὴν
ἀέρα, volatilia Cæli, Matth. VI. v. 26. cap. VIII. v. 20. alibi) æ-
rem, inquam, sicque notat Gen. I. v. 20. 26. & 30. Deut. IV. v. 11.
cap. XXVII. v. 23. Job. II. v. 12. cap. XVI. v. 19. Psal. VIII. v. 9.
Pl. XVIII. v. 14. Pl. CXLV. v. 8. alibi. (3) *Nubes*: Jer. X. v. 13.
(4) *Certum terræ tractum*, regionem vel horizontem visibilem:
Levit. XXVI. v. 19. Deut. XXVIII. v. 23. (5) *Cælum stellatum*: Gen.
XV. v. 5. cap. XXII. v. 17. Jes. XIV. v. 13. immò *Mundum totum*,
Sedem porrò Dei & beatorum, *DEUM* denique *ipsum* notare id
Vocabuli **שמים** maximè Talmudicis & Rabbinis, quid notius?

Tertium porrò Vocabulum **מים** denotat & *Aquas elemen-
tares*, & *nubes & potum* quemcunque. adde: *lacrymas*, *populorum
multitudinem*, &c. Vid. singula suo loco. Demùm vocabulum
על & **עליו** ita **עליו** & **עליו** quid notius, quam
Protea agere hæc, indutis plurimis omninò & omnigenis signifi-
cationibus: **על** quippè non tantùm notat *super* aut *supra*, sed
ecce etiam: *ad*, *apud*, *juxta*, *in*, *versus*, *coram*, *ex*, *erga*, *usq;*, *con-
tra*, *propter*, *pro de*, *cum*, *ultra*, &c. Dabo h. l. en illa tantùm si-
gnificata, quæ notant *juxta* & *in*, quæq; ad nostrum faciunt pro-
pius negotium: sic notat *juxta* Gen. XIV. v. 6. cap. XV. v. 7.
Exod.

Exod. XIV. v. 9. Psal. XXIV. v. . alibi: *In* notat: Gen. I. v. 20. cap. XXVII. v. 40. Exod. XXVIII. v. 9. cap. XXIX. v. 3. Num. VI. v. 17. 2. Paralipom. I. v. 1. Psal. XXII. v. 11. Jes. XXXVIII. v. 20. alibi. De מַעַרְבִי vcrò in specie notes, quod in conjunctione tali significet non *super* vel *supra*, sed *desuper* vel *supernè*, non *oben herab*, & magis quidem in respectu ad sphaera vel globi concavum, quàm convexitatem: Vid. Gen. VII. v. 17. 2. Reg II. v. 13. Exech. I. v. 25. cap. IX, v. 3. &c. Vides nunc iterùm mi N.N. quam lubricis & ambiguis innitantur aquæ illæ tuæ vocabulis: quid hîc certi E. esse possit, & in re arduâ quidem & insuper dubia, si tot admittant eadem significata diversissima?

Nunc, ut ut ex dictis inclarescat res quidem jam satis: attamen paucissimis saltem lustrabimus quoq; Loca, à te adducta tua tria: (potiora verò & præ cæteris in speciem probabilia adduxisti) Primus igiturè Mose, divino amanuense erat petitus, & hic: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Et porrò: *Et fecit DEUS firmamentum, divisitq; aquas, quæ erant sub firmamento, ab his quæ erant super firmamentum. Et factum est ita &c.* Jam, ex eodem ita argumentaris fortè: absque dubio: Quicunq; in prima creatione aquas divisit, vel (quod eò redit) fuisse divisas asserit, partem illius (aquæ) unam infra cælum, alteram supra cælum collocatam, is aquas supracœlestes difertè adstruit: at verò Spiritus S. vel Moses &c. E. Cæterùm, nego sic consequentiam ego Majoris propositionis: divisionem concedo quidem factam quandam aquarum: sed an illa idèo extendenda super Cælum stellatum? quod nunquam extat, neque in textu etiam hoc tuo à te adducto: sed nudè legitur ibidem. לְרַקִיעַ מַעַרְבִי *desuper expansum*: quod tu præsupponis malè, esse Cælum & quidem stellatum: at verò, si à me dicta superiùs recolliges, variè vocabulum רַקִיעַ significare cogitabis, etiam atq; inter alia aërem: & quid si etiam Cælum vel שָׁמַיִם extaret? (non extat autem) & ipsum hoc dubii generis est, quemadmodum supra audivimus, non idèo statim Cælum stellarum significat. Vocabulum porrò מַיִם, & particulam vel præpositionem מַעַרְבִי

addita

addita etiam hoc loco, ut ejusdem, dubii scil. generis, ambo brevitas ergo hic mitto.

Alter locus porro à te adductus è Psalmi CIV. comm. 3. plane aliter legitur in Fontibus, quam tu adduxisti eundem. Tu scil. cum Vulgata legebas: *qui regis aquis superiora Caeli*: sed Fontes: *contignans in aquis excelsa, superiora sua*: addito mox immediate, hoc ipso in commate: *ponens Nubem currum suum, ambulans super alas venti*: & mox iterum verlu seq. 6. *super montes stant Aque*: B. Luther. *Die Wasser stehen über den Bergen*. Conf. & vid. omninò hîc etiam mox Psal. CXLVII. v. 8. Jerem. X. v. 13. &c. Videshic iterum, quales sibi aquas, quæ & qualia superiora vel excelsa velit sibi textus: An supercœlestes? an cœlum stillatum? Minimè. Nihil eorum in Fontibus. Aëris, & in eo Nubium contrà potiùs & aliorum meteororum fit expressa in iisdem mentio.

Tertius locus desumptus erat è Psalm. CXLVIII. comm. 4. quod hoc: *Laudate eum Caeli Cœlorum, & aqua, quæ supra Cœlor. &c.* Radiaret præ reliquis hic fortè luce sua, si, ut in primis verbis, extaret ita in posterioribus quoque: **שמי השמי** Caeli Cœlorum, sed extat nudè **שמי מע** desuper Caelos, anceps iterum ipsum illud, unâ cum vocula **מע** & ipsa tali: ut pluribus supra demonstratum. Legatur, sodes, totus Psalmus per singula membra sua. Vides, sicqve, credo NN. firmitudinem tuorum adductorum testimoniorû pro aquis illis tuis: scientifica pro novâ mundi specie in Physicam introducenda argumenta tua.

Atq; ita, nisi fallor insigniter ego, Quæsito tuo à me utcuq; satisfactum, quo quærebas: an sententia de Aquis supracœlestibus Fontibus originariis sacris & Ebræis sit conformis? atque sic discedere opellâ hac meâ qualicunq; facillè poteram. Caterùm ne te dubium in aliquo relinquam (dices quippè enim, quid in adductis ergò locis per **רקיע** *expansum*, per **שמי** Caelos, per **מי** *Aguas* & sic porro, intelligam ego,) Dicam igitur, & respondeo, & brevissimis quidem: Primò per Vocabulum **רקיע** *expansum* (potissima quæ in hoc negotio vox est) in genere intel-

H

ligo

ligo ego quidem, tractum totum illum, expansum integrum, quod est à superficie. nisi centro, globi terreni (unà cum aqua ipsà usq; ad Cœlum stellatum sive supremum, inclusivè sive incluso hocce: qui tractus universus postmodum distinguitur iterùm in æreum & æthereum vulgò: quanquam uterque hic unius ejusdemq; mihi quidem sit naturæ: (unde & in Scriptura S. uterque per Vocabulum מים denotatur) differunt tantùm gradibus vel qualitativè sive per accidens, ratione puritatis (subtilitatis) & impuritatis maximè: quo modo etiam aër vulgò in tres distinguitur regiones, imam, mediam & supremam, cui (supremæ) tractu & tactu uno, ut sic loquar, non contiguo, sed continuo jungitur hinc æther: hic incorporeæ quodammodò naturæ & inani vel spiritui potiùs tantùm non cognatissimus & simillimus, aura suâ spirituali, amabili & cœlesti, permeans, replens omnia, & suo quasi sinu & complexu fovens omnia.

Jam, in specie, hisce quidem in locis, per vocabula רקיע & מים intelligo ego utrinque aëra: per מים *Aquas* in illo (aëre) superiores, vel *aquas* potiùs nubium ipsissimas. Quælia notare persæpe suprâ satis demonstratum, &c. Notanter verò ita loquor: *Aquas* in illo (aëre) superiores, vel *aquas* nubium ipsissimas: ad evitandum, *Nubes* si dixissem vel dicerem simpliciter, quas & ipsas interim מים aliquando etiam significat, ut suprâ, dico, demonstratum) ad evitandum, inquam, si *Nubes* simpliciter dixissem, statim objectivè nulas quasdam aliorum aliorumque, à forma *Nubis* petitas, *Nubes* scil. formaliter non esse aquam. Sed enim verò, ecquid Mosi aut Psaltæ cum conceptu illo mentali vel notionali Nubium hodiè nostro, immò formâ accidentali? (sic Cera manet cera, quameunq; eidem induxeris formam) Communi more scil. illi Amanuenses divini & ארזי ארזי שמים loquuntur: sufficit subjectivè & materialiter Nubes esse aquas: & omninò Γαζοφυλάκιον sunt quasi quoddam earundem DEI ter Opt. benignissimi erga genus humanum miraculosissimum. Audiemus quæsdò, hac de re Psalten regium ipsum, quem & tu suprâ adduxisti, ita autem hic Psalm. CIV, v. 6. ער
הרים

מים *super vel in, juxta montes subsistunt* וַיִּבְרָא aqua: quæ verba B. Lutherus, ut supra etiam notatum: und die Wasser stehen über/ oder an/ benebenst den Bergen; expresse scilicet hic *Nubes* vocantur *aqua*: & eadem quidem porro, ὁμοίως, ejusdemque naturæ cum inferioribus: ita est, omnino: quod, an etiam sint aquæ illæ supercœlestes tuæ, ibi scilicet posita, ubi elementari naturæ definit profusus suus esse locus? Non puto: minimè ita, tales non sunt: Aut enim (verbo:) sunt, aut non sunt tales, ὁμοίως scilicet? Sunt? quid elementari materiei, ut modò dictum (præsertim cum elementaris aqua nostra non sit deturque pura) cum ætheræ & supercœlesti? Ordo sic Naturæ egregiè turbatur. Non sunt, dices, & expirat sic divisionis aquarum primigeniarum & homogeniarum negotium. Alia infinita ut taceam: sic fore triplices aquas: inferiores, superiores & supracœlestes: Secundo die item non agi Mosis de Cœlo stellato vel supremo, sed quarto demùm: contrà, dicto quarto die altum esse silentium de sphaera quadam tali aquarum supercœlestium: & quæ hic præterea pro stabilienda nostra sententia & vice versa destruenda contrariâ possent adferri, si loci & temporis id admitteret ratio. Videndi præ reliquis & pluribus Flacius Illyricus, in Clave part. I. in voce *Aqua*, & Conrad. Aslacus in Physicis & Ethicis suis Mosaicis: add. Sixt. Amama, in Antibar. Bibl. p. m. 283. seq.

Unum addendum adhuc fortè fuerit: (brevissimis autem me & mox expediam) lustranda nempè omnino tua adhuc Responsa ad Nostratum quorundam data supra rerum momenta. Dicebas nimirum: *Nec obstant, quæ communiter oggeruntur ab aliis aliisq; primùm: Esse contra naturam & proprietatem aqua, hanc supra aërem & Cœlum in loco omnium supremo existere & posse: Et rectè quidem. Respondebas tu cum Lombardo & Augustino: Quoquo modo ibi sint, saltem sint, & ibidem esse easdem interim non dubitandum. Quid quæso in audio? Τὸ ἐξ δεξιῶν νεύων, quod dicitur, vel principium sic egregiè petis. Addebatur: Nullum esse aquarum talium super Cœlum collocatarum supremum finem vel usum: rectè iterum. Respondebas tu: à nostra ignorantia ad rei negationem non valet consequentia: rehero: sic Mundos dixerim*

tuuntq; in respectu ad Cœlum supremum est instar puncti, quid fiet itaq; de Aquis elementaribus sive inferioribus in respectu ad aquas supercœlestes tuas? super omne omnino positas cœlum. Guttula erunt, immò nihilum illæ ad hasce: & qualis verò hæc iterum, dico repetoque, aquarum divisio? quæ earundem ætatis aut proportio: nulla, nulla inquam.

Concludo sic, hac vice quidem: repetita interim superiore obtestatione illa meâ: statuere me hæc atq; talia salvo aliorum quorumcumq; iudicio: abundet quisq; suo sensu: si & mihi interim liceat meo. Verbo: (audacter autem fortè nimis loquor? sit igitur venia dicto) *Aqua illæ tuæ supracœlestes*, mi Optime N.N. *Aqua*, inquam, illæ tuæ *supracœlestes*, *Cœlum empyreum & crystallinum*, *Aër* ita & *Ignis* supercœlestis Henric. Nollii, alia fortè, *Ignis* sub concavo Lunæ, *Intelligentiæ* Orbium cœlestium motrices, *Materia prima*, in sensu Aristotelico, ita *Privatio*, similia, mihi, mihi inquam, videntur unius ejusdemque prædicamenti, *Hosen etnes Tuchs*/ quod Germani dicunt vulgò proverbio suo. Credat hæc atque talia, qui velit, ego non. Tandem neminem hæc asperè noto, notavi. Veterum potiùs meritoq; revereor venerorq; canitiem, recentiores amo & colo. DIXI.

MANTISSA.

Mantissæ in vicem placet superaddere Henrici Nollii ex Cabala vel secretiorè Philosphia, in Physic. Hermet. Lib. II. Cap. 2. Paradoxa & singularia quædam, addo memorabilia & mirabilia, quid quædò fabulosa? de Aquis supracœlestibus &c. Ita autem ille loc. cit. *Quales sint*, inquit, *Aquæ supercœlestes*; *cujus generis substantiæ atq; naturæ*, Cabala secretiorq; Philosphia per Spiritum Sanctum sapientibus assistentem, veramq; Theosophiam doceat, nos aperto docet. Statuimus ergò aquas supercœlestes esse substantias purissimas, subtilissimas, igneas, lucidissimas, plusquam perfectas, incorruptibiles, perpetuò in se fixas, hoc est, permanentes, liquidas tamen & fluidas, inflammabiles, minime combustiles, in usum hunc, ut in regione super supremâ sint atq; constituant Schamajim s. cœlum Empyreum dictum, quod in superficie citimâ aqueum est, extima igneum, ignis flagrans, aqua ardens: Est habitaculum omnium Angelorum, sanctorum, piorumq; hominum sincerò

cerno ex corde Deum colentium: Est verus Paradisus, in quem postea
 fuit Adam ante lapsum: Est summus macrocosmus, continet enim om-
 nia, quae in hoc macrocosmo & microcosmo, in se secundum eminenti-
 am. Est ejusmodi aqua, cujus perpetuo & continuo influxu in haec
 inferiora omnia animantur & disponuntur ad suscipiendam exalta-
 tionem: Primum se communicat astris visibilibus, per astra aëri, per
 aërem aquae & terrae. Et ne frustra tam divinus thesaurus descen-
 dere & se humiliare videatur, sui perfectam imaginem cuidam mi-
 nerae coram mundo abjectae, quae Magnesia sapientum & materia La-
 pidis Philosophici debita & genuina dicitur, impressit, illamque sic di-
 spovit, ut facilis negotio, DEO singulariter benedicente, & industria
 humani ingenii inde erui possit, ut sic etiam sanctis vereque piis Philoso-
 phis in hac vita domicilium beatorum ejusque natura ob oculos ponatur.
 Quare Sendivogius ille verè sapiens paulo ante enigma suum
 Philosophicum praesumma cordis exultatione in haec verba erumpit:
 Credite mihi, si non esse ejusmodi status ac conditionis homo, sicut sum,
 nihil mihi solitaria vita foret jucundius, vel cum Diogene sub dolio
 delitescere: Video enim omnia quae sunt, vanitatem esse, fraudem &
 avaritiam invaluisse, ubi omnia venalia sunt, & iniquitatem virtute-
 rem superasse. Future vitae meliora praes oculis video, hisce gaudeo:
 Jam non miror, ut antea feci, cur Philosophi, habita tali medicina,
 non curarunt abbreviare dies suos, quia omni Philosopho ita est praes
 oculis vita sequens, sicuti in speculo apparet tibi tua propria facies.
 Quae cum ita sint, rectè statuo cum Theosophis, aquas supercaelestes esse
 ejusdem naturae, cujus est latex ille aethereus incombusibiliter ar-
 dens ex magnesia sapientum philosophica & regia via erutus: in
 quam sapientiae mineram DEUS non tantum posuit sapienterque re-
 servavit caelum, verum etiam terram & aquam, Hylen nimirum aut
 semina mundi hujus totius in statu primordiali catholico adhuc ho-
 die existentia. O mysterium mysteriorum! O thesaurum profundissime
 sapientiae inexhaustum! O DEUS quando mihi immensum illud
 gazophylacium aperies, ejusque dulcissimis fructibus me frui con-
 cedes? Veni o DEUS, & conatibus meis auxiliares porrige

manus. Haec ille. Tantum.

Τῶ Θεῷ Δόξα.

A. 23

EXERCITATIO V.

De

VOTO JEPHTÆ &c.

ex Judic. cap. XI. vers. 31. seq.

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

I. QUÆSTIO proposita.

SI quibus in aliis, certè vel in hoc loco & tempore obsequentem sine jussis esse deceat: Rector Magnifice, Vosq; ceteri omnium Ordinum Auditores honoratissimæ lectissimique. Aures quocirca benevolas mandatum modò datum Oratione brevi pariter ac simplici executuro mihi ut concedere velitis, est quod hisce obsequanter & enixè rogo atq; contendo: De argumento verò ecce dum cogito sollicitusque sum opportunè in mentem mihi venit Locus biblicus ex Judicum libri cap. XI. comm. 31. & seqq. *de Voto* nempe *Jephtæ*, Judicis sive Prætoris & Vindicis suo tempore Israëlitarum, *ejusdemq; filia Virgine*, nescio sive immolatâ illâ, ut volunt, sive consecratâ DEO, quomodocunq;. In diversum enim abeunt (ut rem dicendo mox & sine ambage aggrediar) hinc Interpretes cum ex Dnn. Theologis, tum etiam Philologis: quorum alii statuunt, (ut modò & ex parte dictum) Votum juxta Parentis datum descriptumq; ibidem, immolatam DEO Virginem laudatam, mortique adeò traditam, alii verò minimè, sed vivam consecratam, Illi, DEO, & nescio in quem quasi traditam Nazaraatum & secessum quendam ministerio Illius & ad perpetuam Virginitatem. Verba Fontium sive textûs sacri Ebraei ibidem vers

vers. 31. hæc sunt : **מִדְּלַתִּי אֲשֶׁר יֵצֵא**
בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְתָהָּ לִיהוֹרָה
וְהָעֲלִיתִהוּ עִוְלָהּ: hoc est: *Et erit egrediens quodcumque e-*
gredietur (scil. primùm) è foribus domus meæ in occursum meum,
in redeundo me in pace à filiis Ammon; & erit Domino & ascende-
re faciam illud sive offeram in holocaustum: & versu vel commar. 39.
נָרַו אֲשֶׁר נָרַו: נָרַו אֲשֶׁר נָרַו: נָרַו אֲשֶׁר נָרַו: נָרַו אֲשֶׁר נָרַו: id est, & *fecit ei (scil.*
Patris Jephtha) votum suum quod voverat. Quæ Verba, pau-
 cioribus contenta, Vulgata Editio: *Quicumque primus fuerit e-*
gressus de foribus domus meæ &c. eum holocaustum offeram Domino.
 B. verò Lutherus: **Und Jephtha gelobere den HERRN eine Ge-**
lübte und sprach: Siehst du die Kinder Ammon in meine Hand /
was zu meiner Haufschür heraus mir entgegen gehet / wenn ich mit
Frieden wteder komme von den Kindern Ammon / das soll des
HERRN seyn / und wils zum Brand - Opffer opffern. & vers. 39.
Und Er / Jephtha, thät Ihr / wie Er gelobet hatte. Enim verò
 nunc, quicquid in contrarium alii, immolatam adeò fuisse Jephthi-
 geniam Virginem, ego quidem extra omnem controversiam po-
 suerim, clara satis siquidem cum undecunque sint verba textus
 sacri. Unde Theander, laudatus modò B. Lutherus noster; in
 glossâ marginali: **Man will Er habe Sie nicht geopffert / aber der**
Zeit steht da klahr. So siehet man auch beyde an den Richtern
und Königen / daß sie nach grossen Thaten haben auch grosse Thor-
heiten begehen müssen / zu verhüten den leidtgen Hochmuth. Sed
 & alia non minùs prostant rerum rationumq; momenta sive testi-
 monia pro immolatâ Virgine pratoria: Flagrantissimus nempe
 Victoria Polemarchi Jephthæ animus, & proinde præceptum nimium
 (ut molliùs dicam) & cum inconsiderantiâ conjunctum quadam
 votum effutitum magè, quam datum. Addo, Querela hinc con-
 sequens contristati parentis ob filia mortem acerbissima & lu-
 ctuosissima. Porò inustratus illo tempore in Ecclesiâ Israëliticâ
 perpetuus coelibatus sive Virginitas. Et quæ his sunt similia
 alia. Neque enim in re tam clara, ut monitum, prolixior ero.
 Enim verò nihilominùs memini, etiam ex Nostris, non minoris
 com-

commatis authores, in contrariâ esse sententiâ, ut supra etiam ex parte jam dictum, nimirum non immolatam Virginem in holocaustum aut morti traditam, sed vivam DEI consecratam cultui, ad perpetuum quasi Nazareatum & Virginitatem. E quorum numero, sunt, nisi insigniter fallor ego, B. Brentius, Wolf, Frantzius, Glassius, Tremellius, Junius, Drusius, Sixt. Amama, alii: Meo interim cum judicio stare proprio nolim, utra harum sententiarum Veritati, atq; adeo textui sacro & originali consentanea sit magis (addo, offert modo sese etiam mihi tertia, eorum, qui *ἐπεὶ* hic malint, quam certi aliquid statuere) ad Te igitur ANDR. SENNERTE meo atq; competitorum meorum confugio nomine, rogans enixè & cum omni studio, ut quæ mens tua super loco hoc controverfo, & quidem quàm maximè ad veritatem appenso illo Ebraicam, edisserere velis haud gravatim. Constat bunt pro præstitâ hâc nobis operâ vicissim observantia, studia atq; officia nostra ex assè semper parata, pransa, prompta.

2. RESPONSIO.

I Phigeniam ergo producis in medium, sacram quidem, Præstantissime &c. N. N. Iphigeniam ergo, ajo, producis in medium, sacram quidem, non Agamemnonis illam & Clytemnestræ filiam, svasu Calchantis auguris quondam maximi, ad placandos Deos gentiles in sacrificio mactatam, testibus Euripide, Servio, aliis, (a) sed sacram inquam; Jephthigeniam volo intelligoq; unâ Tecum (Seilam Philoni dictam) Jephthæ Pratoris atq; Polemarchi Israëlitarum quondam in Pandectis sacris Jud. XI. filiam. Hanc, verbo, immolatam Tu ducis mactatamq; D E O ex Voto Parentis sui in holocaustum. Nec miror, cum tot tantæq; autoritatis ex omni antiquitate nec non modernis s. recentioribus à partibus tuis habeas stantes Doctores Scriptoresq; Patres, quos vocamus ita vulgò, Rabbiorum nonnullos, alios plurimos. Nominasse unum atq; alterum nudè, ut eò majus accedat robur sententiæ tuæ, sufficiat hac vice: Justinum, volo, mart. Tertullianum, Nazianzenum, Ambrosium, Hieronymum, Chrysofomum, Augustinum, Theodoretum, Epiphanium, alios. (c) Ex Doctoribus Ebr. post Targumicos & Talmudistas, Flav. Josephum, R. Mose

Mofe Bar Nachman, R. Sel. Jarchi, fimiles. Ita ex noſtris, BB. Lutherum, Balduinum, Brochmannum, Waltherum, Dannhae- rum, alios. E Pontificiis, Thomam, Abulenſem, Cajetanum, Hug. Victorem, Salianum, Torniellum, Serarium, Genebrardum, Bonfrerium, Corn. à Lap. Menoch. Tirinum. E Reformatis, Muſculum, P. Martyrem, Crellium, fimiles, inquam, alios. Enim verò nihilominùs tute ipſus adduxiſti etiam ex noſtris, qui in contrariis ſunt ſententia (non ſc. immolatam fuiſſe laudatam Virginẽ, ſed consecratam vivam DEO, vel quomodocunqve.) BB. nimir. Brentium, Frantziũ, Glaſſium, adde Lyranum, Münſterum, Pagninum, Vatablum, Bern. Zieglerum ap. Brentium, Chytræum, Andr. Oſiandrum, Pellicanum, Tremell. Junium, Brighthonum, Piſcatorem, Perkinſum, Toſſanum, Druſium, Sixt. Amama, Schindlerum, Ariam Montanum, H. Grotium, Quiſtorpium, Hackſpan, alios plurimos. Nunc demũ poſt tot tantosq; heroës me minimum etiam ſollicitas in præſenti (mallem abſolvi citiùs à Te in hoc negotii genere) ut quæ mea quoq; ſit in hæc dubiã re ſententia: (Opinio, aiam) dicere ego velim. Quid igitur agam? Renuam? minimè: ita quandoquidem vis: ſed ſi primũ conteſtatus fuero ſolemniffimè, cum nemine, nemine inquam, mihi rem fore, niſi Te uno ſolo, & ad inſtantiam allectus ille ego tuam: addam? & pro ea quã, ſpero, fruor & ego minimus, libertate in republicã literatiã? porrò, ſi Tibi, mi Optime Dn. Mag. N. tuiſq; Competitoribus de noviter & modò collatis in Philoſophiã honoribus ſummis, paucis quidem verbis, at v. **וְלֹא לְבַלְלָהּ** h. e. ex toto pectore gratulatus fuero. Atqve en adeò Præximii Dnn. Magiſtri novelli, Amici & Commilitones Optimi, amati æſtimateq; pl. precor hoc ipſo, ut laudati modo honores collati Vobis, cum unã annexis, cedant DEO, Eccleſiæ, Reipublicæ, præſertim literariæ, Vobis demũ omnibus atqve ſingulis ex Voto atq; Feliciter! Faxit id clementiſſimum Numen! Faxit!

Nunc, mi Optime atqve Doctiſſime Dn. M. NN. ut breviffimis (in quantum quidem id fieri modò poterit, in re ſcil. non minoris commatis) me abſolvam, id conteſtor adhuc ſemel & ante omnia, mihi cum nemine & nullo rem vel negotium fore ſuper hoc

hoc dubio à Te proposito in medium nisi Te, inquam, uno solo
 addo, meminimè (vel certè per omnia) aspernari sententiam il-
 lam tuam affirmantem pro immolatâ Virgine Jephthigeniâ non se-
 mel laudatâ: at enim verò unicum si largiri modò mihi velis the-
 ma hoc nempe subseq. quodq; unice urgebo per totum s. discursum
 meum s. responsum à Te expetitur quaecumque: nimir. an
 tam certa, clara & manifesta, ut Tu quidem vis, (agnosces à Te
 dicta modò) an, ajam, tam certa & clara sit affirmativa illa senten-
 tia tua pro immolatâ Virgine, quantum historiam & textum im-
 primis sacrum & originalem, quàm Tu opinaris. Dubium Te
 quidem in hac tuâ sententia non peragam per omnia: sed altiori
 nihilominus indagini do Tibi relinqvoq; seqq. ordine; si adver-
 tas modò rectè & seriò, si advertas, ajo: Primum: annon hæc
 sententia affirmans pro immolatâ Virgine prætoriam Originem de-
 beat suam primam Vulgatæ; ita quam vocant, Editioni? ut sit
 quandoq; etiam in aliis aliisque. Verba ejus Tute ipse supra ad-
 duxisti (addito: paucioribus contentam ipsam: scilicet) hæc
 autem sunt: *Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus
 mea &c. cum holocaustum offeram Dno.* Quid inaudio? Quot
 modis hic recedit Vulgatus à textu sacro eodemq; originario?
Quicumque, inquit, *primus egressus fuerit &c. cum &c.* Benè, o-
 mninò: ita in salvo ergò est Jephthigenia Virgo nostra: fœminei
 utpote sexus, non masculi. Votum adeò hanc non tangit aut
 stringit Parentis Polemarchi: salva sic evadit, inquam: Vulgato
 attestante ipso, in simul judiceq;ve. Sed labitur hic Vulgaris in-
 terpres, & nescit Neutrum s. medium genus Ebræos exprimere
 jam per masculinum, ut hoc loco, jam sequiorem sexum: nota
 quæ in vulgus hodiè atq; tyronibus. (γ) Primus Vulgatæ error.
 Alter sequitur, crassiorq; idem. Ubi hic alterum (prius) textus
 sacri & originarii, addo datiq; Voti Jephthæ, membrum? **וְהָיָה**
וְהָיָה עִירָהּ וְהָיָה לְיְהוָה וְהָיָה לְיְהוָה *Et erit Domino vel Domini, Jeho-*
va, & offeram illud in holocaustum. Omissum est? Itanè? omni-
 nò: sed perperam. Imposuitq; adeò, me judice quidem, hæc
 Versio vulgaris antiquitati, h. e. Patrum choro venerando &

an dicam? universo, Lingvæ textusq; sacri & originalis ignaro, exceptis paucissimis, Origene & Hieronymo, aliis fortè, ajo, paucissimis. Hactenus Vulgatæ error geminus.

Seqvitur ut textum nunc, & paulò impensius quidem, perfrictemus originale. Hic verò considerandus nobis venit (immò, sic est, quantum duo ejusdem membra distincta: (occasionem quippe dati Voti Jephthæ, *ἡ ἑστὴν ἡμέραν* alia prætermittimus. vid. & lege capp. XI. & XII. per tota.) Primum, Votum quantum Jephthæum ipsissimum, secundum Voti quantum Executionem: *Πρωτὸν ἔργον* hac vice placet mihi: Executionem nempe Voti Verba hujus, paucissima quidem, hæc sunt, commat. 39. *וַיַּעַשׂ לְרַחֵם אֶת־נַפְשׁוֹ וַיִּשְׁרַח אֶת־נַפְשׁוֹ וַיִּשְׁרַח אֶת־נַפְשׁוֹ* & *fecit ei* (Jephthæ scil. Patrens) *votum suum quod voverat.* Quid hic, mi Optime NN. (advertas modò rectè & seriò) quid, ajam, quæso hîc de immolata DEO virgine adolescentulâ in holocaustum? Ne *מי* aut *קָבוֹ* quidem. Remittit nudè sese amanuensis Spiritus S. verbis hisce ad verba Voti ipsissima: prætereaq; nil (*ἔ* *fecit ei*, inquit, *votum suum quod voverat*) Nihil, inquam, hîc in hisce verbis de holocausti sacrificio aut morte Jephthægeniæ: citius de Virginitate ejusdem deploratâ, & tertiâ quidem id vice, in verbis & immediatè subseqq. & præcedentibus comm. 37. & 38. lege illa & relege seriò: quo de pluribus fortè infrâ.

Votum quocirca Polemarchi ipsissimum exeutiendum nunc fuerit nobis factus, & dispiciendum ecquid modò exculpi ex eodem poterit. Cæterùm in hoc duo iterùm ad pensitandum accurate & distinctè proponuntur nobis: primò Subjectum devotionis s. consecrationis, hinc modus Consecrationis ipsissimus. (Voti speciem, vel quæ idem fuerit, *נָרַר* an *הָרַם*, similiter consultò hîc præterimus (β) Subjectum jam primò: id describitur vers. 31. hisce verbis: *וַיִּהְיֶה הַיּוֹצֵא אֶת־נַפְשׁוֹ מִבְּנֵי עַמּוֹן*: *וַיִּהְיֶה הַיּוֹצֵא אֶת־נַפְשׁוֹ מִבְּנֵי עַמּוֹן* id est, & *erit egrediens, quocumq; egredietur* (scil. primum) *è foribus domus meæ in occursum meum, in redeundo me in pace à filiis Ammon &c.* Quibus verbis immò Subjectum Voti Jephthæ, & quidem universalissimè planè concipitur & describitur: Gressile nîmi-

mirum quodcumque, Gressile, ajam, quodcumque: & erit egrediens, quodcumque, egredietur &c. & quidem porro id cujuscumque speciei, iter sexus & denique conditionis: cujuscumque speciei, sive brutum hoc, bos v. gr. ovis aut capra (hæc enim tria ipsa inter bruta immolabilia erant: conf. Lev. III, 1. 6. 12. XVII, 3. XXII, 27. alibi) addo, asinus aut canis &c. (hæc enim redimi poterant, Levit. XXVII, 11.) sive homo, rationale animal, fuerit: cujuscumque; porro sexus, mas aut foemina: denique cujuscumque; conditionis, liberne an libera, an servus aut ancilla, uxor, filia, virgo, mundum denique an immundum animal fuerit: id quod cum ex verbis textus cum aliis & ex aliis circumstantiis facile inclarescit (e) Enim vero, hic Quaestio est primis una s. principalis mox evolventa & accurate & diligenter quidem nobis venit: nimir. an indifferenter, indiscriminatim aut indistinctè, quantum Subjecta data, vererit Votum hocce suum Jephtha? Quod Tu affirmas, N N. & unà tecum communiter alii aliique. Unde Votum veniebat Tibi Polemarchi victoriae nimis cupidi (agnosces verba tua) cum inconsiderantiâ conjunctum quadam, idemque præceps & effutitum magè quam datum. Enimvero quid inaudio? Tu pro concessio id sumis quidem, quod κενόμωρον est, & unum est primis inter nos λίαν μέγα αἴτημα. Tu omninò inconsideratum, præceps, temerarium, adde confusum, & quantum habitudinem subjectorum, cum plerisque aliis, censes votum hocce Viri. Ac demus præceps utcumque; & nimium quadantenus videri posse idem, intuitu filiae Virginis adolescentulae, unicaeque; ejusdem: quod Querela gravissima Prætoris & Victoris Parentisque, Jephthæ attestari videri poterat, comm. 35. capitis. At enim vero primum, ubi unquam aliàs, ajo, in universis S. Sæ. pandectis non laudatur potius, quam culpatur idem Vir bonus? conf. & vid. mox loca S. Sæ, extra hunc nostrum, Judic XII, 1. seqq. 1. Sam. XI, 11. Ebr. XI, 32. Scio quid prætere hinc, sed frustra, possis: tempori parco. Secundo in hoc loco vero nostro ipsissimo, comm. 29 (quod, en, Votum Jephthæum immediato nexu præcedit) dicitur expressè: & fuit super Jephtha: וַיִּהְיֶה רוּחַ יְהוָה עַל יִתְרֵי עַרְ & fuit, inquam, super Jephtha Spiritus Domini, Jehova, h. e. sanctus: an fuitque; ad-

ed, sua certâ ratione quadam, *ἡ ἑξήκοντα ἔτη* & *ἡ ἑξήκοντα ἔτη* (C) nec obstat distincta hæc esse duo comina, datum modò nimir. & subseqq. exhibitiva Voti, distincta inquam, interim unius historia, sententiæ & contextûs: transeant: tempus me monet: tertio, anne, mî N. N. anne, inquam, Organum idem salutare & efficax hac vice vindictæ DEI in Ammonitas, Prætor populi deinceps per sexennium integrum, Vid. Jud. XII, 7. Israëlita bonus, recoles quæ & supra à me jam dicta sunt) tam extremè ignarus, (cùm unâ ignarissimis) aut porrò malus & contemptor Legum divinarum fuit, maximè circa Vota faciunda, v. gr. Levit. XXVII. Num. XXX. Deuter. XXIII, alibi (in quibus s. legis f. legibus de Votis interim circumspectio accurata ubiq; adhibenda inculcatur: (n) ut per omnia tam indiscriminatim voverit aut indistinctè, demùm ut tam grande committeret facinus? ut nihil hîc quicquam dicam de Præceptis universalissimis in Decalogo, alibi, comprehensis, de quinto de non occidendo, de ἀνθρωποφονία prohibita, in specie de non immolandis liberis, similibus aliis. Atq; tantum quantum Subjectum Consecrationis s. denominationis Voti Jephthæi.

Sequitur ut Verba consideremus textûs originarii Consecrationis modum ipsissimum concernentia. Κοινή s. Vulgata mancam & mutilam illam, adedq; rejiculam & hoc in loco, supra notavimus. Verba textûs sacri & originalis hæc sunt: *וְהָיָה עֹלֶךָ לַיהוָה* & *erit Domini vel Domino* (Jehova scil. consecratum) & vel aut offeram illud (in) holocaustum. Nunc, mi optime N. N. quot sunt hujus Enunciationis s. Orationis datæ membra? an unum & simplex, an verò diversa & distincta duo? Absqve dubio Tu adstrues cum Vulgata prius: at verò primùm, non sine insigni hoc modo tautologia? secundò: Quid hæsitas? Viden distincta & duo quidem ipsissima esse membra: *וְהָיָה עֹלֶךָ לַיהוָה* & *erit Domini vel Domino*, Jehova scil. consecratum: *וְהָיָה עֹלֶךָ לַיהוָה* & vel aut offeram illud in holocaustum: tertio: adverte particulam Vau bis positam ipsam, idqve non frustra? quo in sensu deinceps videbimus. quartò *וְהָיָה לַיהוָה*

וְהָיָה en, Sakephkaton, accentus major distinctivus, in te-
 tragrammato, quod ita vocant, לִיהוָה : non idem ergo verbo-
 rum sensus, sed disjunctivus est: porro וְהָיָה עוֹלָם
 hic Silluk, omnium distinctivorum maximus: quintò: adverte
 & recole (supra qvalia evicimus) subjecta consecrationi à Jephthà
 Pratore devota DEO non unum aut simplex, sed diversa erant;
 adeò quæ lege Votorum diverforum distinctum Consecrationis
 modum etiam reqvirebant. sextò: en jam, hæce illa, illa inquam,
 Helena est: Syncategorema sive particula Vau hic ergò non copu-
 lativa est, sed disjunctiva: aut, aut: aut nimir. erit Domini, Je-
 hovæ, aut offeram illud in holocaustum. (9) Nec me movet,
 septimò, aut potest: τ& Vau nativam & propriissimam esse signi-
 ficationem, quod copulet: ergone etiam nunquam & nullibi dis-
 jungit Orationis certa membra sua? quod falsissimum, omninò:
 vid. II. passim etiam ab aliis aliisq; citata: Gen. XXVI, 11. Exod. I.
 v. 10. cap. XII, 5. XXI, 15. seq. Lev. VI, 3. Deuter. XVII, 9. & 12.
 2. Sam. XI, 19. Ptoverb. XXX, 8. Jes. VII, 6. alia. Verum verò
 instas: in Oratione scil. s. membris disparatis vel disjunctivis,
 non subordinatis, ut hoc in loco nostro. Inficior ego, quod non
 etiam in hoc loco nostro. Musitantem quidem hic in audio Pi-
 scatorem, Herbornens. illum ad h. l. (1) perinde esse ac si quis dicat:
 aut animal aut homo est. Primum, nego ego, idem vel perinde
 esse: secundò, etiam non nego. Non nego: animal utiq; genus est,
 homo species; sic etiam Consecrare aliquid DEO & offerre in ho-
 locaustum: nego verò, pernego: ergò quod animal est, statim et-
 jam est homo; ita, quod consecratur DEO, quomodocunqve, er-
 gò necessario fit aut est holocaustum: subest nihilominùs discre-
 tio s. distinctio utrobique in talibus, & in animali & homi-
 ne & contrà, & omne quidem holocaustum offertur DEO or-
 dinariè aut consecratur; sed non omne id, quod consecratur,
 est aut fit holocaustum: quam diversitatem aut distinctionem
 nobis parit & subjectorum devotorum DEO ratio vel natura
 diversa, & ipsa etiam Scriptura Sacra attestatur idem in da-
 tis

72
eis supra II. Lev. XXVII, Numer. XXX, Deuter. XXI. alibi: Dicere nimir. volebat Polemarchus, Gileadites, Sponsor Voti, aut dixit iage: Consecrabo illud DEO, quomodo-
cunqve, quocunqve modo, licito nempe, si tale est, ut non possit immolari, aut immolabo in holocaustum, si tale est, quod ex lege possit. Plana & clara, me quidem iudice, singula iterum. Evidentiam, evidentiam, inquam, verò contrà Asserti illius tui, quam Tute unice ferè urges, ego verò nego, habeas Tibi. Atque tantum etiam quantum Consecrationis modum, Votum quàm Jephthæum,

Συλλίσθην & verbo quasi: (Evidentiam inquam verò Asserti illius tui Tibi habeas) 1. Vulgatam illa tua sententia fortè sapit, Vulgatam inquam. 2. Nostra vicissim textus sacri & originalis innititur, iageq; congrua huic est. 3. In Verbis executivis Voti nihil tale de mactata Virgine habetur, ne gry quidem. 4. Voti ipsius Subjecta in hoc diversa notantur: ergò 5. etiam Consecrationis modus talis: quem 6. svadet textus ipsissimus. 7. idemq; bimembris & disjunctivus. 8. particula Vau bis repetita. 9. accentus duo majores distinctivi. 10. Vis, & hoc in loco, utpote in membris disparatis particula Vau disjunctiva, non copulativa, &c. Ac dicas deniq; mi N. N. qvo quidem, unico in loco, expressis & claris verbis contrarium asseritur, immolatam scilicet fuisse non semel laudatam Virginem, nullibi, nullibi, inquam, cui firmo quidem talo insistere possis.

Atq; ita N. N. petito tuo me vel utcunqve satisfecisse arbitror. Alia non minus quidem rerum momenta ex textu ipso & ipsa petita possent in medium produci: v. gr. 1. à personâ Jephthæ, Prætoris, in Pandectis sacris ubiq; locorum habitâ honorificè: à spiritu porrò ejusdem heroico, immò divino: ita à successu ejusdem felici, similibus: de quibus quidem & ipsis quanquam jam supra & ex parte. 2. à filiâ, Virgine adolescentulâ, de cujus in eadem assensu aut eâ de ipsa nullibi, neq; in Voto paterno, neq; Executione hujus vel verbis executivis aut alibi, nullibi, nullibi, inquam, fit expressa mentio, potius, nec semel, Virginitatis de-
plo-

ta familia fuisse, Nazaræatum nimirum vel Virginitatem perpetuam illo tempore in ecclesiâ Israelitica. Resp. 1. Loca supra allegata à me Levit. XXVII. Num. XXX. Deuter. XXIII. alia videri poterant nihilominus tacitè admittere illa, dicta: siquidem vovete, devovere sese poterant etiam variè foeminae, virgines & ancillæ: (vid. Levit. XXVII, 4. seqq.) & cur non ergò ad Naziræatum ad tempus certum aut Virginitatem perpetuam? 2. Poruit aliquis Nazaræus fieri ex destinatione aliena, v. g. Parentum, ut notum, cur non ergò ex propriâ s. vir s. mulier aut virgo esset? 3. Si expressa fortè II. vel exempla ejus rei desideras aut urges: resp. in historiâ à silentio ejusdem ad negationem rei non valet firma consequentia, notus Canon: ita porrò advertamus v. g. Rechabitarum nisi in uno solo loco Jerem. cap. XXXV. facta fuisset mentio, nihil constaret unquam nobis de Rechabæatu aut instituto simili Rechab & posterorum ejusdem: subsumere ita possumus eodem ferè modo de Nazaræatu foeminarum, Virginum in eccles. Israel. aut Virginitate perpetua, rariusculè quidem fortè tentatâ aut observatâ, atramen nonnunquam; non obstante loco Jes. IV, 1. aliis forsan, quod probrosa illo tempore esset virginitas &c. Atq; tantum etiam, quantum adducta à Tererum aut rationum momenta vel objectiones.

Demùm, mi N. N. liberum nunc, en, Tibi do relinqvoque hisce, an persistere velis in affirmante tuâ, pro immolatâ Virginitate laudatâ, sententiâ: an Dubia admittere velis mea hæctenus prolata in medium, pro non immolata, spero, non per omnia, certè etiam contemnenda: deniq; (cujus etiam obiter tu fecisti mentionem & ex parte) an τὸ ἐπέχειν forte Tibi placeat, (in re utpote non minùs dubia) vestigiis lectis pauciorum quidem quorundam hodiè (etiam ex Nostris) B. v. gr. Gerhardi, LL. Tom. VII. §. 507. adde Seldeni de Jur. Nat. & Gent. lib. IV, c. 11. Wolff. Maieri in notis ad Perkinf. l. cit. aliorum fortè. At verò Tantum.

D I X I.

NO:

NOTÆ.

Lit. α.) Euripides, vid. Traged. sub tit. Iphigen. Servius, ad Æneid. lib. 2. add. Propertius lib. 3. eclog. 7. Ovidius Metamor. lib. 12, de Ponto lib. 3. Cicer. Offic. lib. 3. &c.

Lit. β.) Martyr quæst. 99. Tertull. contra Marcion. lib. 3. cap. 4. Nazian. Orat. de Maccab. Ambros. de Virgin. lib. 3. & Offic. lib. 3. c. 12. Hieron. Epist. 34. ad Julian. Chrysofom. homil. de Jephth. Augustin. in lib. Judic. quæst. 49. & de Civ. Dei lib. 1. cap. 21. Theodoret. sup. lib. Judic. quæst. 10. Reliquos cum ex antiquis tum modernis s. recentioribus vid. suis quibuslibet in locis.

Lit. γ.) Conf. extra Nomina & pronomina, quantum Verba ipsissima, loca: Gen. VII, 23. cap. VIII, 16. & 17. Psalm. I. v. 1. seqq. similia. Unde etiam in Neutro genere vertunt plerique; Interpretum: *Et erit egrediens, quodcumq; egredietur &c.* Pagninus, Vatablus, Robert Stephanus, Arias, Tremell. Junius, Piscator, Corn. à Lap. Brentius, Frantzius, Sixt. Amama, Hackspan &c.

Lit. δ.) Vulgò quatuor Votorum s. Vinculorum sacrorum apud Judæos numerant species: 1. נדר sive *נדרים* vel Votum aut sponsio *נדר' עֲשׂוּנָה* sic dicta &c. 2. *אנאתה* anathema. 3. *נצירות* Naziræatus. 4. *שבועה* juramentum. vid. Talmud in Misna, Masecheth Nedarim, it. R. Nissim, R. Ascher, R. Sel. Jarchi ad Misn. cit. loc. ap. Ludov. Capellum, Diatrib. pecul. ad locum Matth. XV, 5. Joh. IX, 22. add. Selden. de Jur. nat. & gent. lib. 4. cap. 7. seqq. Buxtorf. in Lexic. Talmud. Rab. suis in quibuslibet II. Huc pertinet, certè referenda illa etiam Quæstio: An Virgo Jephthæa mactata quidem, sed non immolata fuerit? Vid. Capell. cit. l. add. Danhauerus Disp. pec. de Voto Jephth. §. 28.

Lit. ε.) Frustrà sunt itaque omnes ii, qui Jephtham volunt vovisse victimam s. tantum humanam (quod nimirum bruta non soleant aut possint obviam procedere, gratantia tanquam, Vi-

toribus:) f. pecuniam tantum (Rabbinor. quidam, Abulensis &c.) & immolabilem.

Lit. ζ.) Alii Spiritus roboris à Domino: ita & in hunc modum Jonathan ad h. l. Fortitudo heroica alii, donum ministrans, ut loquuntur, non præcisè sanctificans.

Lit. η) Vid. B. Chemnitius L. de Castitate p. m, 203. seq. ubi etiam Origenem & B. Lutherum adducit.

Lit. θ.) Ita R. Joseph & R. David Kimchi, Pater & filius. Hujus verba in Michlol. pag. 15. col. 1. hæc sunt: **יש וו במקום**

או כמו המכרה אמי ואמו או אמו והורה ליהורה והע
העליתהו עולה או העליתהו id est, *interdum Van ponitur loco aut v. g. Exod. XXI. 15. & percuciens patrem aut matrem suam, & Jud. XI. 31. & erit Domino, sc. sacrum, aut offeram illud in sacrificium*, add R. Bechai; R. Levi ben Gerfon, Lyranus, Bernh. Zieglerus ap. Brentium & Brentius ipse, Chytræus, Osiander, Frantzius, Pagninus, Vatablus, Tremellius, Junius, Perkinsus, Drusius, Shcindler, H. Grotius, Glassius, Amama Hackspan.

Lit. ι.) Conf. Serarius ad h. l. Heinsius & ex eo Fesselius II. cit.

MANTISSÆ.

Ad vers. 31.) de rad. **על** & phrasi **עלה עולה** vid. Hutterus, Avenar. Förster, Schindler. Buxtorf. in Lex. ad rad. **עלה** Glass Philolog. S. lib. 3. tract. 3. can. 32. add. Heins. in exerc. ad N. T. in Ep. ad Hebr. cap. XI. 32. Fessel. Advers. Sacr. lib. 1. cap. 8. add. Gramm. Ebr. n. ed. pag. 176. seq.

Ad vers. 34.) de vocula **סמנו** quid nimirum h. l. significet: an *ex sese* (Jephtha) an *verò ex ea* (filia, Scila Philoni) *non erat ei Filius?* Vid. Drus. in ll. difficil. ad h. l. conf. Gramm. Ebr. n. ed. p. 185. num. 6.

Ad vers. 35.) de rad. **כרע** & in Hiphil. **הכריע** genuinâ significatione: an nimir. juxta Vulgatam significet: *decepisti me & ipsa decepta es*: neutiquam. An *verò incurvando incurvastè me, vel potiùs (in Hiphil) deprimendo depressisti vel humiliastè me?*

me? Affirm. pōsterius. Consul. Lexica & Concordantia, add: & conf. Cornel. à Lap. Menoch. &c. ad h. l. Sensus igitur hic est: DEUS hęc egregiā Victoriā ita me extulit, ut latus & erecto capite incederem, tu verò rursus incurvas, deprimis ac dejicis me, ut præ magnitudine doloris caput demittere & hoc summum gaudium meum cum acerbissimo luctu commutare cogar.

Ad vers. eundem 35.) & quidem verba hęc: *Et non potero reverti s. retrahere.* Quæritur nimir. an vera hęc simpliciter: quod negamus: patebat enim sponsori voti Jephthæ via duplex 1. redemptionis per siclos decem vel triginta, ex lege lata Levit. XXVII, 4. 5. seqq. 2. exceptionis, de non requisito consensu filie, alia plurima. Vid. & conf B. Frantzius, de Interpr. Script. S. græc. 41. pag. m. 559. Osiander. ad h. l. Gerhard. LL. Tom. 7. S. 507.

Ad vers. 37.) & quidem verba: *Descendam super montes.* *Εὐαντοπῆρες*, nisi Contradictio ipsissima. In montes scil. ascenditur. Ceterum solvitur hæc, si dicas: 1. Mispen, domum Jephthæ, cap. XI. v. 34. fuisse in montium circumjacentium uno eminentissimo sitam: tota quippe terra Gilaad montosa erat: ut sensus sit: *descendam* & *ibo* (ellipsis nota, vel verbum unum pro duobus conf. Gramm. Pr n. p. 175.) *ad montes circumiacentes.* Vel 2. descendendi & ascendendi verba (עלה & ירד) apud Hebræos alternare nonnunquam: conf. Jud XV, ii. & Jos. VII, v. 24. item Drus. in LL. Sacr. Script. diff. ad h. l. pag. m. 281. vel 3. si reddas *descendam in, ad, juxta, versus montes.* Vulg. *circum-eam montes.* vel 4. juxta Jonathanem: *תת-נגיד על שוריה* *subtraham me in montes.* 5. In Dras; pergit Drossius ad h. l. *descendam in montes.* h. e. ad Doctores Synedrui, fortè invenient jannam voto dato, Parentis. Transcant.

Ad vers. 39.) & verba quidem? *לֹא יָדַעְתִּי וְלֹא יָדַעְתָּ* *scil.* *יָדַעְתִּי* an per Præteritum: non *cognovit*, an per Plusquamperfectum: non *cognoverat*: (Arius) an Imperfectum: non *cognoscebat* (Vulgar.) sit reddendum? Resp. indolem juxta linguæ

perinde fuerit quidem ferè: instituto interim vel expositioni nostræ proximius Præteritum.

Ad vers. eundem 39.) & quidem verba ejus postrema **וְהָיָה חֶק בְּיִשְׂרָאֵל** De sensu videlicet & horum verborum disquiritur, & quorsum hæc referenda sint? Ac comminiscuntur ideò varia & hîc loci. Cæterum ex dictis de mente nostra constabit facilè: scil. ascenderunt annuatim filiaë Israël ad alloquendum & consolandum Virginem Jephthigeniam &c. vid. suprâ. Nec obstat Accentuationis ratio, **חֶק**, statutum nimirum hoc integrum ipsissimumq; comm. f. versu novo eodemq; integro, quadragesimo nempe, exponitur. Conf. in hanc rem Exod. XX. 1. Deut. V, 1. 6. & seqq. alia ll.

Ad vers. 40.) circa vocabulum **לְתַנּוּרִים** suprâ item, quamquam ex parte, quæsitum fuit, quomodo idem reddendum: an, ut Chaldæus Paraphrastes, R. Sal. Jarchi, LXX. Senes, Latina Vulgata, alii: per *lugere, plangere, lamentari* à **תָּנַן** licet hoc inusitato planè, adde, & si hoc, analogiam omnem contra Grammaticam; unde volunt deductum **תַּנּוּרִים / תַּנּוּרִין / תַּנּוּרִים** & **תַּנּוּרִים** à voce eorundem flebili: vid. Job. XXX, 29. Mich. 1, 8. Malach. I, 3. &c. At verò secùs videtur nobis: potiùs deducendum à **תַּנּוּרִים** pro **שִׁנְרִים** (formæ **לְגַלְיוֹרִים** à **גַּלְיוֹרִים**) h. e. *disserere, narrare, confabulari*: conf. Jud. V, 11. (quamquam, fateamur, radix **תַּנּוּרִים** Chaldæis frequentius usitata, quam Ebræis: conf. loca: Deut. VI, 7. Psal. CXLVI, 19. addimus, secundariò *consolari*, sicut non rarò Ebræorum: **רָבַר** vid. Gen. XXXIV, 3. cap. L, 21. Ruth. II, 13. Of. II, 14. Syrorum: **لَوَّ** Joh. II, 19. 1. Thess. II, 12. Latinum: *loqui* pro *consolari*: ap. Senecam, Varronem, Val. Maxim. &c. ita *alloquium* pro *solatio* apud Ovid.

Visere & alloqui parte levare sui.

Conf. nunc & adde Kimchium ad h. l. it. in libr. Radic. Franzium de Interpr. Script. S. otac. 71. p. 558. Sixt. Amama in Arabar. bibl.

bibl. ad h. l. p. 61. Ludov. de Dieu in Animadv. ad h. l. p. 127. seq.
Majerum Philolog. Sacr. pag. 313.

Deniq; Commentum Rabbiorum est, & quo verò subnixum fundamento? & contra omnem chronologiam: Jephtham contendisse cum Pineaso, Sacerdote summo, de dignitatis prerogativâ, & neutrum voluisse adeò accedere alterum, ut votum dissolveretur: Sic interim filiam periisse: at verò illum ideo puni- tum divinitus paralyti, hunc, Sacerdotum summum, discessu Spiritus Sancti vid. R. David. Kimchi. R. Sal. Jarchi, R. Lipmann, Druf. ad difficil. ll. ad h. l. pag. m. 283. Selden. de Jur. nat. & gent. pag. 532. &c.

Concludimus cum hoc Augustini, Quæst. 49. sup. lib. Jud.
*De factò Jephthæ in neutram partem sententiam scriptura provulsi-
us ut noster intellectus in judicando exerceretur.*

773
Vox & Crux

vulgò

CRITICORUM,

Psalmo XXII. Gomm. 17.

EXERCITATIONE PHILOLOGICA,

pro Fontium Integritate & puritate,

Denuò fixa & refixa brevissimis;

ὡς ἐν τῷ πρῶτῳ καὶ συνόψει:

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

CHRISTO DUCE ET AUSPICE!

TEmpori inserviendum esse, vel Gentium Doctori uni soli credimus. Offerebat sese itaq; commodum hac vice (Quadragesimali hoc tempore) ex Praelectionibus nostris publicè haud ita pridens habitus Vox & Crux vulgò ita dicta habitaq; (& certè si quæ alia) Philologorum & Criticorum 773 è Psalmis Davidicis, Odâ XXI. commate 17. De quâ suspicantur non tantùm Fontium puritatis Offores, Pontificii homines pleriq;, sed etiam ejusdem Patroni nonnulli, Mendum quoddam eidem subesse, & vel uno adeò & solo in hoc loco, nisi alibi, Fontes certè Codices,) hodiè non purè fuere amplius, vel, quod idem est, SS. Scripturam esse corruptam. Hanc sive Vocem sive

suo Crucem, ita vulgò habitam dictamq; figere denuò & resigere
 Dissertatiuncula hac presente, pro Fontium Integritate & puritate,
 animus fert: exposita sic super eadem (vocali) & nostra tunc qui-
 dem & nunc etiam adhuc mente vel qualicunq;: id porò à ve-
 terioris uterioris cujusdam, & salvo quorumcunq; meliori Judi-
 cio, deniq; oppido paucis brevissimiq;.

Ἐπεὶ ἡ λέξις ἔστι τοῖς ἑσπερίοις.
 (Nazianz.) Ἀμν.

CAP. I.

De verâ, genuinâ & antiquissimâ omnium Lectione & formâ vocis

כַּתָּב

§. I. **A**C certè, fateamur, ita ut suprâ dictum (sub init. mox in
 frontispicio) exscriptumq; כַּתָּב nempe, legere hodiè
 extantiores Bibliorum Codices, & Judæorum & Christianorum,
 hoc atq; superiore impressos seculo, nemini facilè potest esse du-
 bium. Videnda (extra Complutensia Fr. Ximenii, Hisp. Cardi-
 nalis & Archi Episc. Toletani, Biblia, edita Anno M. D. XX. quæ
 scil. כַּתָּב legunt) Antverpiense sive regium Hispanicum exem-
 plar, per Plantinum & B. Ariam Montan. M. D. LXXII. edit.
 (quanquam כַּתָּב hoc, cum Jod & puncto in eodem ventrali
 legat.) Parisiense porò (si rectè adhuc memini) vel Gallicanum
 opus, edit. M. DC. XLV. Londinense sive Anglic. πολυγλωτῶν
 per Brian. Walton M. DC. LVII. Veneta singula: folium in fo-
 lio quæ complicant, & in forma minori, quarta, quam vocant,
 Fel. Pratenfis, Bombergi, Degaræ, reliqua: addè *Hamburgense*,
 per El. Hütterum, M. D. LXXXVII. eodem quanquam, ut suprâ
 regia Hispanica, hoc legat modo) Fr. Vatabli, Buxtorfiana Biblia,
 Aræ item cum versione interlineari, Wittebergense exemplar,
 Francofortanum, Genevense, Amstelodamum (Menasse) Lipsien-
 se &c.

¶ Sc. Schema vel typum Variar. Lectionum hujus voculae vid. pluribus infra cap. II. §. 15.

§. 2. Coeterum, & invaluisse jam Masoretharum avo, imò fortè conscripti Targumi, aliam quoq; ejus Loci lectionem sub forma **כָּתָר** Veritati videtur non dissentaneum, nobis verò probabile omninò sequentibus de rationibus: (de **כָּתָר** ipso Cetibh scil. vel scripto hodiè deinceps atq; infra paulò: hac vicè nimirum pro **כָּתָר** contra **כָּתָר** in sensu eo, *sicut leo*, incongruo pugnamus.) I. Quia in Fontibus hodiernis, apographis scil. nostris impressis, utut in margine sub **קָר**, quod vocant, in plerisq; Codicibus nihil exhibeatur, sed idem supprimatur, (quà fortè de causa, & cur item **כָּתָר** potius, quàm **כָּתָר** hodiè in textu ipsomet extet, infra aliquid sub *linea* dicemus,) signum tamen Masorethicum, *Circellus* nempe, ejus quid adscribendi, vel adscripti quondam nota, in **כָּתָר** Cetibh hodiè (scil. **כָּתָר**) in probatissimis & plerisq; omninò, excepto uno alteroq; saltem, Codicibus extat. (Monadica scil. ut hinc lectio **כָּתָר** facile expiret.) Et cui enim aliàs hæc notula nempe fini & quòdnam illud adeo, nisi **כָּתָר** (tertia quippe lectio notabilis non datur vel reperitur in ullo Codice) adscriptum olim vel adscribendum etiamnum? nisi insertum plane olim textui ipsi, hincq; deinceps deturbatum, quando & quomodocunq;. Vid. infra paulò Cap. II. §. 1. & Cap. IV. §. 1. seqq.

§. 3. Secundò: Quia *Prisci* omnes, omnes dico, Græci LXX. reliqui, Aquila præsertim (Hieronymo Comment. in Esa. cap. 49. eruditissimus Vir, maximè Linguae Ebraeae: **אֲבֻזָּר** & **אֲבֻזָּר**, **אֲבִי**), Vulgata, Hieronymus ipse, Syrus, Arabs, Æthiops (quò **כָּתָר** / **כָּתָר** male Anglicana **כָּתָר** &c.) intrepidè & confidentissimè ita, hoc est, **כָּתָר** & verbaliter legunt redduntq; *foderunt*, Aquil. *sedarunt*, *deturparunt* &c. (à quò certè non nihil alienum, quid suspiciosum? quantum vocis & formam & sensum, vel primam frontem saltem, in re quidem ardua, **כָּתָר**) Quorsum etiam videtur Chaldaeus inclinare, qui **כָּתָר** *mor-*
dentes

dentes, addito licet כְּאֵרֵי הַיָּד כְּאֵרֵי הַיָּד *sicut leo*, expressim, majoris absq; dubio evidentia causa, דָּרוּ אֶל כּוֹנֵן, quod dicunt, ex superioribus vers. 14. repetitio eodem: confer & infra paullo vers. 22. Mittimus praterea, brevitatis studio, hac vice, Patrum venerationum chorum δὲ τοῖς ἱεροῖς facile nobis.

§. 4. Tertio: Quia praesertim *Masora* ipsa, & parva & magna, textualis & finalis, non obicure hanc lectionem confirmant, ita, non *sicut leo* (ut volunt, qui ex adverso nobis aliis sunt) legendum lectumq; jam suo tempore fuisse. Notes: de sensu vero vocabuli primario hic & nunc nobis sermo est, non praecise & hac vice scriptionis modo vel numero, an per Pathach vel Kamets, &c. de quo suo loco. Jam, ita enim parva sive intercolumnaris ad hunc nostrum locum: כ / קמצין כְּאֵרֵי לִישָׁנִי *duo sunt Kamezata, sed in diversis significationibus*, addito loco altero Jes. XXXVIII, 14. Jam Jes. allegato loco, extra controversiam, idem significat *sicut leo*, ergo hic certe aliter vel verbaliter significabit. Textualis porro Masora ad Num. XXIV, v. 9. (quicquid aliis hic de Contradictione, quae subsit, obtendatur) expressè testatur, כְּכַתִּיב־olim fuisse hoc loco, כְּאֵרֵי. Verba ipsissima sunt: כְּאֵרֵי וְרַגְלֵי יָדַי וְרַגְלֵי כַּאֲרֵי כְּאֵרֵי *Caeri manus meas & pedes meos, & scribitur כְּאֵרֵי* Quid clarius? nisi pro renata vel lubitu quidvis in dubium vocare velimus. Tandem Finalis lit. א fol. 1. col. 8. proponit Alphabetum ex binis constans idem vocibus, sed כְּאֵרֵי לִישָׁנִי *diversa iterum significationis*. Inter illas vero (sunt autem numero XCVIII.) recensetur etiam duplex כְּאֵרֵי (utrumq; per Kamets scriptum) quod ibidem (fol. seq. 2. col. 2.) dicitur occurrere iterum & Jes. XXXVIII, v. 13. & hoc in loco nostro: ut omnino verum est. Ergo innuit iterum in alterutro loco verbaliter esse intelligendum. Qui enim aliter, si ap. Jesaiam denotat *sicut leo*? extra dubium. Satis nobis.

§. 5. Quarto: Quia prostant adhuc hodie similes *Codices*, qui sive in Cetibh sive in Keri, ita legunt, nempe כְּאֵרֵי vel כְּרֵי v. gr. videnda D. Hieronymi Stridonens. Oper. tom. IV. edit. Basl. per Joh. Frobenium M. D. XVI. sub fin. tetrapla Psalm.

Biblia, porrò Complutensia Fr. Ximenii, Hisp. Cardinal. & Archi-
Episc. Toletani, quorum supra §. 1. facta quoque mentio, edit.
M D XX. Codex Jenensis Academiae MS. calculo duorum Pro-
fessorum Celeberr. ejusd. Universitatis. B. nempe Gerhardi in
Exeg. LL. th. 330. & Petri Piscatoris in disput. quadam publ. cit.
B: Mich. Walthero in Harm. ad h. l. munitus: sive jam extet ad-
huc hic Codex, sive minus. Addantur Fr. Vatabli edit. Commen-
lian. c. Isc xvi. Arias in Bibliis interlinearibus sub קר Hier.
Opitius in Pfalt. edit. M D LXVI, ad h. l. Alios mitto ejus le-
ctionis *Ευρόμας*, Joh. Isaacum, Judæum conversum, Wolf.
Fabr. Capitonem, Veltykum &c. Vid. mox §. subsequens.

§. 6. Quintò: *Consentiunt* in hanc rem & Judæorum &
Christianorum hodiè doctissimi egregiiq; quivis, olim nimir. in
textu scriptum fuisse וְאֵלֶיךָ v. gr. Rabbi Moses, hadarschan, cit.
Galat. de arc. Cath. Verit. lib. VIII. cap. 17. R. Jaacob, ben Cha-
jim, indice in Masoram. Elias Levita, Cant. 3. Kimchi lib. Ra-
dic. Joh. Isaac (suprà cit.) Levita, hinc ad Christianismum con-
versus lib. II. defens. ver. Ebr. advers. Lindanum lib. II. pag. 112.
Wolf. Fabr. Capito, Instit. Ebr. lib. 1. cap. 13. Mercerus ad Lex.
Pagnini, fol. 166. Försterus & Schindlerus in Lex. Mornæus de Ve-
rit. relig. Christ. cap. 30. pag. m. 608. Füllerus, miscell. lib. III.
c. 12. Buxtorfius, in Tiberiade pag. m. 214. Erpenius, in Rudim. A-
rab. lib. 2. cap. 8. & in Not. ad Lex. Raphael. m. fol. 28. Sixt. Ama-
ma, in Antib. B. pag. m. 721. seq. & in Gram. pag. 115. Helvicus,
dispp. Giess. tom. IV. disp. 14. th. 47. Walton. Bibl. polyglott.
prolegom. VII. n. 7. pag. 49. Addantur hisce summatur: Baro-
nius, Scaliger, Casaubonus, Ziglerus, Drusus, Trostius noster
Calvinus, Junius, Polanus, Wittakerus, Rivetus, Chamier, Hot-
tingerus, Leusden &c. Adde iterum iterumq; adversæ aliàs sen-
tentiaè patronos alios nonnullos: Andradium defens. Concil.
Trid. lib. 4. Paginum, Vatablum, Bellarminum, Huntlaum, Sal-
meronem, Gretserum, Genebrardum, Lorinum &c. quos vide &
ex parte citatos ap. B. B. Gerhard. Exeg. tom. I. th. 330. Glass.
Phil. S. lib. I. ad h. l. Walth. in Harm. ad eund. Notes: Neq; ve-
rò hîc mox tot ac tanti Auctores, adde prisçi Scriptores & trans-
lato-

85
latores, unâ cum Maforâ, Critica illa ac sepe (לְתוֹרָה) ס׳י״ג du-
dum ac diu Legis probatâ, Jqvalia adduximus suprâ §. 3. & seqq.)
de ponte deturbandi sunt. Minimè.

§. 7. Sextò: Quia *Contextus* h. l. omninò verbum aliquod
sibi requirit (quod præ reliquis vidit Chaldaus, de quo suprâ §. 3.)
nisi mancum velis eundem: aut ellipsin præter necessitatem sta-
tuere, vel aliud ejus quid, *ס׳ד׳ ר׳ כ׳ו׳* repetendum, similiter.
Addo *ס׳ו׳ ח׳ ע׳ י׳ א׳* totius contextus per antecedentia & consequen-
tia sua.

§. 8. Septimò: *Schindlerus* in Lex. ad Rad. כָּאֵר nom-
malè notat urgetq; punctationem h. l. per Kamets, utpote Verba-
lis quæ sit: quando enim sicut leo hæc Vox aliàs significat, tunc,
inquit, ubiqve Patach habet. Ita est: Vid. Concordantiæ vel Nu-
meror, XXIII, 24. cap. XXIV, 9. Ezech. XXII, 25. excepto uno so-
lo loco Jes. XXXVIII, v. 13. ubi Kamets, pro כָּאֵרִי est, propter
emphaticum exclusum.

§. 9. Octavò: Tandem, *Eventus*, Optimus rerum omnium
magister, suo calculo hanc sive scriptionem כָּאֵרִי
scil. *soderunt* &c. comprobavit, comprobat in Christo mediatore
crucifixò & manibus pedibusq; transfixo perforatoq;. Vid. &
conf. post Zach. cap. XII, 10. Joh. XIX, 18. & 37. cap. XX, v. 25.
& 27. &c. item B. Luther. tom. Jenens. Lat. II. pag. 252. Dn. D. Ca-
lovius, in AntiGrotianis ad h. l. Müllerus in Judaismo, cap. XXI.
pag. 777. seqq.

§. 10. Ac tantum brevissimisq; quantum genuinam Lectio-
nem & antiqvitatem vocabuli כָּאֵרִי Cujus, quod formale ejus-
dem (externum) denique concernit, nulli dubitamus, quod sit
כָּאֵרִי s. præteritum num. multitud. 3. pers. Rad. כָּר vel כֵּר aut
verius כָּאֵר: quò de pluribus infrâ Cap. II. §. 7. seqq. Quæ si
ita sunt postremùm, ut sunt, *Porisma* s. Confectarium hoc elici-
tur hinc nobis, quantum quidem id vocabuli כָּאֵרִי.

*Ergò Mendum nullum sic subest, suberitq; textui in h. l.
quin Fontes potius manant flunntq; adhuc pure: immò simul,*

(addo.) cedit sic, hac ratione. & stat simul atq; cadit Crux hæc,
sic dicta habitas vulgò, Philologorum. (criticorum.)

CAP. II.

*De alterâ, eademq; in suo genere, (κατ' ἀφορῶν)
tolerabili, & in quantum verbalis hæc, Le-
ctione & formâ Vocis*

כָּתִיב.

S. I. **H**anc itaq; atq; ante omnia, ingenuè atq; intrepidè & præsuscinè ut animi mei sensa circa habitudinem Vocis hujus & quo in loco ego eandem habeam, proferam, citra tamen præjudicium cujusquam, addo, salvâ reverentiâ & autoritate S.S. Scripturarum, immò læsionem extra, absit, absit! Providentiæ divinæ, in hisce atq;ve similibus aliis: hanc, inquam, seridè putaverim ego, nunquam, nunquam in Archetypis vel ἀρχοτύποις olim, olim inquam, exstitisse, sed ex Variantibus, quas sic vocant, קריין & כתיבן, Lectionibus sese in apographa superiorum temporum, & quidem primùm in locum קרי (ecqua & quomodo hodie in כתיב extet, infra dicemus) insinuasse, vel quando-cunq; & quomodocunq; etiam id factum: historiâ quippè Ebraeor. ut alibi nonnunquam, ita etiam hic & nunc deficiente. Non item eidem tamen lectioni Mendum statim subesse quoddam, sed si rectè & dextrè explicetur, tolerari facilè, cum aliis sui similibus, posse. Dico repetoq;: Non enim Mendum statim, & propriè quidem sic dictum, est id aut subest ei, quod prima fronte tale & κατ' ἀφορῶν: addo quod ambiguum fortè & anomalon nonnihilo, aut immò singulare planè & præ reliquis tale: sic enim tota S.S. esset mendosa suiq; minimè similis. Addo id adhuc: neq; id Vocabuli כָּתִיב infartum à Judæis olim, olim dico, est per malitiam. Vanitas: atq; idem dilutum iam ab aliis aliisq; actum ad eò agere nolo. Sed, ut dictum, una hæc Vox ex כתיבן & קריין Variantibus Lectionibus est. (Nec obstat: quod

quod inter eas, subducto harum numero jam olim DCCCXLVIII. non reperiatur: Resp. Nequid enim notius, quam incomplete fluere Masbræ hodiè nostræ rudera: adde, in Codicibus nonnullis hodiè adhuc nihilominus reperiri idem sub קרי, ut supra demonstratum e. I. §. 5.) reperta superioribus temporibus in aliis aliisq; Codicum apographorum: & illa quidem insignior & singularis fortè præ aliis, *Crucis* unde vulgò *Criticorum* promerita nomen est. Cujus tamen (notes) si detur eruaturq; rectè Vocis verior Radix, forma & significatio, concidet sic nonnihil id scandalis, vel metus atq; formido hæc circa eandem.

§. 2. Hac de re igitur nobis agetur hoc capitulo præsentè: allatis primùm aliorum circa formale hujus Vocis sententiis, hinc nostrâ superadditâ quoq; mente vel qualicunqve. Sunt itaq; primò, qui Compositam vocem esse volunt, ex קרי, (à rad. קרר sive קרר perinde sit, *fodit, perfodit, excidit*) & קרי leo, per crasin contractis iisdem (mens & verba ferè ipsissima Avenarii in Lex. ad Voc. קרי pag. m. 330. & in Gramm. m. pag. 480. Conf. & Ariam in Comment. ad h. I. Helvic. in Vindic. LL. V. Test. &c.) ut unum fiat hinc Vocabulum utriusqve significationis. conf. & supra Cap. I. §. 3. Chaldaum s. Targum. Sed Resp. Rara oppidò hæc compositionis ratio est (nec periculo caret eadem suo) & esset porrò litera Caph hoc modo & radicalis & simul servilis, adeoq; gemini officii, adde duplicis eademq; significationis: quod certè insolens fatis, & quæ alia plurima possent adduci.

§. 3. *Secundò*: Sunt, qui & ipsi Compositam quidem vocem volunt, sed ex Caph, similitudinis nota, & nom. קרי leo: קרי Caph habente Kamets ob Dagesch forte ex ה emphat. abjectio exclusum, quemadmodum reperitur idem eadem scriptum ratione Jes. XXXVIII, 13. Cæterùm, pleriq; cum videant imperfectam sic fore lectionem vel sensum loci, Ellipsin simul inducunt verbâ ejusdam. Chaldaum supra jam notavimus Cap. I §. 1 & 7. qui defectum hunc supplet per suum: קרי קרי קרי *mordentes sicut leo*. Alii קרי קרי repetunt Verbum præcedens קרי hoc in ipso commate: sed hi vicissim sciuntur in du-

plexagmen: alii hoc dum ex themate *קָרַף / קָרַף* *ambivit, circumdedit* deducunt: sensu eo: *circumdedit* sicut leo: conf. praesertim R. David Kimchi ad hunc loc. Alii verò à Rad. *קָרַף* *excidit, concidit, transfixit, perforavit*: qvo, in posteriore sensu, volunt accipi Levit. XIX, 27. Job. XIX, 26. Jer. X, 24. cap. XXIV, v. 3. alibi, sensu eo: *transfixerunt, foderunt sicut leo manus meas & pedes meos*. Videndi saltem B. Glass. Phil. S. lib. I. ad h. l. pag. m. 129. num. 5. (qvà quidem sententia mox is ipse cedit interim lubens) Joh. Leusden, in Jona illustrato pag. 48. alii. At verò, ellipticas locutiones dari in Scriptura Sacra non negamus quidem, sed non temerè vel ubivis locorum & pro lubitu effingendas: hic certè *קָרַף* quatenus *leonem* denotabit, nullus omninò est locus, quod praesertim Masorà suprà Cap. I. §. 4. allegata verba abunde testabuntur: *recoles, Lect. Benev. eadem. Versionum, Interpretum, nec non argumentorum ibidem §. 3. 6. seqq. adductorum cumulum mitto. Unum adhuc addo: (non quidem disparem in *קָרַף* & *קָרַף* numerum, non accentum Athnach, stringentia utpote hæc non admodum) sed, cur quæso vel Leo, vel leonis in modum hostes, sive circumdabunt, sive transigent potius & tantummodò manus & pedes, quàm corpus totum aut membra ejusdem singula? Transeant. Videndus interim Theander, Lutherus noster, suprà citato loco Cap. I. §. 9.*

§. 4. *Tertio*: Sunt porrò, qui *קָרַף* legunt, addito puncto scil. uno sub literà Resch, ut sit pluralis regens pro absoluto *קָרַף* (in quâ sententia est Dn. D. Gesnerus, b. m. in h. l. & Wolf. Fabric. Capito; Institut. Ebraic. lib. I. c. 13.) eo in sensu: *perforantes manus meas & pedes meos*. Sed enim, ut sicco transeam pede alia, ubinam verò ita quæso legitur? Unus producat *Coceus*? Sicq; vel hodiè etiam puncta erunt nobis ludibrio, pro re nata scil. vel ad placitum addenda, commutanda &c.? Enallagen nominis regentis & absoluti taceo, extra rem & præter necessitatem suam hic inductam.

§. 5. *Quarto*: Cl. Ludov. de Dieu in Animadv. in h. l. pag. m. 320 ansâ data ipsi absq; dubio à Cl. & ipso doctissimòq; Füllero,

ro,

§. 8. *Secundò*: id quod (commutatio nempe talis, וָוָו in N ut supra modò atque ex parte demonstratum §. præced. fermè perpetuum & constans est, apud Chaldaeos, Syros, Targumistas, Rabbinos, maximè verò Arabes in Verbis concavis suis, ita quæ vocant, h. e. habentibus mediam radicalem וָוָו vel Je- quod, ut ne prolixior sim, vel patet ex superioribus inter alia saltem è Daniele adductis exemplis. Vid. & conf. si placet Chaldaicum & Syriacum nostrum lib. I. cap. 8. reg. spec. 4. pag. 72. seq. Rabbinis. lib. I. cap. 8. reg. spec. 4. pag. 43. seq. Arabis. lib. I. cap. eod. reg. speciali 2. p. 67. seqq. & reg. gener. 2. pag. 60. seq.

§. 9. *Tertiò*: *Ομόμοροι* nobis (vel nos potiùs hisce) sunt: Försterus, in Lex rad. כָוָו Schindlerus in Lex. rad. ipsissima hac כָוָו Füllerus miscell. sac. lib. III. cap. 12. p. m. 350. noster B. Trostius, in Gramm. edit. nost. lib. I. cap. 8. reg. spec. 3. ann. 2. pag. 94. seq. nec non D. Wellerus, Antecessor noster כָוָו; in Spicileg. Ebræo. Syr. disp. 3. quæst. 1. alii fortè. De Cl. Buxtorfio obiter quasi notandum, quod nullam prorsus, neq; in Lexico, neq; Concordantiis, ponat vel agnoscat radicem Voclæ hujus verbalem.

§. 10. Et quid si verò demùm nos ipsissimam (absolutè & simpliciter) radicem cum unà Schindlero: conf. & Füllerum loco supra cit. pag. m. 350. alios fortè ex Ebraistis, ponamus כָוָו *fodere, ef- perfodere?* olim absq; dubio Ebræis (ut ut Bibliis hodiè sacris nostris) minimè ignotam: quod cognatæ radices & supra notatæ §. 7. utique testantur: כָוָו nempè, Chald. כָוָו transpositis & alternantibus ex parte literis כָוָו & כָוָו item כָוָו ex כָוָו literis כָוָו iterùm alternantibus & permutatis. Adde divitem Matris suæ Ebrææ Arabicam filiam, quæ & כָוָו & כָוָו *fodere*, immò כָוָו (per Elif vel Aleph in medio) in Conjugat. II. *fodere hastâ & deturbare* agnoscit. Videndi Raphaelengius & Golius in Lex. suis in locis. Mittemus Syrorum כָוָו & Rabbinorum כָוָו item כָוָו cognata themata, quantum formam vocis nec non ex parte significatum: utraq; scil. notan-

tia *sedare, deturpare, pudescere.* Videnda Lexica, nec non N. Test. Syrum i. Cor. VI. 5. &c. Et tantum quidem, quantum radicem & significationem, ambo genuina satis ipsa, Vocis sæpiusculè notatæ כָּאֲרִי Unde, confectarium vel *Porisma* iterùm nobis exsurgit hocce, quantum thema vel radicem voculæ:

Ergò Mendum nullum subest textui, quantum thema vocis, pureq; hac ratione fluunt iterùm adhuc Fontes: Cruciamentum porrò Cruxve non formidolosa adeò nobis in eo est. Ita.

§. 11. Forma sic demùm vocis כָּאֲרִי nobis restat adhuc. Ubi intrepidè iterùm (qui enim ambigere liceat?) pronunciamus, repudiatâ prorsus, prorsus illâ notatione Vocis nominali: sicut leo: quod sit 3. pers. num. multitud. Præt. Paal. vel Kal, pro כָּאֲרִי conf. suprâ quæ à nobis dicta sunt cap. I. præsertim §. 10. Porrò, Jod. finali pro Vau posito. Hujus quippe אֲרִי־לֵוִי־יָצֵא (quid notius?) exempla perplurima in sacris occurrunt: & ab initio Vocis, & in medio atq; sine, ut hoc loco. Initiale & medianum mittimus, brevitatis ergò, in fine verb. gr. in נִשְׁאָרְוּ pro נִשְׁאָרוּ *rulerunt, acceperunt*, Est. X. v. ult. כָּבְבוּ־נִי pro כָּבְבוּ *circum-dederunt nos*, Pf. XVII, 11. Jer. L, 11. quo in posteriore loco, uno hoc commate, quater occurrit, Jod. scil. in fine pro Vau positum, alibi non rarò. Videndus unus solus Avenarius in Grammat. (ut ne actum agamus) part. III. pag. m. 579. seqq. ac vigesies & bis in fine positum pag. 585 seq.

§. 12. Neq; verò obstat nobis punctum Ventræle ׁ Jod in Codicibus nonnullis, v gr. Bibliis Regiis Hisp. Huterianis, aliis fortè, in loco nostro inscriptum, &, (fateamur,) aliis non paucis ejus generis; suprâ etiam ex parte citatis in locis. Primò enim noram pluralis num. Vau Schurek / locus hic commodus esset redintegrandi quæstionem: an ׁ Schureck etiam sine fulcro suo Vau, propriè sic dicto, scribatur, quod nos affirmamus: sed transeant) sic confirmat hoc scriptionis genus: Secundò: Undè Jod hoc quibusdam (Marco Marino, Brix. in תַּכְתּוֹת נֹחַ, *arca Noe*, rad. כָּרַח, Vau diminutum audit, addè schurekatum. Tertiò: Singulare

gulare eò huic Voci adeò subesse aliquid, videri poterat, (ita est) nec negaverim id ego, comprobo potiùs. Singulare dico repetò; non statim ideò Mendum, uti mox videbimus.

§. 13. Id unum enim obstare nobis postremùm videri fortè poterat adhuc, nempe Jod ipsissimum chirekatum sive cum Chirek in antecedente litera Resch in Codicibus aliis atque ple-risque reperire quod est: unde idem sc. ? Ac respondere *primum* quidem poteram fortè, obtentis sc. jam reliquis superiori-bus §. 11. 12. de situatione puncti nudà *וַ* Jod schurekati, ex eo-dem nempe sub literam Resch dimoti ac retrolapsi, sic nobis adeò tandem ac tantùm quæstionem fore: Pauculum. Cæterùm non dicam ego, affectu pio & in Fontium reverentiam, quarum utpotè pars hodiè irrefragabilis, constans & immutabilis puncta etiam sunt. Id dicam (2) unum: Singulare, & inter diversas & va-riantes, quas sic vocant, Lectiones apographorum, hodiè, hodiè dico nostrorum Codicum, hoc atq; alia similia exempla dinume-randa; non ideò statim, ut in aliis similibus *קריין* & *כתיבן* (va-nus hic metus) Mendum aut fraudatio illis, & quidem rigorosè sic dicta, subest.

§. 14. Recoles quæsò, Lector Benev. mecum (extra Ano-malorum & difficilium Vocabulorum segetem largam, qualem hinc & inde apud Scriptores grammat: Avenarium, Schindle-rum, Buxtorfium, Sixt. Amamam, Hulsium in Nomenclatore, Bibl. hodiè reperire liceat.) Irregularia scriptionis genera illa *וַ* Jod pro Vau & in initio & medio & fine dictionis, cum & sine puncto ventrali, suprà §. 11. notata ex parte nobis, adde infinita alia: Jod scriptum, sed non legendum, in principio iterùm, me-dio & sine; hinc infine, paragogicè quodammodò in XLVII. dictio-nibus: Jod legendum porrò, sed non scriptum vel expressum. Ita Vau eodem modò: scriptum, sed non legendum: vicissim, legendum, sed non scriptum vel expressum: adde reliquam & o-mnem farraginem vocabulorum eorum, quæ admittunt diver-sam sive scriptionem sive lectionem, aliena à sese nonnihil pun-cta habentia, vel puncta sine literis planè habentia, & quicquid *minutiarum* (dixissem penè, Observationum volebam vel anno-

tationum) maximarum, minimarum, Masorethicarum præterea est, circa literas. puncta vocalia, immò accentus, circa voces integras, versus sive commata, spatia vacua in Cetibh vel textu, Tikkun (תקון) & Ittur (עטור) Sophrim, similia. Non Mendum, inquam igitur, (addo repetoq; statim aut fraudatio, propriè sic dicta, hisce atque similibus Scriptionum generibus subest: singularia hæc, ajam, potiùs sunt, non trita vel communia: hæc quippè ratione tota SS. Scriptura aliàs mendosa esset, sui que minimè similis, Ac tantum etiam de forma (externâ) Vocis כַּתְּוִי.

Confectarium.

Faceſſat igitur Σφάλμα iterùm, error, Mendum etiam circa Vocis formam, adeoq; Voculam nunc integram vel univſam כַּתְּוִי. Et qua bic adeò tandem ejus quoq; major difficultas? quod cruciamentum, qua Crux? Sicq; stat hæc eadem, sic simul atq; cadit.

§. 15. Addam, Lector benevole, Coronidis in vicem, adhuc unum saltem sub fin. hujus Capituli. Ut videant, qui velint, Temporum nihilominùs quid spatia sibi & intervalla, addo humanum (circumstantias mitto alias) possint ac permittant non raro: utq; cogitent iidem, peculiaris & particularis quæ sunt suis quandoque Codicibus & Editionibus auctorum, diversas nempe vel variantes Lectiones (iterùm atque iterùm rem inculcamus sic eandem) non inferre statim Fontibus ipsissimis Mendum, & rigorosè quidem sic dictum idem. Dabo igitur Schema variantum Lectionum hujus unius, solius Vocis f. כַּתְּוִי sive כַּתְּוִי Codicum hoc nostro & superiori seculo typis exscriptorum, &, quos quidem contigit mihi, conspctorum. Legunt itaque primùm.

כַּתְּוִי

Veneta, in quantum sciam, singula, in folio & formâ quartâ, quæ vocant, Fel. Pratensis, Dan. Bombergi, Joh. Degara, quarta editio 1618. &c. Antverpiana sive regia Hisp. per Plantin. & Ben. Ariamont. 1572. edit. Vatabli, edit. Commelian. 1616. Buxtorfiana, Basil. 1620. Parisiensis sive Gallicana ed. 1645. (si rectè adhuc

huc memini) Anglicana sive Londin. $\omega\lambda\upsilon\gamma\lambda\omega\tau\epsilon\upsilon$ opus per Brian, Walton. 1657. (ad manus quodque & ipsum nobis) Menasseben Israel Amsterl. exemplar 1635. Wittebergense, 1587. Genevensis, 1617. Lipsiensis &c.

כָּתוּב

D. Hieronymi Strydonens. Oper. Tom. IV. edit. Basiliens. per Joh. Frobenium 1516. tetrapla Psalmorum David. Complutensia Fr. Ximenii, Hispan. Cardinalis & Archiepisc Tolet. ed. 1520. Jenense exemplar. m. scr. cujus cum aliis sui similibus facta supra mentio Cap. I. §. 6. Vide omnino illud.

כָּתוּב

Opus Antverp. s. reg. Hisp. per Ariam &c, El. Hütteri, Hamburg. 1587. Hieron. Opitii Psalter. edit. 1566.

Nota Masoreth Circellus. adscribitur.

In Venetis Bombergianis, aliis, Fr. Vatabli, Antverpianis, Ariæ interlinear. Hütterianis, Raphelengianis, Anglicanis, Buxtorfianis, Genevensi, Amsterled. Menassiss, Lipsiens. aliis.

Non adscribitur:

In Venetis Bomberg. f. quarta 1518 Hieronymianis tetraplis supra cit. Wittebergens. supra cit. Psalter. per Menassen, Janfonianis typis &c.

Keri in margine apponitur:

In Fr. Vatabli ed. Commel. supra cit. Ariæ edit. & in fol. & octava s. Lipsiensis, Opitii Psalt. &c.

Non apponitur.

In plerisque aliis editionibus. Tantum.

CAP. III.

Singularia & Mystica, ut habentur vulgò, quadam v'ocis כָּתוּב sistit.

§. 1. **M**undi hactenus nihil (modò diximus) Singulare verò quid subesse Scriptioni hujus nostræ Vocula & certè vel in una sola *negia* minima Jod tum puncto suo Chirek) una cum

cum aliis sui similibus edisseruimus usque huc asseruimusque. Recolliges hac vice, addo, Lect. benev. mecum quæso hæc item atque talia, sequentia: למר בור El. IX. 7. מ pro ה ps̄ illi, Nehem. II. 13. מן pro מן à, abs, Job. XXXVIII. 1. cap. XL. 3. ירושלם similia: Quid hîc iterùm mendosi? מושע אדם potius volunt aliquid subesse hîsce atq; similibus. Quæle quid sibi fingunt ergò atque pingunt non pauci in hoc nostro פארי. Non refragabor per omnia. Sunt itaque (paucissimis) qui *Tetragrammaton* s. nomen essentialè DEI יהוה, quòd nimir. aliquando Judæi Dominum gloriæ, teste Paulo, sint crucifixuri, sua certa ratione quadam hinc eliciunt: Conf. B. D. Wellerus, Spicileg. Ebræo-Syri disp. 3. quæst. 1. §. 23. adde quæ habet Paulus Elchanan, Judæus conversus, in Mysterio Cabbelist., de Jesu Nazareno, quod hic sit verus Messias. Transeant.

§. 2. Alii porrò volunt statuuntq; hac voce פארי potius per Cabbalæ speciem, Gematrijam quam vocant, præfigniri *numerum annorum* Passionis & Crucifixionis Dominicæ, vel Mediatoris nostri Christi Jesu: scil. idq; post annos N hoc est, mille, 7 ducentos 3 viginti & 7 decem: hoc est, 1230. Piè & hæc quidem, si calculus per omnia quadraret. Videndi Försterus in Dictionar. p. 394. (qui & Pagninum & D. Bernh. Zieglerum citat) Nicol. Selneccerus, Comment. ad h. l. B. Waltherus in Harmon. ad ipsum h. l. p. 515. sub finem, & iterùm B. D. Wellerus alleg. l. §. 22. alii.

§. 3. Alii demùm, quos inter Marcus Marinus, Brix. supra notatus c. II. §. 12. in arca Noè rad. פארי volunt magè hoc Scriptionis genere innui *clavorum Christi Stigmata*, fessione manuum & pedum facta. Piè & hæc quidem iterùm. Et sanè, (si quid dicendum & concedendum,) מושע אדם id, in hoc Scriptionis genere פארי Voculæ, per Jod. אעגיא minimam, item cum unâ puncto ventrali aut abs hoc, & altero Chirek פא Resch substrato concesserim & ego sine multo negotio. Cæterùm, subornari dubium alicui hîc fortè poterat adhuc, hocce nempe: annon potius hæc atque talia (prolata, cum sui similibus hoc Capite)

te) artes sint atque inventa Maloretharum è primis superiorum temporum: minimè fortè reperta eadem in archetypis l. autographis primis? At verò tranſeant & hæc.

CAP. IV.

*Qui & quomodo potius כְּאִרִי quàm כְּאִרָּה in ple-
risq; hodiernis, intra hoc & superius seculum impressis. Co-
dicibus in תּוֹ Cethib textu extet? & an circa Mendī
omnem, in Codicibus dictis, suspicionem
id fiat?*

S. 1. **R**esp. Suprà cap. I. per totam Verisimilius fecimus atque probabile, nisi insigniter fallor ego: genuinam, veram atque vetustissimam facillè omnium, in archetypis vel ἀυτογέγραφοις olim superiorum temporum exhibitam, Lectionem & scriptionem fuisse כְּאִרִי. Huic, subortis enatisque in sequioribus apographis (quid enim dubitamus?) תּוֹס כְּתִיבִין & קְרִיִין sive Variantibus Lectionibus (tolle hæc Lect. benev. elimina, si potes, & placet, & è re tua fuerit, vel saltem in dubium voca omnes & singulas) positum ad latus est, repertum in apographis superiorum seculorum aliis aliisque; (ortum fortè ex non rectâ satis intelligentia rad. כְּאִר, usitata utpote non satis, vel forma vocis integra, sub significato sicut Leo, vel ex similitudine vocis אִרִי v. 15. & 22. quæ reperitur, aut quibuscunq; aliis de causis) sub תּוֹ Keri כְּאִרִי quando & quomodocunq; id factum: hiscente nimir. vel deficiente, sicut in aliis pluribus, per singulas circumstantias, & hic historia Ebrzorū: adde, utut in תּוֹ כְּתִיבִין & קְרִיִין numero DCCCXLVIII. hodiè non reperiatur: Vid. mox & conf. si placet, suprà quæ dicta à nobis sunt Cap. II. S. 1. præsertim sub fin.

S. 2. Cæterum qui, quando & quâ ratione Keri hoc (כְּאִרִי) tolerabile aliàs & in suo genere, ut per totum Cap. II. demonstratum) factum deinceps Cethib fuerit, vel in hujus locum sese

N

intru-

intruferit; addo hoc vicissim Cethib (כְּתִיב vel כְּרִי) in plurimis Codicibus, paucis exceptis, in כְּרִי planè non amplius appareat: & an citra omnem hodiè Mendi cujusdam suspicionem hoc fiat? id inquam est, quod determinare satis proclive haud fuerit.

§. 3. Non meis quocirca, sed aliorum potius Cll. Fulleri & Sixti. Amamæ verbis id faciam. Ita autem ille, Miscell. sacr. lib. III. c. 12. p. m. 348. posteaquam è versione Aquilæ, Profelyti, Græci Interpretis, qui floruit circiter an. Christiano C. כְּרִי בְּכִתְבֵי קְרִי verò כְּרִי demonstravit: tantum aberat, inquit, ut id unquam (Aquila) sacrilego ausu delere, & omnino expungere conoraretur. Quod tamen à recentioribus quibusdam Judæis intra sexcentos circiter ab hinc annos (ut conjicit Isaacus, in minoribus Bibliis, rudorum puerorumq; in usum aëscriptis, primò ceptum; deinde latius propagatum fuit. Insigni certè cùm imperitia, tum impietate. Imperitum enim erat, Keri & Cethib confundere, alterumq; pro altero substituere. Impium verò illud tantummodo, quasi pro imperio recipere, hoc prorsus rejicere & ex sacro sanctis DEI tabulis penitus eradere voluisse. Hactenus Fullerus. Hic verò, Sixtinus in Antibarb. Bibl. lib. III. ad h. 1. p. m. 724. seqq. & in Coronide Gramm. p. m. 116. ita legit: Cur ergo, dices, in recentioribus editionibus Bibliorum alteram lectionem supprimunt? in omnino, (addit) cur Christiani eam supprimunt, inquam ego. Cur ipsi Pontifici, Plantinus, Bombergus & alii eam insuper habuere? Dicam. Non semel librariorum errore vel incuria Keri in & Cethib transposita & confusa sunt. Certè Elias Levita, in quadam Editione Veneta id passim factum esse conqueritur. Non stem nuperum est, quod Keri in. id est, marginales istæ notæ, à multis libraris omitti cœpere. Hinc non est, quod admodum miremur, hoc quoque loco lectiones istas transpositas, eamq; quam margo exhibere debuisset, omisam esse Christianis; cum editiones Bibliorum Ebraicorum adornare inciperent, quò minus marginalem lectionem restituerent, Judæi restituere. Ex quo enim superiori seculo literas Ebraicas, ringentibus Judæis, didicere Christiani, incrementa sum sit æmulatio inter Judæos & Christianos. Incrementa sum sit pertinac-

cia, adeo quidem ut nihil Christianis gratificari voluerint. *Annulatio magna orta est inter typographos nec non correctores Judeos & Christianos. Atq; in hoc certamine prepotere Judei. Namq; Christianorum animos metus damni fregit. Ausus enim fuit Judaeus quidam, corrector editionis cujusdam Veuetae, denuntiare Bombergo, cum is locum hunc ad fidem correctissimorum Codicum, quos R. Jacob ben Chajim notat, restituere vellet, se procuraturum apud suos, ne ullum exemplar istius editionis emeretur. Id quod ex Cl. Drusio sepe me audire memini. Quam pauca vero Bibliorum Ebraicorum exemplaria etiamnum inter Christianos diuendantur, Bibliopole optime restabuntur. Atque ita hujus qualiscunq; defectus, quem in hodiernis Codicibus agnoscimus, originem, librorum descriptorumve incuria; conservationem vero & durationem ejusdem, partim Judaeorum pertinacia & ambitioni, partim nostrorum Typographorum pusillanimitati & Christianorum socordia adscripsim. Hactenus item Sixtinus,*

Confectarium.

Mendum sic, (hac adeoq; ratione,) injuria temporum, librorum descriptorumve & typographorum in hodie nostra exemplaria typis expressa, in unum solum hunc locum, irrepsisse fatendum fuerit: tale tamen, quod non integritati & puritati Fontium ipsissimorum abstractè & uniuersè consideratorum, (at verò, inquam, horum Codicum) derogat: cum sensus Loci (Pl. XXII, 17.) sive hoc vel illo modo legas, hocq; vel alterum Ceterisbb aut Keri sit, eò recedat. *Ὁ ἄριστος ἐστὶν ὁ θεὸς.*

CAP. V.

Ἐπιπτεζ sistit quaedam, ad hanc sive rem sive materiam presentem spectantia.

§. I. **C**ODICES Bibliorum SS. Vet. Instrumenti inde à prima Origine sua sunt duplicis generis: vel enim sunt *Archeotypa* sive *Autographa*, vel *Ectypa* & *Apographa*: hacque iterum sunt vel superiorum temporum *Manuscripta*, vel hoc & superiori

riori seculo (inventâ arte typographica, circiter anno Christiano M.CCCC. XL.) *ypis exscripta.*

§. 2. Triplicis hujus generis Codicēs differunt nonnihil, in certo tertio, inter sese.

§. 3. Archetypa unam atque constantem habuisse quondam Lectionem (una atque simplex cū sit Veritas, unus item & simplex, ex intentione Spiritus S. Scripturæ S. Sensus literalis) dubium nulli esse potest.

§. 4. Dubitari interim hinc posset/ DEUS porrò DEUS atq; Autor Ordinis cū sit, non Confusionis, Lucis, non obscuritatis) an in dictis Archetypis, v. gr. לָהּ pro לְהִי, & לָהּ pro לְהִי non, הִיא pro הִיא, is, ipse, & vicissim הִיא pro הִיא ipsa, אֶלְהֵיךָ pro אֶלְהֵיךָ I. Reg. I. v. 47. & similiter &c. lectum scriptumve sit?

§. 5. Sic certè *honestiora*, ut habentur, pro *obsœnis*, ut volunt, substituta hodiè vocabula (*alia non pauca*) non Autographa seu Archetypa redolent exempla.

§. 6. Codicum quondam Apograhorum (tot atque tot numero myriadibus) Varietas introduxit potiùs hæc atque talia.

§. 7. Unde *Cethib* & *Keri*, קריין & כתיבן *Variantes* & diversæ, Apograhorum talium, *Lectiones* deinceps ortæ enata;: reliqua ita Masoretharum inventa, artes, dogmata.

§. 8. Unde כתיב & קרי sive כַּתְּוִיב sive כַּתְּוִיב hoc nostrum Psalm. XXII. 17. quoque subortum.

§. 9. קריין & כתיבן in Codicibus apographis, hodiernis præsertim impressis, non rarè transposita & confusa esse, sive ex incuria, sive errore, suspicione non caret.

§. 10. Ita *Kerijin* sive marginales Lectiones omittas aliquando.

§. 11. Sub Judice lis hæret atque hærebit ampliùs, de constituenda rectè regulâ: ubi & quando vel *Tò Cethibb*, vel *Keri* prævaleat?

§. 12. Ita lectio, an per *Puncta*, quæ insinuatur, an per *Literas*?

§. 13. כתיב interim atque aliàs dominetur tamdiu donec *φάσμα ὀφθαλμοφανὲς* demonstretur.

§. 14.

§. 14. Votis multis optandum potius, quam sperandum, ut prima atque melior Lectio in תורה nostraque exemplaria hodierna impressa iterum communi omnium consensu citra majus scandalum & damnum restituatur.

§. 15. In hisce atque similibus (superioribus) Codices particulares quosdam humani aliquid passos proptulium, certè verisimile est.

§. 16. Quod tamen factum citra Providentiæ divinæ læsionem: quatenus hæc versatur circa Integritatem & puritatem Fontium in sese, abstractè & universè consideratorum, in iis maxime rebus, quæ concernunt fidem atque salutem hominum æternam.

§. 17. Non ideo tamen, (ut ex parte & modò dictum,) Sacra Scriptura in sese & universè considerata laborat & in mendo jacet: Et verò, in quibus sicque sæpè etiam verb. gr. Chronologi scopolis hærent, alii Exegeræ Biblici?

§. 18. Dictum Servatoris, Christi, Matth. V, 18. de Lege scripta in sese & universè iterum, non Codicibus particularibus quibuscunque, intelligendum est. Tantum.

Τῆς Θεῆς Δόξης.

Cum DEO!

Positiones Philologicae:

De

Codicum Biblicorum Ebraeor.

Vet. Instrumenti, maximè hodiernorum
typisque exscriptorum Fide & Autho-
ritate, &c.

AUTORE

ANDR. SENNERTO.

Ad Lectorem benevol.

Lector benevole: In Frontispicio sive Titulo presentium harum
Exercitationum nostrarum nisi jam mentio facta fuisset expres-
sa, sub numero VII. Positionum subsequentium: facile nunc & hoc
loco hasce supprimerem, duabus maximè de causis: & quòd in pre-
sentium unà alteraq;, presertim immediatè illa antecedente, indi-
cètè & ex parte idem fere tractetur nobis argumentum, & quòd (no-
vimus mores seculi hujus) Theonino, nescio quorundam, denti me
subducerem: quasi verò Autoritati SS. Scripturarum Vet. instru-
mentum, agnoscere seu verum, seu mendum exempla hodiè Bibliorum
nostrarum apographa, typis illa maximè exscripta. Cujus rei propè
contrarium nisi nisi niter fallor ego) nihilominus demonstratur in
subsequentium Positionum sylloge suà. Jam, jacta cum semel alea
sit, extant ergo per me (salvâ, salvâ suâ semper Autoritate, ceteris,
Scripturarum SS. in his presertim rebus, quæ Fidem & salutem
concernunt nostram eternam, immò in reliquis, quæ non vel circa
hanc) extant, inquam, talia meliori aliorum & altiori libere sub-
missa illa Judicio. B. Val.

Thes. I.

Thes. I.

EXtra Controversiam fuerit, de Auctoritate, fide & certitudine, adde Integritate & puritate Scripturæ S. Vet. Instrumenti non tantum, sed & ainceps de Judice Controversiarum Fidei & Religionis Christianæ salvificæque (quantum illud, Vetus Instrumentum) quando quaritur controversiturque, subinnui intelligiq; Codices sive Exempla non *Archetypa* sive *Autographa* illa, quæ utpote amplius hodieq; non habemus: sed *Ectypa* vel *Apographa*. Planum.

Th. II.

Posteriora hæc *Duam* sunt generis: vel temporum superiorum *Manuscripta*, vel hoc & superiore seculo (inventâ arte typographicâ, circiter anno Christiano c10 CCXXL) *typis exscripta*.

Th. III.

Simplici & rectâ fide & piè credimus *Duam* generum data modò Bibliorum S. S. Ebræor. *Exempla Apographa* concordare per omnia cum Avtographo vel Avtographis: maximè in iis rebus, quæ concernunt Fidem atque salutem hominum æternam, similia alia: cætera nisi Providentiam divinam in jus vocare & fidei nostræ (in quantum fundatur in Vet Instrumenti Codice) negotium vacillare aut dubium facere velimus. Conf. & vid. præ cæteris in hanc rem Anton. Possevinus, in Apparatu sacro, Tom. I. pag. 2:2.

Th. IV.

Archetypa olim unam atque constantem habuisse Lectionem (una atque simplex cum sit Veritas, unus item & simplex ex intentione Spiritûs S. Sentus literalis) nulli omnino dubium esse potest.

Th. V.

Sua semper salvâ atque iterum iterumque, ut vel semel & supra dictum, *Ectypa* rerum Fidei, similium huc spectantium: *Apographa* sive *Ectypa* Exemplaria nihilominus nonnihil & in certo quodam tertio (minoris conmatas) differre hodiè ab Avtograph. propatulum videri poterat.

Th. VI

ibid. Dubitari quippe (DEUS cum sit DEUS atq; Autor Ordinis, non confusionis, Lucis, non obscuritatis) posset, an in laudatis Archetypis, ut hodie in nostris Egyptis, exiterit lectumque fuerit, v. gr. אלו pro לו *et*, לו pro לו *non*, הוהוהוהוה *ipse*, & vicissim הוהוהוהוה pro הוהוהוה *ipso*, יד pro יד *manus*, 1. Samuel. IV, 13. אלהיהוה pro אלהיהוה DEUS, 1. Reg. I. vers. 47. עבדו pro עבדו vel עבדו *ceui Keri* habet, *serui tui*, 2. Sam. XIV, 22. similiter alibi non raro: ex. gr. ראה *raah*, avis species, Deuter. XIV, 13. pro ראה Levit. XI, 14. & utrobique juxta Codicem Samaritanum, רעואל *Reguel*, Numer. II, 14. pro רעואל *Deuel*, Num. I, 14. cap. VII, 42. & 47. & cap. X, 20. &c. ממעוררות pro ממעוררות *ex ordinibus, aciebus*, 1. Sam. XVII, 23. ויאהבהו *et dilexerit eum*, cap. XVIII, 1. ויאמר *et dixit*, Joi. VI, 6. alibi ויהלחם *et panis*, 2. Sam. XVI, 2. אורנאב pro אורנאב *Aravnab*, 2. Sam. XXIV, 16. שומע pro שומע *audire*, Jer. XVII, 23. מבלהים pro מבלהים *conturbantes*, Ester. IV. v. 4. חמש מאות pro חמש מאות *quingenti*, Ezechiel. XLII, 16. vid. & conf. omnino verum. & seqq. ita ורך ורך bis scriptum, semel cum & semel sine punctis. *rendet vel calcabit*, Jer. LI, 3. &c.

Adde Vocabula variè punctata, v. gr. ורחלצח / ורחף / מגני / קרקרו in uno Psal. VII. vers. 5. 6. 11. & 17. alia.

ita, tantummodò punctata, suppressis vel omissis literis: ex. gr. Tlere pro כן 2. Sam. XVIII, 20. Kamerschatuph pro כן 2. Reg. XX, 13. Sva & Tlere pro בני Jud. XX, 13. similiter. Qualia penè innumera vid. passim apud alios: El. Levitam in lib. Massoreth hammas. Avenar. Gramm. Ebr. Part. III. per tot. Schindler. Instit. Ebr. lib. 5. Ariam, in prafat. Bibl. tit. de var. lect. Buxtorf. in thesaur. & Tiberiad. lib. I. c. 17. & 17. Fabrit. Partit. Bibl. cap. 3. pag. 13. seqq. Erpen. Gramm. gen. lib. 4. c. 4. p. 254.

p. 254. seq. Schickard. in Bechinath happ. disp. 3. pag. 53. Glass. Phil. S. lib. 1. tr. 1. p. 3. seqq. Sixt. Amam. Antibarb. Bibl. p. 731. seqq. Buxt. in AntiCr. Leusden, Hulsium &c.

Th. VII.

Sic certè *honestiora*, ut habentur, pro *obscuris*, ut volunt, quando & quomodocunque substituta illa vocabula & aliena in textum insititia puncta v. gr. 2. Reg. XVIII, 27. Jes. XXXVI, 12. alibi. (vid. post suprà modò cit. scriptores & adde Sam. Bechart. Hieroz. part. II. lib. I. cap. 7. n. 5.) non Autographa s. Archetypa redolent exempla. &c.

Th. VIII.

Codicum potiùs (res eò redit) quondam Apographorum, (tot atq; tot numero myriadibus) Varietas introduxit hæc atque talia: adde *συνάβεια* nonnunquam vel religio sua, sua quadam, similia alia.

Th. IX.

Unde *Cetibb* & *Keri* כתיב & קרי Variantes & diversæ illæ Apographorum *Lectiones* (alia) ortæ deinceps enataq;: reliquus ita Masorethicus apparatus integer.

Th. X.

Codices hodiè Biblicos nostros, & notis quidem Masorethicus instructos, majorem partem habemus & Christiani & Judæi à superiorum non longè temporum, (circiter anno clò 10 XVII. & clò 10 XXV.) Bibliorum Ebr. (post Fel. Pratensem) & simul Masoræ impressæ auctoribus & collectoribus Dan. Bombergo & R. Jacob. ben Chajim, &c.

Th. XI.

Hiscè siquidem, post DEUM, debemus & in horum fidem fere resolvitur (ita videtur) totus hodiè Masorethicus apparatus, quantus quantus ille: *Keri* præsertim; imò & *Cetibb*.

Th. XII.

Et si quærat de Auctoritate, fide & integritate, adde puritate, Codicis Ebr. V. Instr. de tali omninò sermo est hodiè, qui notis similibus Masoreticis sit instructus & correctus: aliter non

Th. XIII.

Certum interim & hoc est Masoretica talia vel Masorata ipsam, in se se spectatam, esse imperfectam, imò fallere nonnunquam; כתיבן & קריין non raro videri transposita & confusa; Kerijin omiffa, similiter.

Th. XIV.

Ut vel hinc optandum potiùs multis votis, quàm sperandum, quò prima atque verior Lectio in תו כתיב & Exemplaria hodierna nostra impressa iterum communi omnium consensu citraq; majus scandalum & damnum aliquod introduceretur: præsertim in iis locis ubi res patula & mendum videri poterat indubium: qualia (me iudice) exempla supra Th. VI. inter alia adducta.

Th. XV.

Nisi lis mansura duraturaque sit sub iudice amplius & perpetim eequodnam, an illud, an hoc verò, Cetibh vel Keri, prævaleat; Lectio ita per Puncta vel per Literas quæ insinuatur. &c.

Th. XVI.

Poterat porrò & hoc quæri: Cujus Authoritatis sit Masora in eo, ubi תו קרי תו כתיב præferendum: quod omnino sit nonnunquam: an divinæ, an humanæ? Valcat interea obtineatq; Cæmon: *Cetibh dominetur tamdiu, donec σφάλμα ὀφθαλμοφανὸς δέμονστρον*.

Th. XVII.

Codices particulares quidam, si quid aliquando perpessi humani sunt, quacunque ratione, id huc atque in præsens non pertinet.

Th. XVIII.

Atque idem factum citra Providentiæ divinæ læsionem: quatenus hæc versatur circa Integritatem & puritatem Fontium in sese, abstractè & universè consideratorum: in iis maximè rebus, quæ concernunt fidem atque salutem hominum æternam: ut non semel dictum.

Th. XIX.

Nec ideo (propter superiora omnia & singula, allata dictaq;) S. Scriptura in sese & universè considerata iterum laborat
vel

vel in mendo jacet. Et verò aliàs in quibus sic non tantùm Philo-
sophi, sed sapissimè etiam in scopulis hærent Chronologi, Exe-
getæ Bibliici, alii.

Th. XX.

Dictum Servatoris nostri, Christi, Matth. V, 18. de Lege scri-
ptâ in sese & universè iterùm, non Codicibus particularibus qui-
buscunq̃ intelligendum est.

Th. XXI.

Per *negias* ibidem non puncta intelliguntur Vocalia: mi-
nimè. Tantum.

Enquere.

I.

Utique Judæis, qui quasi Casarii, Librarii & Bibliothecarii
Christianorum sunt, juxta Augustin. ad Psalm. XL. & L. de-
bemus, quod conceditum ipsis est, τὰ Λόγια nempe τῶ Θεῷ;
Roman. III. v. 2.

II.

Puncta Vocalia, accentus, similia pertinent & ipsa hodiè
ad Codicum Ebr. integritatem & perfectionem: essentialia ipsa
isdem.

III.

Vanitas falsitasque est id commentum Judæorum quorundam
& Cabbalistarum: S. S. Scripturam, admittere sensus, ad modum
Cabbalæ, in uno eodemque loco plures & diversos; non coercen-
dam adeò per puncta & accentuum ministerium.

IV.

Probet, & sufficienter quidem, Hugo Brighthonus, Angl.
(vid. Concen. Script ejusd. in præfat. ad Lect. alibi) marginales
notas, (τὸ ἱρρ) nullas, nullas omninò corruptionum factarum
indices esse: sed utramque scriptionem & lectionem tam textua-
lem quàm marginalem suis niti rationibus firmissimis.

V.

Ad reparationem, notatam suprâ th. XIV. & XV. Codi-
cum hodie nostrorum facere & possent deberentque Biblio-
thecæ

thezæ & publicæ privatæque cum apud Christianos tum Judæos
passim, in iisdemque diversa Bibliorum manuscripta & impressa
typis exempla, eorundemq; Collatio diligens & accurata: por-
rò Targumim Chaldeor, Samaritanus, Syrus, Arabs, Persica, Æ-
thiopica, similes translationes: quorsum & facerent pertinentq;
superiorum temp, Scripta publ. Patrum, Origenis v. gr. Adaman-
tii Tetrapla, Hexapla & Octapla, (si extent singula adhuc) Hiero-
nymiana Exegemata scripta, similia: hodiè verò Augustini, Ne-
biens. Octapla & ipsa (si extent & ipsa integrè.) Biblia polyglot-
ta: Complutensia Ximenii, Antverpiana Ariæ, Parisiensia f. Gal-
lica, Londinensia f. Anglicana: Biblia Cl. Buxtorffii commentar.
Ebr. Interpret. illustrata, &c. Græci, LXX, reliqui &c. &c.

VI.

Fontes non sunt aptandi aut restringendi ad verba, mentem
& sensum Vulgatæ Versionis: immò Translationis cujuscunque:
sed contrà. Quod nempe esset sensum S. Scripturæ inferre, non
auferre ex eadem.

VII.

Nefas est, nisi sacrilegium, (ita sanè) hodiè pro lubitu tex-
tus sacri סוּרְפָּא essentialia, literas, puncta, similia velle mutare,
translocare, demere, multiplicare, aut quovis alio præsumtiosè
tractare modo (satis cæterà negotii vel curarum קריין & כתבן,
de quibus hactenus.) Quodque iterùm esset S. Sæ sensum infer-
re, non auferre ex eadem.

Tantum.

F. MENDANDA.

pag. 5. lin. 31. lege: *usus esset*. p. 20. lin. 31. leg. *major majusq;*
pag. 32. lin. ult. leg. *quidem*. pag. 36. l. antepen. pro signo? pon. (
p. 37. l. 10. leg. *accurata*. p. 44. l. 23. post minimè claudatur. pag.
5. l. 11. leg. *petitioni*. pag. 57. l. 2. leg. *brevitatis*. p. 60. l. 19. leg. *ad*.
pag. p. 79. l. 8. leg. *sacerdotem*. p. 81. lin. ult. leg. Francofurt. pag. 88.
l. 1. lege קריין. p. 90. l. 7. leg. כתבן. p. 91. l. 28. pro כור lege כור
Sic aliano nulla.

B2 131.

8

ULB Halle

3

001 525 018

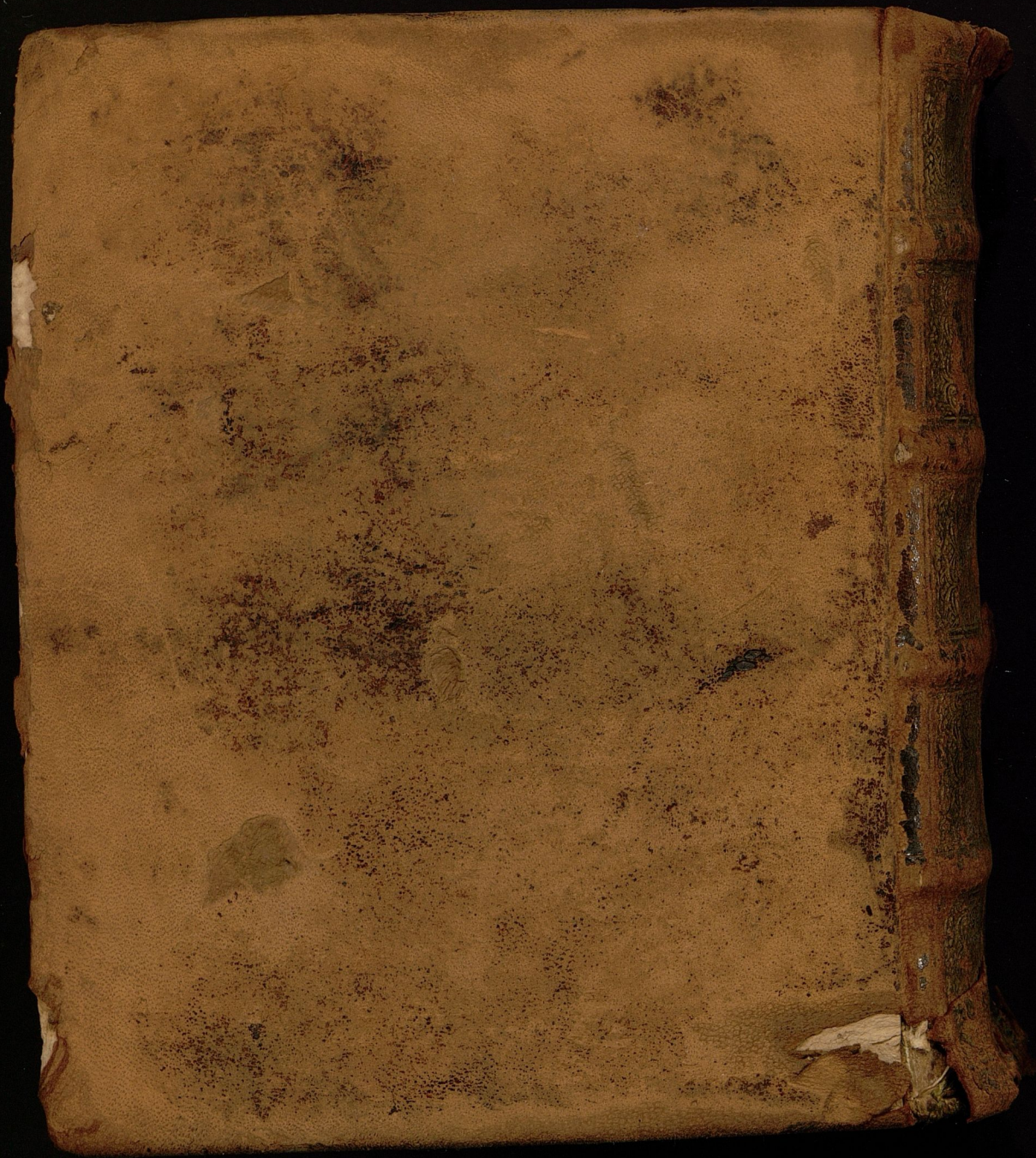

Sb

VD 17

73

A. Ω Ω.
EXERCITATIONUM
PHILOLOGI-
CARUM

ΕΠΤΑΣ prima:

Quarum

- I. De LITERARUM primigeniarum Originibus.
- II. De PUNCTORUM VOCALIUM Ebræor. natalibus vel antiquitate.
- III. De ACCENTIBUS Ebræor. &c.
- IV. De AQVIS SUPRACOELESTIBUS: & quidem pro Negativâ earundem &c.
- V. De VOTO JEPHTHÆ &c. ex Judic. c. XI, 31. seqq.
- VI. De VOCULA כַּאֲרִי CAARI, Psalm. XXII, 17.
- VII. De CODICUM BIBLICORUM EBRÆOR. Vet. Instrumenti, maximè hodiernorum typisqve exscriptorum, Fide & Autoritate.

AUTORE

ANDR. SENNERTO, P.P.
in Acad. Witteberg. Ejusdemq; Seniore.

WITTEBERGÆ,
Typis & Sumpt. JOH. SIGISMUNDI Siegenbeins.
ANNO M DC, LXXVIII.

